

Małgorzata Hanzl

Instytut Architektury i Urbanistyki Politechnika Łódzka

WNIOSEK O PRZEPROWADZANIE POSTĘPOWANIA HABILITACYJNEGO

DOKUMENTACJA WNIOSKU

Załącznik 2A

AUTOREFERAT

Wersja w języku polskim

I. Informacje podstawowe

II. Omówienie wskazanego osiągnięcia

II.1. Problematyka oraz metoda monografii wraz z serią artykułów

II.2. Wyniki badania

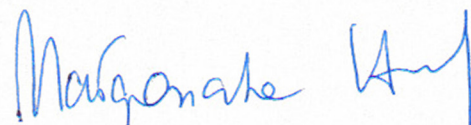
II.3. Układ pracy oraz znaczenie rezultatów dla rozwoju dyscypliny naukowej

III. Omówienie pozostałych osiągnięć

III.1. Osiągnięcia naukowo-badawcze

III.2. Osiągnięcia projektowe

III.3. Osiągnięcia organizacyjne i inne

I. INFORMACJE PODSTAWOWE

I.1. Imię i nazwisko: **Małgorzata Hanzl**

I.2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe/ artystyczne z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej

1995 - Uzyskanie stopnia magistra inżyniera architekta w Instytucie Architektury i Urbanistyki Politechniki Łódzkiej. Dyplom został opracowany i obroniony w École Nationale Supérieure d'Architecture de Lyon, pod opieką Prof. Pierre'a Bost'a oraz Prof. dr hab. inż. arch. Weroniki Wiśniewskiej (wówczas dr inż. arch.) w ramach stypendium fundowanego przez władze Lyonu. Temat pracy: *Le Projet de Monastère sur le Lieu Historique de l'Île-Barbe a Lyon.*

2007 - Uzyskanie stopnia Doktora Nauk Technicznych w specjalności Architektura i Urbanistyka na Wydziale Budownictwa, Architektury i Inżynierii Środowiska Politechniki Łódzkiej. Tytuł pracy doktorskiej: *Nowe możliwości udziału mieszkańców miasta w planowaniu przestrzennym jako wynik wykorzystania współczesnych technik komputerowych.* Promotor Prof. dr hab. inż. arch. Stefan Wrona, Politechnika Warszawska. Praca została zrealizowana w ramach grantu promotorskiego KBN (Projekt nr rej. 4 T07F 019 27, Umowa 1546/T07/2004/27). Recenzenci: Prof. dr hab. inż. arch. Wojciech Pęski, Politechnika Szczecińska, Prof. dr hab. inż. arch. Weronika Wiśniewska, Politechnika Łódzka, Prof dr hab. Andrzej Majer, Uniwersytet Łódzki.

Inne:

1998-1999 - studia w Podyplomowym Studium Urbanistyki i Gospodarki Przestrzennej, Wydział Architektury Politechniki Warszawskiej

1998 - Świadectwo ukończenia Podyplomowego Studium Pedagogicznego przy Politechnice Łódzkiej

2005 - członek Izby Urbanistów O. w Warszawie, nr WA-360

2012 - Świadectwo przeszkolenia w zakresie nauczania metodą Problem Based Learning, Centrum Kształcenia Międzynarodowego Politechniki Łódzkiej

2017 - Cambridge English Level 3 Certificate in ESOL International (Proficiency)

I.3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych/ artystycznych

od 1999 - Instytut Architektury i Urbanistyki, Wydział Budownictwa, Architektury i Inżynierii Środowiska, Politechnika Łódzka.

Początkowo (1999-2005) na stanowisku asystenta w Zespole Technik Komputerowych, następnie (2005-2007) jako asystent w Zakładzie Projektowania Urbanistycznego. Od 2007 na stanowisku adiunkta w Zakładzie Projektowania Urbanistycznego.

2014 - Visiting Professor w SENSEable City Laboratory MIT 9-209, 77 Massachusetts Avenue, Cambridge MA, USA, w ramach Fulbright Senior Research Award

Ponadto:

1996-1997 - Instytut Architektury i Urbanistyki Politechniki Łódzkiej, zajęcia projektowe w Zakładzie Projektowania Architektury Mieszaniowej, w ramach umów o dzieło

2000-2008 - Instytut Gospodarki Przestrzennej, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny Uniwersytetu Łódzkiego: wykłady oraz laboratorium *Projektowanie Urbanistyczne z wykorzystaniem GIS*, w ramach umów o dzieło.

2008-2010 - Wydział Geografii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu Łódzkiego: *Partycypacja społeczna w planowaniu urbanistycznym* - wykłady jako część kursu Gospodarka Przestrzenna, w ramach umów o dzieło.

od 2010 - Wydział Architektury Politechniki Warszawskiej: wykłady i seminarium *GIS - Parametric description of Urban Space* dla kursu magisterskiego Architecture for Society of Knowledge (ASK), wykłady i zajęcia projektowe *Information Processes in Urban Planning* dla kursu ASK, w ramach umów o dzieło.

Zatrudnienie lub współpraca z biurami projektowymi i inne

1993 - asystent projektanta w Studio Architektury i Urbanistyki Lipski & Wujek, ul. Piotrkowska 175, Łódź, staż w ramach umowy o dzieło.

1994 - asystent projektanta w B.J. Ferdzyn - Studio Projektowe, Al. Kościuszki 33/39, Łódź, staż w ramach umowy o dzieło.

1994 - asystent projektanta w Gorgul i Wiśniewski, Urbanistyka Architektura Sp. z o.o., ul. Piotrkowska 157, Łódź, staż w ramach umowy o dzieło.

1995 - asystent projektanta w Atelier d'Architect DPGL Bernard Nolo, Reillane, Francja, obecny adres: Le Haut Paraire 04110 Aubenas les Alpes, staż.

1995-1999 - asystent projektanta, projektant w Gorgul i Wiśniewski - Urbanistyka Architektura Sp. z o.o., ul. Piotrkowska 157, Łódź, umowa o pracę

1998 - inżynier budowy w Chemobudowa Łódź, Budownictwo Przemysłowe, ul. Wieniawskiego 7, Łódź, 1/2 etatu.

1999-2000 - projektant w Gorgul i Wiśniewski - Urbanistyka Architektura Sp. z o.o., ul. Piotrkowska 157, Łódź, 1/2 etatu, w późniejszym okresie (do 2002) współpraca w ramach umów o dzieło

2001-2002 - współpraca projektowa z: ArT-R Pracownia Architektoniczna Jacek Rochala, ul. Jasne Błonia 19, Łódź, w ramach umów o dzieło

2006 - główny specjalista w Pracowni Urbanistycznej Wydziału Urbanistyki i Architektury Urzędu Miasta Łodzi, następnie w Miejskiej Pracowni Urbanistycznej w Łodzi, etat

2007-2012 - współpraca projektowa z BROL Systemy Przestrzenne, ul. Śnieguliczki 21, Warszawa, w ramach umów o dzieło

2008-2011 - współpraca projektowa z Taxus SI, ul. Płomyka 56A, Warszawa, w ramach umowy o dzieło

2007-2008 - biegły sądowy w Sądzie Rejonowym w Łodzi, Pl. Dąbrowskiego 5, Łódź

II. OMÓWIENIE WSKAZANEGO OSIĄGNIĘCIA

zgodnie z art. 16 ust. 2 Ustawy o stopniach naukowym i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. Nr 196, poz. 1165, z późn. zm.)

Osiągnięciem naukowym, które przedkładam do oceny, jest publikacja monograficzna w formie wydanej książki, wraz z serią recenzowanych artykułów naukowych i publikacji pokonferencyjnych.

Małgorzata Hanzl: **Morphological analysis of urban structures - the cultural approach. Case studies of Jewish communities in Lodz and Mazovian voivodeships.** Monographs of Lodz University of Technology, Lodz University of Technology Press, Łódź 2017, ISBN 978-83-7283-842-1. Język publikacji: angielski.

Recenzje naukowe: Prof. Barbara Kirshenblatt-Gimblett, New York University, Główny Kurator, POLIN Muzeum Historii Żydów Polskich, członek American Academy of Arts and Science

Prof. Ivor Samuels, Urban Morphology Research Group, School of Geography, University of Birmingham

Zarówno monografia jak i przedstawiona do oceny seria artykułów była rezultatem projektu badawczego Narodowego Centrum Nauki (UMO-2011/03/D/HS3/01630), pod tym samym tytułem.

Artykuły stanowiące przedmiot oceny:

Hanzl, M., 2017. Aspekty znaczeniowe struktur miejskich. Studium przypadku dzielnic zamieszkałych przez ludność żydowską w Polsce centralnej XIX w. In M. Getka-Kenig & A. Łupienko, eds. Architektura w mieście, architektura dla miasta. Społeczne i kulturowe aspekty funkcjonowania architektury na ziemiach polskich lat 1815–1914. Warszawa: Instytut Historii PAN, pp. 147–163.

Hanzl, M., 2017. Jewish neighbourhoods in prewar Poland - an attempt at typology. In M. J. Rodrigues Couceiro da Costa et al., eds. Architectural Research Addressing Societal Challenges. Boca Raton, FL: CRC Press, Taylor & Francis Group, pp. 425–432.

Hanzl, M., 2016. Towards the Understanding of Spatial Order as a Cultural Issue. In J. Słyk & L. Bezerra, eds. Education for Research, Research for Creativity, Architecture for the Society of Knowledge, volume 1. Warsaw: Warsaw University of Technology, pp. 131–136.

Hanzl, M., 2016. Towards Understanding the Complexity of Urban Culture - A case study of Jewish communities in pre-war central Poland. In A. Herneoja, T. Österlund, & P. Markkanen, eds. Complexity & Simplicity - Proceedings of the 34th eCAADe Conference - Volume 2. Oulu, Finland: University of Oulu, pp. 49–58.

Hanzl, M., 2015. Methods for Geometrical Examination of Physical Settings In the Quest for a Modus Operandi in Culture Specific Urban Design. In B. Martens et al., eds. Real Time – Extending the Reach of Computation. Proceedings of the 33rd eCAADe Conference. Vienna: Vienna University of Technology, pp. 361–368.

Hanzl, M., 2014. Culture as a Determinant of City Form - the case of the former Jewish district in Lodz. In M. Bovati et al., eds. Cities in Transformation Research & Design: Ideas, Methods, Techniques, Tools, Case Studies. EAAE Transactions on Architectural Education no57. Milano: Politecnico di Milano/eAAE/ARCC, pp. 625–634.

Hanzl M. 2014: Epistemology of Public Spaces, in: Oliveira Vitor, Pinho Paulo, Mendes Batista Luisa, Patatas Tiago, Monteiro Claudia: ISUF, Our Common Future in Urban Morphology Vol.2, FEUP, Porto, s. 1151-1159.

Hanzl, M., 2013. Modelling of Public Spaces. In R. Stouffs & S. Sariyildiz, eds. *Computation and Performance – Proceedings of the 31st eCAADe Conference, Vol.1*. Delft: Delft University of Technology, pp. 319–327.

Hanzl M., 2013: Przestrzeń urbanistyczna jako zapis znaczeń - próba interpretacji w ujęciu antropologicznym. in: *Definiowanie Przestrzeni Architektonicznej, Zapis Przestrzeni Architektonicznej*. Kraków : Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Seria Architektura, Monografia 441, tom 2, s. 159-163.

Hanzl, M., 2013. The Meaning of Public Spaces. In H. Bartolo et al., eds. *Green Design, Materials and Manufacturing Processes*. London: Taylor & Francis, pp. 39–44.

Praca badawcza przedstawiona do oceny prowadzona była przez kilka lat. Jej wynikiem są monografia, która podsumowuje ostateczne rezultaty wraz z wybranymi wcześniejszymi artykułami i referatami konferencyjnymi, prezentowanymi przez różnymi gremiami i recenzowanymi dla kilku publikacji szczegółowych. Przedłożone do oceny i recenzowane artykuły, jak również prezentacje częściowych rezultatów zostały przedstawione i przedyskutowane w ramach szeregu konferencji i kongresów. Z ich ogólnej liczby wybrałam dziesięć najbardziej reprezentatywnych.

- **eCAADe - Education and research in Computer Aided Architectural Design in Europe**, przyjęte do publikacji referaty są indeksowane w Web of Science, wszystkie artykuły są recenzowane przez jury, które składa się z badaczy z dziedziny architektury.

W ramach tego cyklu konferencji przedstawiono trzy referaty:

'Methods for a geometrical examination of physical settings. In the quest for a modus operandi in culture specific urban design' (2015, 33rd eCAADe Conference: Real Time – Extending the Reach of Computation, Vienna University of Technology)

'Modelling of Public Spaces' (2013, 31st eCAADe Conference: Computation and Performance, Delft University of Technology)

'Schizoanalytical Digital Modelling for Urban Design' (2012, 30th eCAADe Conference: Digital Physicality | Physical Digitality, Prague University of Technology)

Ponadto jeden referat został zaakceptowany do prezentacji i publikacji:

'Towards Understanding the Complexity of Urban Culture - A case study of Jewish communities in pre-war central Poland' (2016, 34th eCAADe Conference: Complexity & Simplicity, University of Oulu, Finland).

- **EAAE/ARCC - European Association for Architectural Education/ The Architectural Research Centers Consortium, Inc.** Oba stowarzyszenia naukowe o profile profesjonalnym zrzeszają szkoły architektury i centra badawcze z Europy i całego świata, wszystkie artykuły są recenzowane, zaś publikacje pokonferencyjne publikowane są w formie monografii przez ogólnie respektowane wydawnictwa. W ramach tego cyklu konferencji zaprezentowano dwa referaty:

'Jewish neighbourhoods in prewar Poland - an attempt at typology' (2016, EAAE/ARCC International Architectural Research Conference: Architectural Research addressing Societal Challenges, University of Lisbon)

'Culture as a Determinant of City Form - the case of the former Jewish district in Lodz' (2012, EAAE/ARCC International Conference on Architectural Research: Cities in Transformation Research & Design, Politecnico di Milano)

- **ISUF - International Seminar on Urban Form** zrzesza badaczy formy i morfologii miasta.

W ramach tego cyklu konferencji zaprezentowano cztery referaty:

'Self-organisation and meaning of urban structures: case study of Jewish communities in central Poland in pre-war times' (2017, XXIV ISUF Conference: City and Territory in the Globalisation Age, Universitat Politècnica de Valencia)

'Comparative analysis of neighbourhoods inhabited by Jews in pre-war central Poland' (2015, XXII ISUF Conference: City as organism: new visions for urban life, Sapienza University of Rome)

'Epistemology of public spaces - a cultural approach' (2014, XXI ISUF Conference: Our Common Future in Urban Morphology, Faculdade de Engenharia da Universidade do Porto)

'Evolution of sociometric layout as a reflection of cultural changes' (2014, XXI ISUF Conference: Our Common Future in Urban Morphology, Faculdade de Engenharia da Universidade do Porto)

- **ICCSA - International Conference on Computational Science and Its Applications**, prezentacja uzyskała wyróżnienie jako Best ICCSA Presentation, referaty indeksowane w Web of Science:

'Jewish communities in pre-war central Poland as an example of a self-organising society' (2017, University of Trieste)

- **ASK Conference - Architecture for the Society of Knowledge:**

'Towards the Understanding of a Spatial Order as a Cultural Issue' (2016, Faculty of Architecture, Warsaw University of Technology).

- **ISOCARP - International Society of City and Regional Planners**, referat został zaakceptowany dla prezentacji i publikacji, referaty indeksowane w Web of Science:

'The transformation of former Jewish structures in the towns of central Poland – spatial order and its perception' (2016, 52nd ISOCARP Congress Durban, South Africa)

Ponadto, we wstępnej fazie projektu temat został przedyskutowany podczas RealCorp Conference we Wiedniu, dzięki prezentacji referatu: *'Urban Structure as a Repository of Social Content – the Case Study of the Lodz "Jewish District"'*. Oprócz tego miałam okazję prezentować ten temat badawczy podczas seminarium *'Jewish and Non-Jewish Spaces in the Urban Context'* w Humboldt-Universität zu Berlin Institut für Europäische Ethnologie w listopadzie 2012, prezentacja pt.: *'The Lodz "Jewish District" – the Urban Structure as a Repository of Social Content'*.

Dodatkowo prezentacja posterowa i krótka prezentacja ustna zatytułowana *'Rhythm - A Component of Unconscious Contexting'* miała miejsce podczas drugiej Delft International Conference on Complexity, Cognition, Urban Planning and Design na Wydziale Architektury Politechniki w Delft, w Holandii w październiku 2013.

II.1. Problematyka oraz metoda monografii wraz z serią artykułów

Formy struktur miejskich uznawane są za artefakty kultur i społeczeństw, które je współtworzyły (Rossi 1984, Lefebvre 1991). Środowisko zurbanizowane stanowi fizyczną manifestację praktyk przestrzennych, i jako takie, dostarcza informacji i znaczeń. Równocześnie, przynależąc do określonej kultury, charakteryzuje się właściwym jej ładem przestrzennym. Prezentowane badania służy poszukiwaniu wyjaśnień tego zjawiska. Jego celem jest określenie założeń dla ontologii przestrzeni miejskich z uwzględnieniem jej tła kulturowego. Uzyskanie odpowiedzi na powyższe problemy wymaga przeanalizowania różnorodnych wzorców kulturowych oraz ich relacji ze środowiskiem miejskim danej epoki. Zrozumienie form miejskiego otoczenia wymaga metod, które pozwoliłyby uchwycić wzajemne relacje pomiędzy krajobrazami miejskimi i życiem rozgrywającym się tam od czasu ich powstania. Zespół czynników, które powinny być wzięte pod uwagę zawiera normy i zwyczaje społeczności, a także ich zachowania przestrzenne oraz znaczenia dostarczane za pośrednictwem środowiska miejskiego.

Dyscypliny badawcze

Wyjaśnienie zdefiniowanych powyżej zagadnień okazało się możliwe dzięki uwzględnieniu dorobku kilku dyscyplin naukowych, w tym: antropologii i studiów nad kulturą, morfologii miasta i teorii projektowania urbanistycznego. Taka dwojaka perspektywa: antropologiczna z jednej strony i morfologiczna oraz urbanistyczna z drugiej, powinna być uznawana za dobrze ugruntowaną, jako że

zagadnienie identyfikacji sposobu w jaki społeczno-kulturowe uwarunkowania wpływają na środowisko zurbanizowane przyciągało uwagę antropologów, geografów działających w obszarze badań kultury i morfologów miasta poczynając od Geddesa (1904). Ponadto, uwaga skierowana na społeczne wytwarzanie przestrzeni we współczesnych badaniach z dziedziny antropologii (przykładowo Lawrence i Low 1990), czy nauk o mieście (Lefebvre 2003) dowodzą potrzeby zrozumienia form zabudowy na tle szerszego kontekstu norm społecznych i historii. Istotną część niniejszego badania koncentrowała się na ustaleniu odpowiedniego podejścia metodologicznego dla wyjaśnienia zaobserwowanych zjawisk. Nowe możliwości dla większej niż dotychczas integracji różnych dyscyplin naukowych pojawiły się wraz z rozwojem nauki o złożoności (*complexity science*). Ta rozwijająca się dyscyplina dostarcza odpowiedniego środowiska dla nowatorskich rozwiązań, które wylaniają się na styku badań społecznych i technicznych (Portugali 2006), jako że pozwala na ujednolicanie podejść metodologicznych.

Co więcej, znaczny i obserwowany na całym świecie rozwój morfologii miasta jako dyscypliny (po przerwie w czasach rozkwitu modernizmu) skutkuje opracowywaniem nowych, bardziej różnorodnych metod analiz, które odzwierciedlają rzeczywiste tło kulturowe badanych obszarów. Wzrasta również nieprzerwanie zainteresowanie formą przestrzeni zewnętrznych, zarówno w opracowaniach o charakterze epistemologicznym jak i normatywnym. Stąd potrzebna jest ontologia przestrzeni miejskich uwzględniająca kulturę użytkowania tychże miejsc, ich formę fizyczną oraz wzajemne relacje pomiędzy tymi dwoma zagadnieniami. Stąd obecne studium, które odnosi się do kulturowego znaczenia fizycznej miejskiej przestrzeni, wnosi swój wkład do uprzednio zdefiniowanych ontologii, przykładowo, zaproponowanych w opracowaniach przez Lopes'a i innych (2015), czy Beirão (2012).

Pojęcia sytuacji i znaczenia

Warunkiem aby w otoczeniu miejskim mogło rozgrywać się życie społeczne jest aby grupa społeczna, środowisko gdzie przebywa oraz ich wzajemne relacje przynależały do tej samej kultury (Lawrence i Low 1990). Z drugiej strony brak formalnej oprawy sytuacji miejskich skutkuje zmniejszeniem znaczącej komunikacji, stąd w konsekwencji wycofanie się życia publicznego z przestrzeni miejskich. Stąd badanie form zabudowy i ich przekształceń może stać się źródłem cennych informacji o kulturze. Według Eco (1997) środowisko miejskie reprezentuje system semiologiczny, w którym znaczenie przyporządkowywane jest do obiektów fizycznych. Jakkolwiek jego teoria wyjaśnia niektóre procesy odpowiedzialne za wpływ uwarunkowań kulturowych na formy zabudowy, nadal wiele zagadnień pozostaje niezbadanych. Kilka niezależnych podejść badawczych w dziedzinie antropologii składa się na bardziej całościową teorię odnoszącą się do znaczenia przestrzeni miejskiej.

Antropolodzy nadają formom krajobrazu miejskiego znaczenia, interpretując je jako nośnik komunikacji. Środowisko przekazuje znaczenia poprzez specyficzne formy struktur miejskich, które uruchamiają właściwe im konotacje oraz które umożliwiają lub ułatwiają konkretne aktywności i narzucają reguły zachowania. Formy zabudowy stanowią istotny element kultury materialnej stanowiąc wyraz jedności pomiędzy sytuacją społeczną i środowiskiem fizycznym (Perinbanayagam 1974). Pojęcie sytuacji wyjaśnia rolę otoczenia jako teatru ludzkich aktywności. Kiedy grupa ludzi uznaje jakieś miejsce, jego fizyczna konfiguracja ulega przekształceniu dla przyjęcia ich zachowań przestrzennych i tym samym przestrzeń staje się użytkowanym miejscem; w ten sposób sytuacja „zostaje umiejscowiona”. Jak utrzymuje Richardson (2009) sytuacja „zostaje umiejscowiona”, czyli „zyskuje właściwą sobie egzystencję materialną”. Zrozumienie procesu kulturowo definiowana sytuacji społecznych wymaga badania zachowań ludzi w przestrzeni miejskiej. Z tego względu podstawowym zagadnieniem podjętym w niniejszym studium są relacje pomiędzy życiem codziennym i wykorzystaniem przestrzeni. Zrozumienie sposobu w jaki ludzie wywodzący się z różnych kultur realizują codzienne czynności pozwala wyjaśnić formę zamieszkałych przez nich

miejsc. Dostrzegalne wzorce przestrzennego rozmieszczenia i aktywności ludzi występują we wszystkich skalach, poczynając od regionalnej, poprzez skalę pojedynczego miasta do skali sąsiedzkiej.

Historyczne krajobrazy miejskie, nierozzerwalnie połączone z kulturą, która je stworzyła, nadal pozwalają obecnym widzom na odczytywanie dawnych aktywności i powiązań społecznych. Przekształcenia tradycyjnych społeczeństw, charakteryzujących się wysokim poziomem kontekstu, pociągnęły za sobą zmiany ustalonego ładu przestrzeni. Wraz z zastępowaniem wielowiekowych zestawów norm, praktyk i znaczeń nowymi, relacje pomiędzy środowiskiem życia i społecznością uległy osłabieniu. Nawet jeśli struktury miejskie, zarówno w odniesieniu do skali architektonicznej jak i urbanistycznej, utraciły część z wcześniejszych znaczeń, nadal umożliwiają filtrowanie i ograniczanie przekazu danych sensorycznych, czyli pełnią rolę dostarczania informacji o uwarunkowaniach kontekstowych (Hall 1966, s.2).

Nauka o złożoności (complexity science)

Teoria złożonych systemów dostarcza ram dla podejścia zaprezentowanego w przedłożonym do oceny studium. Złożoność oznacza otwartość systemu, który pozostaje powiązany z otoczeniem. Takie założenie implikuje również inne właściwości, takie jak niemożność zdefiniowania relacji przyczynowych pomiędzy częściami systemu i narastającą naturę zjawisk związanych z jego funkcjonowaniem (Portugali 2006). Jedną z najistotniejszych cech złożonych systemów jest samoorganizacja, która oznacza zdolność do samo-organizowania się ich wewnętrznej struktury (Portugali 2000, s.49). Haken i Portugali (1995), a także Haken (1983) wyjaśniają samo-organizację wykorzystując teorię synergiczności (synergetics), która zajmuje się wzajemnymi relacjami pomiędzy częściami systemu i jego funkcjonowaniem jako całości. Ponadto Portugali (2006) stosuje do tematów miejskich teorię rozpraszających się struktur opracowaną przez Prigogine i Stengers'a (1984), odnosząc się do przepływów [fluktacji] ludzi, wartości i informacji w miastach.

Tak zdefiniowany obszar zainteresowań nadaje oddolnym działaniom podejmowanym przez jednostki taką samą pozycję jak ta zazwyczaj przypisywana formalnemu planowaniu. Portugali (2012) twierdzi, że oba podejścia silnie wpływają na rzeczywistą formę miast oraz ich dynamikę. Ta zmiana optyki poszerza sferę wpływu oddolnych, samo-regulujących się procesów, które kształtują struktury miejskie. Przykładowo Allen (2012, s.68) wyjaśnia powstawanie form zabudowy jako *“rezultat decyzji i wyborów wielu interesariuszy [agentów], którzy są zaangażowani w podejmowanie decyzji”*. Działając w sposób zgodny z indywidualną perspektywą, sposobem rozumowania i celami które wpływają na ich decyzje, agenci mogą funkcjonować samodzielnie lub reprezentować wyższe stopnie organizacji rządowej lub przedsiębiorstw. Uwzględniając preferencje agentów oraz ich cele, które zmieniają się w czasie, takie złożone systemy nieodzownie wiążą poziom indywidualny z tym przynależącym do narastającej struktury miejskiej. Ponadto zawierają informację zwrotną, która wynika z oddziaływania struktur na jednostki. Podstawową cechą dla samo-organizacji złożonych systemów jest interpretacja informacji pochodzących ze środowiska (Haken 2000, za Portugali 2006). W tym świetle, szczególnej wagi nabiera koncept znaczenia krajobrazu miejskiego.

Przedmiotem zainteresowania nauki o złożoności są zjawiska, które wyłoniły się na skutek rozpadu tradycyjnych kultur o wysokim poziomie kontekstu (Portugali 2000, s.315). Niezmiennie zwyczaje utrzymywane przez dłuższy okres czasu pozwoliły tradycyjnym społeczeństwom na rozwój kontekstualnej warstwy sytuacji społecznych. Ciągłe transformacje, których doświadczamy obecnie nie pozwalają współczesnym kulturom na ustalenie stałych praktyk, w rezultacie zachowania ludzi zazwyczaj pozbawione są wsparcia w postaci kontekstu sytuacyjnego.

Ład przestrzeni jako zagadnienie kulturowe

Forma przestrzeni miejskich winna stać się przedmiotem szczegółowych analiz dotyczących roli znaków składających się na warstwę znaczeniową oraz odczuwaną atmosferę dających się wyodrębnić miejsc. Fizyczne cechy przestrzeni zewnętrznej wywołują procesy kognitywne osadzone w kontekście kulturowym, stąd wynika potrzeba ich analizy. Bardziej systematyczne badania dotyczące relacji pomiędzy dwoma sferami: aktywnością ludzi i uwarunkowaniami środowiska fizycznego stają się niezbędne. Wyczerpujący przegląd metod badawczych odnoszących się do tego tematu został zaprezentowany w części pracy dotyczącej metodologii, poniżej przedstawiam jedynie wybór najistotniejszych elementów. Rozszerzony zestaw cech które mogą pełnić funkcje nośników znaczeń został zdefiniowany w pracach Rapoport'a (1990); zawiera on trzy kategorie elementów: trwałe, pół-trwałe oraz nietrwałe. Poza świadomą warstwą komunikacji, w większości przypadków związaną z aspektami funkcjonalnymi, środowisko oddziałuje na odbiorców również poprzez atmosferę i ogólniej wygląd krajobrazów miejskich.

Wychodząc z założenia, że otwarta przestrzeń, gdzie rozgrywa się życie miejskie, a więc stanowiąca fizyczną manifestację sfery publicznej, jest elementem wspólnym, przynależącym do dziedziny badań antropologicznych oraz badań z zakresu morfologii miasta i projektowania miejskiego, podjęte zostało zadanie przeanalizowania formy struktur miejskich wchodzących w jej skład. Przedłożone do oceny studium wprowadza założenia dotyczące ilościowego opisu przestrzeni publicznych bazującego na teorii Wejcherta (1984). Zaproponowana koncepcja punktów kluczowych umożliwia badanie fizycznej formy otoczenia miejskiego z wykorzystaniem opisu geometrycznego. Podstawowymi zdefiniowanymi parametrami są kąt środkowy, regularność i pofałdowanie ścian wnętrza miejskiego. Ponadto przeprowadzono próby zautomatyzowania obliczeń z wykorzystaniem modeli 3D i skryptów w oprogramowaniu Grasshopper. Rozważano również przekształcenia sylwety wybranych wnętrz placów w czasie. Niniejsza teoria może być dalej rozwijana, uwzględniając różne podejścia do analiz sylwety miejskiej i przekrojów wnętrz ulic i placów. Ponadto zostały przeprowadzone analizy elementów struktury przestrzennej zdefiniowanych przez Lynch'a (1960): miejsc szczególnych, ścieżek, rejonów, punktów węzłowych i krawędzi, oraz założenia dotyczące charakteru przestrzeni oparte na tych badaniach. Opis form przestrzeni zewnętrznych ulic, przejść, zaułków i placów - czyli ścieżek i węzłów według terminologii Lynch'a, dostarczył podstawy dla charakterystyki kontekstu sytuacyjnego.

Zakorzenione w teorii sztuki przekonanie, że percepcja obrazów i kanony estetyczne są częścią procesów kulturowych posłużyło jako wyjaśnienie estetyki krajobrazów miejskich. Przykładowo zjawisko powidoków, które Strzemiński (1974) zastosował do wyjaśnienia występowania konkretnych rytmów w dziełach architektury może również uzasadniać występowanie rytmów w ramach krajobrazów miejskich. Raz przyjęte wzorce estetyczne służą jako kanon dla reprodukcji miejsc o podobnych cechach do tych uznawanych za pożądane w ramach danej kultury, przy czym cechą determinującą jest rytm. Ponadto, przedmiotem analizy jest również kategoria świadomości wizualnej zdefiniowana przez Strzemińskiego (1974) jako *“współpraca widzenia i myślenia”*, w ramach której zaznacza się koncentracja uwagi na konkretnych elementach lub sferach życia, która powtarza się we wszystkich obszarach kultury danej społeczności.

Oprócz poszukiwań odnoszących się do cech geometrycznych oraz wyglądu wnętrz miejskich dokonano wnikliwego przeglądu piśmiennictwa z dziedziny antropologii, architektury i projektowania miejskiego. Jego celem było zdefiniowanie reguł, które rządzą relacjami zachodzącymi pomiędzy kulturowo nacechowanym zachowaniem grup użytkowników i formą przestrzeni. Po pierwsze zidentyfikowano oraz wyjaśniono rozróżnienie pomiędzy zagadnieniami przestrzeni i miejsca w opracowaniach filozoficznych oraz antropologicznych (Lefebvre 2003, Amerlinck 2001, Casey 1997, Heidegger za Norberg-Schulz 2000, Merleau-Ponty 1962, Turner 1984, Certeau 1988, Ortega y Gasset's 1993 i inni) podkreślając rolę wnętrza jako elementu uznanego za fenomen kulturowy. W niniejszym streszczeniu skoncentrujemy się na omówieniu

wyłącznie tych rozważań natury metodologicznej, które zostały następnie wykorzystane w sposób praktyczny, w analizach zaprezentowanych studiów przypadku.

Forma fizyczna i znaczenie środowiska miejskiego zaliczane są do zbioru elementów kulturowych, zdefiniowanych znacznie wcześniej na gruncie antropologii przez Lévi-Strauss'a (1963). Prezentując teorię strukturalizmu rozważał on istnienie „*porządku porządków*” (2009, s. 332), który jednoczyłby wszystkie sfery ludzkiej aktywności funkcjonujące w obrębie pojedynczej kultury. Podobnie zdaniem Alexandra (1977) elementem, który uwidacznia kulturowe uwarunkowania organizujące zarówno przestrzenne zachowania ludzi, jak i otoczenie fizyczne, jest ład przestrzeni, rozumiany tutaj jako sposób organizacji elementów definiujących formę konkretnych miejsc. Reguły które rządzą zachowaniem grup w tym rozmieszczeniu ludzi w przestrzeni dają się również zastosować do sposobu w jaki budowane jest środowisko miejskie. Wzorce zachowań, stosunkowo trwałe w obrębie danej kultury, uwzględniają hierarchię członków w obrębie grupy, ustalone sieci powiązań międzyludzkich i powtarzalne, mające swoje odzwierciedlenie w przestrzeni schematy zachowań, które wynikają z uznanych zwyczajów życia codziennego. Z czasem te elementy zostają uchwycone w postaci rozmieszczenia oraz form miejsc i budowli, a także wpisane w układ socjometryczny ścieżek umożliwiających cyrkulację.

Dalsze wyjaśnienia odnajdujemy zarówno w piśmiennictwie z dziedziny architektury i projektowania miejskiego jak i antropologii. Marshall (2009) proponuje wyjaśnienie układu elementów struktury miasta traktując je jako tło dla wewnętrznej struktury danej społeczności. Według Hillier'a i Hanson, których teoria (1984) zapoczątkowała popularną metodę analiz i symulacji Space Syntax, relacje międzyludzkie stanowią system, który uwidacznia się w kształtowaniu przestrzeni i jako taki winien być rozumiany jako oczywisty przestrzenny składnik kultury danej społeczności. Zdaniem Hillier'a (2009), do zbioru cech przestrzeni fizycznej, które odgrywają istotną rolę dla jej wykorzystania w sposób właściwy dla różnych społeczności i grup etnicznych zaliczyć należy: układ socjometryczny jako odzwierciedlający kulturę użytkowania przestrzeni danej społeczności oraz system percepowanych odległości. Ten drugi element pozostaje pod wpływem zarówno percepcji jak i dystansów osobniczych wynikających z uwarunkowań proksemicznych. Hall (1966, 2009) i jego następcy identyfikują bezpośrednie relacje pomiędzy dystansami osobniczymi i innymi cechami charakterystycznymi jednostek i grup oraz sposobem w jaki kształtują otoczenie fizyczne. Wszyscy wymienieni powyżej naukowcy (Hall, Hillier, Hanson) zwracają uwagę na wpływ tradycji jako wyróżnika roli odgrywanej przez kontekst w kształtowaniu zachowań społecznych.

Opisane powyżej poszukiwania analityczne pozwoliły na przegląd i rozwijanie metod umożliwiających zrozumienie relacji pomiędzy środowiskiem fizycznym i tłem kulturowym. W efekcie, zaproponowana została szersza teoria, która łączy elementy pochodzące z wymienionych wcześniej różnych studiów i zajmuje się ideą ładu przestrzeni jako zagadnienia kulturowego. Innymi słowy włącza pojęcie ładu przestrzennego do rozważań o bazującym na uwarunkowaniach kulturowych znaczeniu przestrzeni miejskich.

Studium przypadku

Rozważania natury metodologicznej dostarczyły narzędzi dla studium przypadku o charakterze empirycznym, w ramach którego przebadano lokalizacje położone w dwóch centralnych województwach Polski: mazowieckim i łódzkim, gdzie niegdyś zamieszkiwała znaczna populacja Żydów. Ich osadnictwo rozpoczęło się już w jedenastym wieku i trwało do wybuchu II wojny światowej. Najszybszy rozwój nastąpił jednakże w dziewiętnastym stuleciu jako konsekwencja uprzemysłowienia i co za tym idzie przeskoku cywilizacyjnego. Biorąc pod uwagę, że struktury miejskie wzniesione wtedy nadal pozostają w śródmieściach większości miast i miasteczek w centralnej Polsce, ten okres został uznany za kluczowy dla niniejszego badania. Ponadto uzyskanie

należytego zrozumienia tła kulturowego wymaga przyjrzenia się wcześniejszym okresom rozwoju kultury żydowskiej w Polsce centralnej. Dodatkowo, w zwięzły sposób omówiono rozwój specjalistycznych form osadnictwa takich jak ośrodki wypoczynku i sanatoria, oraz idące w ślad za nimi przedwojenne procesy urbanizacji, w powstawaniu których społeczność żydowska, a szczególnie żydowska inteligencja brała znaczny udział. Zastosowana procedura miała charakter dwutorowy, równolegle badano uwarunkowania kulturowe i społeczne oraz przekształcenia struktur fizycznych. Takie podejście pozwoliło na weryfikację wpływu jakie zmiany zachodzące w sferze uwarunkowań kulturowych, oraz przede wszystkim życiu codziennym społeczności żydowskiej, miały na struktury fizyczne oraz miejsca gdzie jej członkowie decydowali się osiedlać. Ponadto, umożliwiło wypracowanie pewnej typologii niezbędnej dla zrozumienia różnorodności i bogactwa, zarówno w odniesieniu do uwarunkowań kulturowych jak i miejsc gdzie mieszkali. Główne wątki stanowiące przedmiot badania to procesy akulturacji w ujęciu diachronicznym i znajdujące odbicie w formach środowiska miejskiego, oraz ewolucja zwyczajów i praktyk dnia codziennego na tle wpływających na nie norm. Uwaga zwrócona została na bardziej konkretne raczej niż abstrakcyjne cechy, zarówno w odniesieniu do form struktur miejskich, jak i specyficznych praktyk i zachowań przestrzennych.

Wstępna koncepcja miała swoje źródło w licznych inwentaryzacjach i analizach nadzorowanych w ramach kursów projektowania urbanistycznego w Instytucie Architektury i Urbanistyki Politechniki Łódzkiej. Te badania dotyczyły dzielnic Łodzi oraz wielu miejsc zlokalizowanych w miastach i miasteczkach województw łódzkiego i mazowieckiego, i w tej liczbie wielu miejsc wcześniej zamieszkałych przez Żydów. Miejsca te zachowały specyficzną atmosferę, która nasuwa minione znaczenia i sytuacje, które tam się zwykły rozgrywać. Celem przeprowadzonych badań było wyjaśnienie jak żyła społeczność żydowska przedwojennej Polski centralnej oraz w jaki sposób ich codzienne praktyki kształtowały struktury które zamieszkiwali, w ten sposób wnosząc swój wkład w procesy urbanizacyjne. Przedmiotem zainteresowania były formy przestrzenne i przekształcenia przestrzeni miejskiej, które zazwyczaj występowały jako rezultat aktywności o charakterze oddolnym, niezależnie od planowania o charakterze formalnym i stąd nie są tak widoczne w dokumentach historycznych i przedsięwzięciach historyków budowy miast. Dla uzyskania pełnego obrazu rozważania o strukturach zabudowy przynależnych do kultury żydowskiej zostały zaprezentowane na tle dziejów formalnego planowania urbanistycznego w tym rejonie w wieku XIX i na początku wieku XX.

Teza

Podstawową tezę, którą wykazano w niniejszym studium jest stwierdzenie, iż społeczności żydowskie w przedwojennej Polsce stanowiły przykład samo-organizującego się społeczeństwa, którego funkcjonowanie można uznać za prototyp współczesnej postmodernistycznej złożoności. W sytuacji zmian cywilizacyjnych początku XIX wieku i późniejszych wiele z istotnych elementów życia jednostki stopniowo stawało się w coraz większym stopniu przedmiotem indywidualnych decyzji. Kwestie wpływu intencji ludzi na występowanie zjawisk społecznych i przestrzennych pozostają kluczowe dla podejścia przyjętego przez naukę o złożoności (Portugali 2012, p.142). Badanie korelacji pomiędzy indywidualnymi preferencjami oraz systemami wartości, a aktualnym zachowaniem i działaniem jest przedmiotem teorii samo-organizacji (Portugali 2012). Punktem wyjścia są jednostki i ich indywidualne wybory, które odnosząc się do cech środowiska bazowały przede wszystkim na następujących składowych stylu życia: status materialny mieszkańców, dominująca religia lub jej odłam, grupa zawodowa obecna w danym rejonie miasta, miejsce pochodzenia mieszkańców, i tym podobne. Te same elementy wpływały również na cechy fizyczne struktur zabudowy oraz pośrednio na manifestowane przez nie znaczenia.

Oparcie studium przypadku na analizie znaczeń środowiska miejskiego oraz codziennej kultury życia jego mieszkańców jest podejściem odmiennym od dotychczas obowiązującego w dziedzinie badań dziedzictwa architektonicznego społeczności żydowskiej w Polsce. Po pierwsze dana lokalizacja staje się miejscem pełnym znaczeń dzięki powstaniu odpowiedniego otoczenia dla ludzkich aktywności, relacja pomiędzy ludźmi i miejscem uwidacznia się poprzez znaczenie przypisane danej przestrzeni. Po drugie użytkownicy dostrzegają, rozpoznają i analizują właściwości miejsc poprzez swoją własną kulturę, zarówno w sferze praktycznej jak i narracyjnej (Lawrence i Low 2009, s.14). Takie rozumienie nie wyklucza nakładania się różnych zastosowań przestrzeni przez różne grupy osób. Stosując je spoglądamy na fizyczne otoczenie, gdzie różne sytuacje się rozgrywały poszukując znaczeń, które dane miejsca nabyły w okresie kiedy były budowane i w początkowej fazie funkcjonowania.

Dotychczas obowiązujące podejście kładło nacisk na szczegółowe analizowanie wpływu poszczególnych interesariuszy i budowniczych w powstawanie dzieła architektonicznego. Często, ze względu na uwarunkowania historyczne i sytuację zamieszkiwania kilku grup etnicznych w tym samym obszarze, przyporządkowanie tego rodzaju było utrudnione, niekiedy nawet niemożliwe. Nie umniejszając wagi analiz o stricte historycznym charakterze, w odniesieniu do przestrzeni miejskiej nie sposób pominąć wpływu uwarunkowań kulturowych, dla których nakładanie się i sąsiedowanie w przestrzeni nie wyklucza wpływu na sferę znaczeniową i formę miejsc. Indywidualne decyzje o tym jak tę formę kształtować osadzone były w konkretnej rzeczywistości, której elementem były uwarunkowania kulturowe.

II.2. Wyniki badania

Wyniki badania odnoszą się do trzech podstawowych poziomów: regionu, miasta oraz dzielnicy - jednostki sąsiedzkiej. W skali regionu analiza danych statystycznych umożliwiła śledzenie procesów rozwoju miast. Jako warstwę odniesienia wykorzystano model populacji żydowskiej w granicach obecnych województw mazowieckiego i łódzkiego wykorzystujący dane spisu ludności z roku 1921. Jego uzupełnieniem była baza danych rozmieszczenia gmin żydowskich we wcześniejszych okresach oraz zebrane dane opisowe pochodzące z innych dostępnych źródeł. Tak przygotowana baza danych pozwoliła na usystematyzowanie wiedzy o rozmieszczeniu społeczności żydowskich w centralnej Polsce w ujęciu diachronicznym.

Przyjęta metoda analizy bazująca na zestawieniu atrybutów pochodzących z różnych źródeł umożliwiła wstępne obserwacje i wnioski dotyczące:

- wielkości danej społeczności,
- głównego profilu zawodowego miejscowości lub dzielnicy,
- szczególnych cech miast i dzielnic,
- poziomu akulturacji i stosunku do religii
- zmian zachodzących w obrębie społeczności żydowskiej w czasie oraz ich dynamiki.

Klasyfikacja większych, silniej zurbanizowanych ośrodków pozwoliła wyróżnić następujące typy: ośrodki przemysłu, w tym przemysłu tekstylnego, centra administracji i handlu, a także ośrodki kultu religijnego, przy czym jedynie w nielicznych przypadkach można było mówić o jednej tylko funkcji, większość miast pełniła więcej niż jedną rolę. W większości przypadków wynikało to z uwarunkowań historycznych. Najbardziej intensywne procesy urbanizacji w granicach obecnych województw łódzkiego i mazowieckiego zachodziły w dwóch okresach historycznych; po okresie średniowiecza, kiedy szereg miast zostało założonych na prawie niemieckim, drugim takim okresem były czasy ekspansji przemysłu, które rozpoczęły się w latach trzydziestych XIX wieku z inicjatywy rządu Królestwa Polskiego mającej na celu uprzemysłowienie wcześniej rolniczych i zalesionych części Guberni Piotrkowskiej. Plany miast Polski centralnej zawierają przede wszystkim elementy pochodzące z tych dwóch okresów.

Unikalnym fenomenem w skali Europy była sieć osadnictwa żydowskiego w małych miastach "sztetl" oraz w folwarkach, która rozwinęła się dzięki przywilejom nadawanym ludności żydowskiej w okresie przedrozbiorowym. Pozostałości tejszej sieci osadniczej widoczne były jeszcze w rozmieszczeniu ludności żydowskiej w spisie roku 1921, którego wizualizacja wskazuje na obecność bardziej dynamicznych i bardziej statycznych układów związanych odpowiednio z gospodarką przemysłową lub rolniczą. Na ogólnym tle osadnictwa wiejskiego, które było różne w poszczególnych regionach wyróżnia się regularność rozmieszczenia osadnictwa żydowskiego, co wynikało z profilu zatrudnienia i okoliczności historycznych.

Poprzednia stabilizacja życia w wysoko zdefiniowanej i hierarchicznej strukturze tradycyjnej społeczności została wszakże utracona wraz z upadkiem gospodarki szlacheckiej i postępującą industrializacją. Wzrost liczby ludności i kurczący się rynek na świadczone usługi w dotychczasowych lokalizacjach, równoległe z możliwościami, jakie się otwierały dzięki rozwojowi przemysłu i wzrostowi nowych centrów administracji narzucały fundamentalne zmiany w społeczeństwie żydowskim.

Pozbawione wcześniejszej ekonomicznej bazy, w zmieniających się warunkach, gdy lokalne społeczności nie dostarczały już wystarczającego wsparcia dla swoich ubogich, żydowskie masy musiały zadbać o siebie same. Jednocześnie, wraz z postępującym rozwojem edukacji świeckiej i co za tym idzie indywidualizmu, coraz większa liczba osób zaczęła planowanie indywidualnych aktywności, poszukując nowych możliwości działania. Jako szczególnie mobilni mieszkańcy Żydzi znacząco zmieniali dynamikę procesów rozwoju miejskiego. Ponadto, wykonując szereg aktywności zawodowych niewątpliwie wpływali na lokalne gospodarki. Perspektywa nauki o złożoności, a w szczególności koncept samoorganizacji daje możliwość uznania ich roli w procesie urbanizacji. Do tej pory w sensie historycznym uznawano, że społeczeństwo, w szczególności żydowska społeczność w przedwojennej Polsce, miała niewielki wpływ na rzeczywisty wygląd miast, lub co najmniej wpływ ten jest trudny do zdefiniowania. W modelu przyjętym za Portugali'm (2000, s.247) silnie scentralizowane praktyki planowania odgórnego zastępuje zbiór jednostkowych decyzji, powodowanych zarówno indywidualnymi preferencjami i systemem wartości, jak i warunkami zewnętrznymi, takimi jak możliwości ekonomiczne. Obserwacje poczynione w obecnym studium potwierdzają tezę, że żydowskie społeczności w centralnej Polsce mogą być uważane za przykład samo-organizującej się społeczności (Portugali 2000, s.243). Żydowskie mieszkańcy w przedwojennej Polsce migrowali i dopasowywali się do zewnętrznych uwarunkowań, zarówno podporządkowując się systemowi norm, które rządziły w danym miejscu przed ich przybyciem albo adaptując miejsce do swoich potrzeb.

Modernizacja i migracje nakładały się na historyczne uwarunkowania rozwoju, przykładowo miasta, które od wieków służyły jako ośrodki administracji pierwszego i drugiego stopnia nadal stanowiły magnesy dla społeczności żydowskich, które tam zamieszkiwały od czasów średniowiecza. Te procesy dostarczały tła dla znacznie szybszego rozwoju miast przemysłowych, niektóre z nich kwitły po czym bardzo szybko upadały, inne doświadczały znacznie bardziej stabilnego rozwoju, albo, tak jak Łódź, wyrastały na metropolie. Ponadto na przełomie XIX i XX stulecia, wraz z rozwojem świadomości zagrożeń miast przemysłowych wyłonił się nowy trend związany z poszukiwaniem zdrowego życia, identyfikowanego z ucieczką z miast, który doprowadził do rozwoju lotnisk i mody na inspirowane ideą Howarda miasta ogrody. Żydzi, z ich tradycyjnym zainteresowaniem dbałością o zdrowie oraz będąc silnie reprezentowanymi w zawodach medycznych, odgrywali wiodącą rolę w rozwoju tych nowych ośrodków.

Wykonana baza danych pozwoliła na wstępne usystematyzowanie informacji o osadnictwie żydowskim w centralnej Polsce. Jej otwarta struktura umożliwia dalszą rozbudowę oraz wzbogacanie o nowe informacje. Prezentacja historycznego tła planowania formalnego przeprowadzona dla omawianego obszaru dała możliwość rozpoznania ogólnych uwarunkowań

funkcjonowania społeczności żydowskiej, podobnej roli służyła analiza przemian kulturowych zachodzących na przestrzeni wieków. Opierając się na wynikach powyższego studium wybrano cztery miasta o różnej wielkości oraz różnych uwarunkowaniach planowania i rozwoju, dla których szczegółowo prześledzono rozwój i wpływ na środowisko miejskie społeczności żydowskiej. Wybrane szczegółowe studia przypadku charakteryzowały się:

- zróżnicowanym poziomem akulturacji,
- różną skalę społeczności i w konsekwencji różnym poziomem ich zróżnicowania,
- złożonymi i różnorodnymi funkcjami,
- różnymi okresami żydowskiej obecności.

Przykłady opisane są w części dotyczącej studiów przypadku i w rozdziale traktującym o rozwoju żydowskich osiedli na przestrzeni wieków. Odnoszą się do różnorodności sytuacji pochodzących z różnych miast (o różnym rozmiarze i okresach) i ilustrują niektóre z aspektów diachronicznych obecności kultury żydowskiej w centralnej Polsce. Przez wzgląd na ograniczone możliwości pojedynczego studium badania winny być kontynuowane. Ich celem winna być bardziej pogłębiona charakterystyka życia codziennego i struktur miejskich, które były jego tłem.

Skala miasta - akulturacja

Postępującej modernizacji towarzyszyło zastępowanie jednorodnej dotąd kultury przez mnogość trendów intelektualnych i praktyk dnia codziennego. Rozwój heterogenicznej społeczności żydowskiej oznaczał również przejście od wysokiego poziomu kontekstu właściwego tradycyjnemu społeczeństwu okresu przedprzemysłowego do niskiego poziomu kontekstu doby industrializacji; proces ten zaznaczył się szczególnie w dużych miastach. Obok modernizacji i akulturacji w obrębie społeczności żydowskiej w centralnej Polsce zachodziły jeszcze inne procesy. Dynamicznie rozwijała się społeczność chasydzka, trwały ślad odcisnął napływ Litwaków w końcu XIX wieku; w rezultacie niektóre rejony miasta nabierały szczególnego charakteru, a pewne elementy warstwy znaczeniowej adresowane były do wąskiej grupy osób.

W mniejszych ośrodkach ograniczona skala procesów modernizacji nie pozwalała aby znalazły one odbicie w formie krajobrazu miejskiego. Zachowały one wiele cech tradycyjnej kultury sztuki bazującej na silnym poczuciu wspólnoty i zasadach religijnych; niektóre z nich pozostały takie niezależnie od bliskości dużych centrów miejskich.

Podczas gdy społeczności tradycyjne poprzez interakcję z otoczeniem stopniowo nabierały cech ortodoksyjnych, nowe profesje i style życia umożliwiały integrację i co za tym idzie również akulturację oraz migracje do dzielnic o strukturach zabudowy zbliżonych do zamieszkałych przez pozostałe grupy etniczne. W efekcie, szczególnie w większych ośrodkach formowało się zróżnicowanie pomiędzy odrębnymi częściami miasta zamieszkałymi przez ludność pochodzenia żydowskiego. Niezależnie od różnorodności codziennej kultury, która wynikała z różnic pochodzenia, zawodu, przynależności do grupy religijnej, preferencji politycznych i tym podobnych, w większości przypadków dwie podstawowe kategorie mogą okazać się wystarczające dla opisanego dychotomii form struktur miejskich: kultura tradycyjna, w tym chasydzka i ortodoksyjna charakteryzowała się wysokim poziomem kontekstu, odmiennie od tej związanej z akulturacją i integracją z innymi kulturami.

Masy ludności kontynuujące tradycyjny styl życia zazwyczaj koncentrowały się wokół historycznie utrwalonych lokalizacji. W przeszłości żydowscy mieszkańcy często osiedlali się w centrach historycznych, blisko rynków lub w pobliżu dawnych bram wjazdowych. Tradycyjne lokalizacje, w okresie rozbiorów często potwierdzone ustalaniem specjalnych rewirów, zwykle stawały się domem dla najbardziej ortodoksyjnych społeczności. Inną preferowaną lokalizacją był rejon doliny rzecznej, która po pierwsze zazwyczaj pozostawał wolny od zabudowy, ze względu na zagrożenie powodzią, i znacznie tańszy, oraz po drugie odpowiadał na potrzeby w zakresie

zwyczajów religijnych, w tym również jako odpowiedź na jeszcze bardziej rygorystyczne wymagania rytualnej puryfikacji wśród społeczności chasydzkich. Powyższy typowy układ osadniczy był kontynuowany przez bardziej tradycyjne sekcje społeczności żydowskiej w czasach bardziej współczesnych; te same miejsca najczęściej przyciągały imigrantów z mniejszych miast i miasteczek. Krajobrazy tych miejsc cechowała charakterystyczna atmosfera, najbardziej odczuwalna w rejonach zamieszkałych przez społeczność ortodoksyjną, która rozmywała się wraz z akulturacją i mieszaniem się kultur. Dzielnice o wyższym poziomie akulturacji i integracji charakteryzowały się podobnym zestawem cech niezależnie od tego, czy zamieszkiwali je Polacy, Żydzi czy Niemcy. Zmiany stylu życia i, co za tym idzie, kultury użytkowania przestrzeni znajdowały swoje odbicie w ewolucji ładu przestrzeni.

W niektórych miastach granica pomiędzy społecznością tradycyjną i bardziej zintegrowaną była wyraźna czytelna i zaznaczona fizycznie, jak np. w Otwocku, gdzie rolę tę pełniła kolej; w innych miejscowościach przejście następowało stopniowo z miejscami charakteryzującymi się mniej lub bardziej zaawansowanym stopniem akulturacji. Niestety podział istniał również pomiędzy dobrze sytuowanymi - lepiej zintegrowanymi z otaczającym społeczeństwem, i biednymi - zachowującymi tradycyjne wartości i z tego powodu izolowanymi. Wiele etnicznych społeczności współdzieliło podobne warunki życia (Davis 1993, s.242). Rozwarstwienie społeczne i ekonomiczne najczęściej okazywało się bardziej istotne dla stylu życia niż różnice etniczne. Burżuazja żydowska i niemiecka w XIX wiecznej Łodzi była bardzo podobna, podobnie jak żydowscy i polscy robotnicy do pewnego stopnia współdzielili podobne problemy codziennej rzeczywistości. Jednocześnie językowe i kulturowe różnice, oraz religijne zwyczaje ograniczały możliwości bliższej integracji kulturowej.

W dalszych rozważaniach skoncentrujemy się najpierw na tradycyjnych dzielnicach, gdzie dawno zakorzeniona tradycyjna kultura żydowska utrzymywała się przez stulecia. Niektóre wnioski wymagać będą ponadto porównania z bardziej zmodernizowanymi i zmienionymi kulturowo dzielnicami.

Cechy tradycyjnych dzielnic

W niniejszym studium zdefiniowano zestaw wątków przestrzennych i unikalnych cech krajobrazu tradycyjnych dzielnic żydowskich. Przemożnie miejski charakter, który wyróżniał te miejsca od otoczenia, uwidaczniał się poprzez wyższe gęstości zabudowy i zaludnienia, intensywne życie społeczne oraz obfitość połączeń w przestrzeni. Ze względu na szczupłość dostępnego miejsca różne aktywności rozszerzały się na przestrzenie zewnętrzne i nakładały na siebie. Prowadziło to do wzmoczonego wykorzystanie przestrzeni zewnętrznych, które czyniło je ruchliwymi i zatłoczonymi, tym samym stymulując życia miejskie i wspomagając rozwój relacji społecznych.

Zidentyfikowano trzy główne sfery żydowskiego życia jako sacrum, profanum i przestrzeń życia domowego. Przy czym, co charakterystyczne, sfery życia religijnego oraz domowego, jako niewymagające kontaktów z osobami innych kultur, skierowane były do wewnątrz i miały wyraźnie izolowany charakter, a jedynie w sferze profanum, związanej z aktywnością komercyjną, poszukiwano integracji z otaczającym miastem. Dośrodkowa natura przestrzeni żydowskich zaznaczała się szczególnie w organizacji dziedzińców synagog i domów modlitwy, które wycofane do wnętrza kwartałów gromadziły wokół wszystkie niezbędne instytucje gminne. Tradycyjnie były one pozbawione formalnej reprezentacji w przestrzeni publicznej, często odsunięte i ukryte wewnątrz bloków ulicznych. Postępująca akulturacja wpłynęła na pozycję synagog, które nabrały bardziej reprezentacyjnego wyglądu i zaczęły pełnić funkcję dominant w przestrzeni publicznej, upodabniając się tym samym do świątyń chrześcijańskich.

W sferze profanum punktem centralnym był plac handlowy. Żydzi skłaniali się do osiedlania w pobliżu głównego placu, który przyciągał ich dbając o ich potrzeby ekonomiczne. Aktywność

komercyjna nie ograniczała się nigdy wyłącznie do rynku, przeciwnie rozciągała się na sąsiadujące ulice, pasáže, bramy kamienic otaczających przestrzenie publiczne i sklepy i warsztaty w pobliżu i dalej. Nie były to wyłącznie miejsca handlu ale również produkcji, warsztaty rzemieślnicze, małe fabryki, etc. W niektórych miejscach ta sieć przestrzeni wymiany i produkcji mogła rozciągać się nawet do sąsiednich mniejszych miejscowości, tak jak miało to miejsce w przypadku Łodzi i Brzezin.

Trzecim obszarem, gdzie toczyło się życie codzienne były wewnętrzne ulice, dziedzińce i, w późniejszych czasach, podwórka. Ograniczona powierzchnia mieszkań służących różnym aktywnościom narzucała wykorzystywanie podwórek jako rozszerzenia prywatnej przestrzeni. Ta sfera życia była domeną kobiet, które pełniły odrębną rolę w tradycyjnym żydowskim gospodarstwie domowym. Nie tylko radziły sobie z prowadzeniem domu ale często też utrzymywały rodziny; rola pełniona w domu nakładała się z obowiązkami w rodzinnym sklepie, pracą w warsztacie rzemieślniczym lub sprzedażą produktów na rynku. W większych rodzinach żydowskich młodsze generacje zwykle mogły liczyć na wsparcie rodziców, jednakże wraz ze zmniejszeniem roli tradycyjnych zwyczajów i wartości, rosnącą mobilnością i biedą, te wcześniejsze więzi ulegały osłabieniu. Dotychczasowe kontakty bezpośrednie i odpowiedzialność wspólnoty zanikały podczas przenosin do bardziej zurbanizowanego centrum, jednak instytucje gminne i dobroczynne działały nadal, wiele z nich zastępowanych przez bardziej formalne organizacje, odległe od swoich odbiorców. Niemniej jednak w skali podwórka bezpośrednie relacje były kontynuowane, wiele z aktywności domowych rozgrywało się na zewnątrz, a sąsiedzi utrzymywali silne więzi. Rola podwórka i jego wkład do zewnętrznej przestrzeni gminnej może być uważana jako centrum życia sąsiedzkiego. Koncentrowało w sobie aktywności domowe, a jednocześnie służyło jako przestrzeń społeczna, w ten sposób wzmacniając relacje w obrębie gminy.

Percepcja ładu przestrzeni

Wpływ systemu norm i wartości na sposób percepcji środowiska miejskiego jest wyraźny w opisach tradycyjnych dzielnic żydowskich przez polskich i żydowskich autorów. Żydowscy autorzy charakteryzowali tradycyjne dzielnice jako swojskie, oferujące znajomy zestaw znaczeń, oczywiste i znajome. W polskich opisach poczynając już od drugiej połowy osiemnastego stulecia te same miejsca zwykły być przedstawiane jako chaotyczne, fragmentaryczne, zatłoczone i skomplikowane. Odnosi się to do polskich tekstów pisanych przez reformatorów datujących się od czasów Oświecenia; wiele z nich charakteryzowało dzielnice żydowskie jako nazbyt ciasne, nieuporządkowane, pozbawione czytelnej struktury, i stąd wymagające upiększenia lub zastąpienia. Znaczna część krytyki odnosiła się do biedy, negatywna percepcja była pogłębiona ze względu na brud, brak należytego utrzymania, niewystarczającą infrastrukturę i złe warunki sanitarne. Podczas gdy ubóstwo było również powszechne w przeważająco polskich dzielnicach o podobnym statusie społecznym, po części powyższy wizerunek wynikał z różnic w postrzeganiu ładu przestrzeni.

Brak ładu postrzegany przez osoby innego niż żydowskie pochodzenia był zazwyczaj wyjaśniany przez oddolny rozwój rzeczonych terenów, brak kontroli i formalnego planowania. Dodatkowo powstanie negatywnego wizerunku mogło wynikać z założeń estetycznych klasycyzmu, które preferowały planowanie bazujące na pryncypiach geometrii. W późniejszym okresie kontrasty pogłębiły się dodatkowo na skutek rosyjskich odgórnie narzuconych planów regulacyjnych opartych na planie dla miejscowości Krasne. W bardziej współczesnych czasach krytyka stanowiła odbicie opinii zwolenników higienizmu, którzy argumentowali że szersze, bardziej przestronne ulice pozwolą na lepszą cyrkulację powietrza. Tradycyjne przestrzenie żydowskie, mniejsze i często wyglądające na zagracone były zaprzeczeniem tych żądań.

W interpretacjach potomków rdzennych mieszkańców krytykę wyjaśniano jako pochodną nieplanowanego, bardziej wernakularnego sposobu budowania (Hubka 2005). Innym powodem mógł

być brak troski o zewnętrzną manifestację powodzenia, cecha przypisywana Żydom jako właściwa dla życia w diasporze (Kassow 2007). Ta domniemana dbałość jedynie o doraźne potrzeby (Zborowski i Herzog 1995, s.61-62) mogła wynikać z niepewności żydowskiej sytuacji i służyć uniknięciu prowokowania wrogości.

Zestawienie powyższych ocen wyraźnie wskazuje na wpływ kulturowo zapisanych przekonań na ocenę krajobrazu miejskiego. Tym bardziej, że analiza przedwojennych planów nie potwierdza niektórych aspektów krytyki, w tym stwierdzeń o krętych uliczkach; były one zazwyczaj proste, pomimo iż węższe niż gdzie indziej. Sieć pasaży i przejść umożliwiających poruszanie się poza formalną przestrzenią publiczną i fasady ulic z ich pozałamywanymi liniami brzegowymi i widocznymi dziedzińcami mogły wywoływać wrażenie zbliżone do powyżej wspomnianego, szczególnie jeśli osoba pisząca te uwagi nie była zaznajomiona z terenem. Możemy podsumować powyższe rozważania cytując stwierdzenie Rapoporta (1990, s.89): *“porządek jednej grupy może być dla innej nieporządkiem”*.

Znaczenie

Pojęcie znaczenia dostarczanego za pośrednictwem form otoczenia miejskiego i jego relacja do ludzkich intencji to dwa zagadnienia, które badacze nauki o złożoności (Haken 2000, za Portugali 2006) postrzegają jako kluczowe dla zrozumienia aktywności o charakterze oddolnym. Analizując kategorię znaczenia wykorzystano wyczerpujący zestaw cech związanych z uwarunkowaniami kulturowymi zdefiniowany przez Rapoporta (1990). Uświadamianą warstwę wiadomości tworzą znaki przypisane do markerów, którymi są elementy przestrzeni miejskiej (Eco 1997). Warstwa uświadamiana odnosi się do pragmatyki funkcjonowania przestrzeni zewnętrznej (Rapoport 1990, s. 38), dla jej zrozumienia analizie poddano cechy trwałe, półtrwałe i nietrwałe. Na warstwę pozawerbalną składa się charakter lub atmosfera miejsca, dla jej zrozumienia analizie poddano cechy formalne wewnątrz miejskich.

Cechy trwałe

Budowle mieszczące różne instytucje, które ze względu na ich specjalne funkcje dostarczały wyraźnego i czytelnego przekazu znaczeniowego, zostały sklasyfikowane według powyżej zdefiniowanego schematu na sfery: religii, biznesu i gospodarstwa domowego. Cechą charakterystyczną tradycyjnej kultury żydowskiej była kodyfikacja wielu aktywności, które narzucały też formy zabudowy. Przemiany zachodzące w obrębie społeczności żydowskiej i jej postępujące różnicowanie się znalazły odbicie w ewolucji instytucji gminnych i w ich dywersyfikacji. Kategoria budynków i urządzeń religijnych ewoluowała do zestawu budynków i lokali, które obok synagogi, domu modlitwy, rytualnej łaźni, cmentarza i domu pogrzebowego, zawierały również sztyble przynależące do rozmaitych grup religijnych lub grup interesu takich jak na przykład organizacje dobroczynne, rezydencje liderów chasydyzmu i inne. Sekularyzacja życia owocowała rozwojem odrębnych pół-świeckich lub świeckich instytucji, co dotyczyło takich sfer życia jak edukacja, ochrona zdrowia oraz dobroczynność. Funkcje miejsc spotkań przejęły też po części siedziby partii politycznych i ugrupowań.

Cechą szczególną kultury żydowskiej była forma i pozycja budynków mieszczących powyższe funkcje, co wyraźnie ilustruje przykład synagogi. W porównaniu do otaczającej tkanki miejskiej, gdzie szczególne budynki zazwyczaj zajmowały ważne i dobrze eksponowane miejsca, żydowskie instytucje rzadko sytuowano jako wolnostojące budowle, mogły one albo stanowić część fasady ulicznej albo być ukrytymi wewnątrz bloku miejskiego. Ich lokalizacja zazwyczaj wynikała z szeregu czynników, zarówno wewnętrznych, kulturowych przesłanek danej grupy, jak i zewnętrznych: regulacji prawnych lub uwarunkowań naturalnych, itp. Jak już wspomniano, wraz z

postępem akulturacji forma i pozycja synagog, zwłaszcza tych reformowanych, upodobniła się do świątyń chrześcijańskich.

W przeciwieństwie do obiektów ważnych dla życia społecznego, obiekty handlu albo usług, takie jak karczma, sklepy, gastronomia, kramy, jatki, etc. zwykły być lokalizowane na krawędzi ogólnodostępnej przestrzeni publicznej i często zaznaczały swoją obecność w przestrzeni publicznej poprzez przykładowo wysunięcie.

Elementy półtrwale i nietrwale

O sposobach funkcjonowania komunikowały również elementy półtrwale, przykładowo reklamy, wyposażenie zewnętrzne, mała architektura, etc. i nieformalne, nietrwale. Ich analiza wykazała, że najczytelniejsze były te przynależące do sfery biznesu, przy czym dominowały usługi handlu, związane z obecnością stoisk i straganów, ekspozycją towarów, a także reklam, witryn, szyldów, ogłoszeń, itp. Charakterystyczne dla żydowskich przestrzeni nakładanie się funkcji powodowało, że elementy te występowały również w miejscach związanych z innymi rodzajami aktywności, w tym w szczególności w obrębie wewnętrznych dziedzińców i pasaży. Funkcjom aktywności gospodarczej podporządkowane były też podłogi większości przestrzeni, zazwyczaj utwardzone, pozbawione zieleni.

Elementem przynależącym do sfery sacrum były charakterystyczne sznury lub łańcuchy - tzw. eruwy, wydzielające przestrzeń prywatną podczas szabasu. Ten specjalny okres w tygodniu był też momentem, kiedy całkiem zmieniały się rytmy funkcjonowania tradycyjnych dzielnic żydowskich; odświętnie ubrane rodziny zastępowały głośny tłum pomiędzy pustymi straganami i reklamami pozostawionymi z codziennego funkcjonowania.

Z początku, aktywności służące rekreacji nie miały żadnych specjalnych urządzeń poza wymaganiami religijnymi. W okresie międzywojennym wraz z popularyzacją idei poprawy jakości życia w mieście zaczęły się pojawiać pierwsze pomysły urządzania rekreacyjnych przestrzeni publicznych czy wprowadzania zieleni w przestrzeń placów i ulic, najpierw w dużych miastach. Zagospodarowanie dziedzińców i podwórek potwierdza tezę o ich wykorzystaniu dla aktywności gospodarstwa domowego oraz ożywionego życia społecznego, co widać na zdjęciach z epoki.

Układ socjometryczny

Struktura społeczna i jej odbicie w układzie socjometryczny była przedmiotem analizy zgodnie z tłem teoretycznym podanym przez Marshall'a i innych autorów (Alexander et al. 1977, Unwin 2003). Porządek społeczny, rozumiany jako sieć międzyludzkich kontaktów, został uchwycony i utrwalony w materii struktur miejskich. Elementy zabudowy, takie jak przegrody, połączenia i przejścia oraz zespoły "zagnieżdżonych wewnątrz" służyły jako przestrzenna topologia, separując składowe hierarchii i ustalając wewnętrzną organizację (Marshall 2009, s. 106-107). Wzorce połączeń międzyludzkich, a w ślad za nimi cyrkulacja utrwalona w materii kwartałów zabudowy, tworzyły sieć wzajemnych relacji, ustanawiając społeczną logikę przestrzeni (Hillier i Hanson 1984). Relacje, które Lévi-Strauss (1963) definiował jako strukturalną zbiorową podświadomość zdolną do generowania uporządkowanych zachowań o charakterze kulturowym, odnalazły swoje odbicie w organizacji przestrzennej osiedli żydowskich.

Hall (1966) wyróżnia dwie podstawowe kategorie organizacji przestrzeni w miastach: koncentryczną i liniową, przy czym kultura żydowska charakteryzowała się bardziej koncentryczną organizacją. Trzy omówione sfery życia uwidaczniały się w fizycznej sieci połączeń zogniskowanych wokół właściwych sobie punktów centralnych. Sieci te zawierały, ale nie ograniczały się, do przestrzeni ogólnodostępnych ulic i placów. Układ ulic wzbogacony został o dodatkowe pasáže o niewielkiej skali, zaułki, etc, które służyły jako komunikacja pozostając jednocześnie częścią dziedzińca. Układ socjometryczny zawierał połączenia pomiędzy blokami

zabudowy, pasáže i przejścia, w tym wewnątrz posesji prywatnych poprzez bramy i furtki i pozwalała na poruszanie się wewnątrz obszaru. Dzięki takim zdolnościom do adaptacji możliwym było dla tradycyjnych społeczności żydowskich funkcjonowanie we wszystkich typach środowiska miejskiego, bez zmieniania zastanych układów tego co było formalnie uznawane za przestrzeń publiczną. Nadal jednakże ich preferowanym wyborem były kwartały średniowieczne, ze względu na bardziej gęstą sieć ulic, istniejącą perforację bloków zabudowy oraz bliskość rynku.

Wewnętrzne półprywatne przestrzenie służyły jako element wszystkich sfer życia społecznego. Społeczność żydowska, historycznie niezależna od miejskich regulacji, funkcjonowała niezależnie od otaczającego miasta, pomimo integracji z jego strukturą i zaspokajania potrzeb mieszkańców i odwiedzających. Odwrócenie się gminy w kierunku wewnętrznych spraw miało swoje odbicie w strukturze miejskiej, z przestrzenią wewnętrzną w obrębie żydowskich kwartałów pozornie nieuporządkowaną i nieatrakcyjną dla gości. Opisaną gradację przestrzeni oraz wewnętrzną cyrkulację potwierdzała obecność eruwów, które zwykły otaczać kwartały żydowskiej zabudowy, zazwyczaj bez przecinania ulic.

Przemiany kultury rozumianej jako styl życia jednostki, według definicji podanej w rozdziale o metodologii, przyniosły zmiany stroju, języka ciała i miejsca zamieszkania. Pomimo akulturacji stwierdzono większą perforację kwartałów w rejonach zamieszkiwanych przez ludność pochodzenia żydowskiego.

Proksemika

Charakter przestrzeni definiowany jest poprzez cechy formalne środowiska miejskiego: skalę, rozmieszczenie struktur, rytmy, załamania i inne cechy fasad, formy podłogi i sklepienia urbanistycznego, itp. Służąc jako nieuświadomiane formy komunikacji, poprzez zapisaną w nich organizację i układ elementów, składały się na szczególny ład przestrzeni właściwy żydowskim kwartałom.

Proksemika wyjaśnia naturę relacji pomiędzy otoczeniem człowieka i wzorcami zachowań właściwymi odrębnym kulturom (Hall 1966, 2009). Hall (2009) identyfikuje relację pomiędzy odległościami osobowymi i innymi cechami jednostek i społeczności, a sposobem kształtowania otoczenia fizycznego. Zauważa, że uwarunkowane historycznie mniejsze dystanse osobowe przekładały się na mniejsze gabaryty przestrzeni wymagane przez daną społeczność. W przypadku polskich Żydów, długotrwałe zatłoczenie ich siedzib mogło wywołać zbliżone efekty, co potwierdza szereg źródeł (np. Efron 1941).

Z tego względu w tradycyjnych żydowskich dzielnicach ulice były węższe niż gdzie indziej, ograniczona skala przeważała też w odniesieniu do wewnętrznych dziedzińców, pasaży, przejść, zaułków, itp. Rozmiary przestrzeni zewnętrznych i stopień ich zatłoczenia odzwierciedlał społeczne dystanse właściwe tej kulturze. Szczupłość dostępnej przestrzeni przekładała się na jej intensywne użytkowanie. Wąskość ulic i pasaży oraz załamania linii brzegowej stanowiły czynniki wzmacniające bezpośrednie interakcje fizyczne.

Miasto postrzegane według Hillier'a (2009) jako system wizualnych odległości, z szerokimi ulicami i alejami o wysokich wartościach integracji i ekspozycji, w tradycyjnej żydowskiej percepcji musiało wydawać się obce i zewnętrzne. Forma przejść wewnątrz dziedzińców i obecność odształceń kierunków zamykały perspektywę wywołując wrażenie wnętrza wewnątrz bloków ulicznych. Dla zaspokojenia potrzeb życia zbiorowego Żydzi zdawali się budować swoje własne miasto w mieście. W sytuacjach gdy skala bloków ulicznych było drobniejsza, tak jak na Bałutach w Łodzi, niektóre ulice funkcjonowały jako część przestrzeni wewnętrznej. Jednocześnie żydowskie kwartały nie były całkowicie zamknięte, otwierały się na otoczenie czysto funkcjonalną przestrzenią handlu i usług.

Wnętrza, analiza geometryczna

Przeprowadzone analizy ilościowe sylwet i przekrojów ulic i placów pozwoliły na ocenę wartości kąta środkowego, regularności, pofałdowania i wariacji. Ponadto pewna ilość innych ulic i krajobrazów została poddana ocenie wizualnej, która odniosła się zarówno do ich obecnego jak i przeszłego stanu. Analizy dowiodły większej nieregularności sylwet fasad, oraz wyższych wartości pofałdowania w dawnych tradycyjnych dzielnicach żydowskich. Stwierdzono, że wraz z upływem czasu, zmianą technologii budowania i akulturacją wartości nieregularności i wariacje malały, jednak nadal pozostawały wysokie w porównaniu do miejsc gdzie nie było żydowskiego osadnictwa.

Zróznicowaniu cech geometrycznych towarzyszyła różnorodność materiałów, dekoracji i stylów budowlanych, dostosowanych do możliwości ekonomicznych inwestora i najemców. Część zabudowy, zazwyczaj z okresu wcześniejszego, stanowiły drewniane parterowe budynki ze spadzistym dachem, na zapleczu których wznoszono murowane kilkupiętrowe oficyny. W niektórych posesjach brakowało budynku frontowego. Przerwy i bramy w linii frontów otaczających bloki otwierały wejścia do wewnętrznych pasaży. Zróznicowane fasady budynków i liczne wejścia do sklepów, często wyposażone w zewnętrzne stopnie i inne elementy wyposażenia przyciągały uwagę przechodniów, zachęcając do zatrzymania.

Estetyka

Wpływ zachowań o podłożu kulturowym na estetykę krajobrazów miejskich typowych dla osadnictwa żydowskiego tłumaczyć można teorią powidoków (Strzeмиński 1974), która może posłużyć dla wyjaśnienia formy nieregularnych klastrow w sposobie rozmieszczania zabudowy jako odzwierciedlenia typowych zachowań zbiorowych (Efron 1941). Analiza kategorii świadomości wizualnej (Strzeмиński 1974) nasuwa koncentrację na zawartości raczej niż wyglądzie zewnętrznym. Zachowana ikonografia, w tym obrazy żydowskich artystów, podobnie jak wizerunek środowiska miejskiego także wskazują na zainteresowanie istotą rzeczy, bardziej niż zewnętrznym wyglądem. Zwrócenie uwagi na wnętrze, na materię przedmiotu, zarówno metaforycznie, w znaczeniu osobistego rozwoju, wiedzy, studiów religijnych i dosłownie, poprzez zwrócenie życia wspólnotowego do wewnątrz instytucji gminnych, lub w skali bloku ulicznego do wnętrza kwartału, pozostaje cechą często podkreślaną przez badaczy kultury żydowskiej.

Przekształcenia

Zakres i przebieg transformacji struktur miejskich pozostaje jednym z obszarów zainteresowań morfologów miasta (Whitehand and Larkham 2000, Vilagrassa 2000). W przypadku dzielnic żydowskich przekształcenia stanu zastanego szły w ślad za potrzebami życia codziennego. Jednakże zmiany te nie wykraczały poza konieczne adaptacje, zamiast tego kontynuowały stan zastany, z poszanowaniem poprzednich podziałów, sposobów budowania, etc.

Większość zmian w zagospodarowaniu miała charakter ewolucyjny, zachodziły bez reorganizacji planu. Zazwyczaj niewielkie i stopniowe dostosowania planu ograniczone były do wprowadzenia nowej ulicy, dzięki prywatnej inicjatywie i wtórnej parcelacji. Tego rodzaju oddolne inicjatywy zachowywały wcześniejsze, często średniowieczne układy dogęszczając je.

W przypadku wcześniejszych planów miasteczek średniowiecznych adaptacja do potrzeb XIX-wiecznej rzeczywistości następowała głównie przez wymianę zabudowy z drewnianych jednopiętrowych budynków na kilkupiętrowe kamienice. Poza tym wznoszono oficyny w miejsce wcześniejszych ogrodów, mieszczące obok mieszkań, warsztaty, przestrzenie magazynowe i często niewielkie fabryki. Dodatkowe połączenia pomiędzy przylegającymi do siebie działkami pojawiały się tam, gdzie to potrzebne ze względów funkcjonalnych. Podobne procesy zachodziły w przypadku rozplanowania doby baroku, np. w Górze Kalwarii, czy klasycyzmu jak w Łodzi na Nowym Mieście. Początkowo rozległe bloki zabudowy były dopasowywane do potrzeb społeczności żydowskiej poprzez wprowadzanie półprywatnych przestrzeni wewnątrz kwartałów.

W lokalizacjach, gdzie zagospodarowanie przez Żydów zaczynało się na terenach nieurbanizowanych specyficzny charakter wąskich gęstych uliczek, niektórych z nich krętych i nieregularnych, powielał charakter zagospodarowania znany z innych miejsc, wykorzystując wcześniejsze ulice i ścieżki. Taki był np. przypadek dzielnicy handlowej w Otwocku, żydowskiej części Bałut w Łodzi i obszaru wokół rewiru żydowskiego w Zduńskiej Woli.

Podsumowanie

Prezentowane studium dotyczyło żydowsko-polskich przestrzeni i kultury w centralnej Polsce w ujęciu diachronicznym. Dowiedziono iż społeczność żydowska w przedwojennej Polsce była przykładem samo-organizacji i jako taka, poprzez działania oddolne, miała istotny wpływ na formy struktur miejskich. Celem badania było zdefiniowanie formalnych aspektów przestrzeni miejskiej zamieszkałej przez tradycyjną społeczność żydowską, odpowiedzialnych za ich unikalny charakter. Przeanalizowano szereg elementów, które potwierdzają wpływ społeczności żydowskiej na formę struktur przestrzennych w miastach centralnej Polski:

- znaczenie budowli, zarówno publicznych jak i prywatnych, przynależących do kultury żydowskiej,
- dopasowanie przestrzeni publicznej i pół-publicznej do sytuacji społecznych, które w nich zachodziły,
- różnorodność form zabudowy, różnorodność stylów i materiałów budowlanych, heterogeniczność,
- adaptację warunków zastanych poprzedzających przekształcenia przez Żydów lub wymagane przez żydowskich mieszkańców dla zaspokojenia potrzeb społeczności poprzez ewolucję wcześniejszego stanu, z zachowaniem wcześniejszych podziałów, etc.
- centralna lokalizacja społeczności żydowskiej stanowiła najbardziej gęsto zaludnioną część miejscowości,
- gęsta i ściśle powiązana sieć ścieżek, przejść, zaułków, podwórek jako odbicie życia społecznego,
- nakładanie się różnych aktywności w przestrzeni, często też w czasie, koegzystencja i mnogość aktywności w pojedynczej, współdzielonej przestrzeni
- specyficzna atmosfera i wzorce osiedlenia.

Analizy dowiodły istnienia odrębnego ładu przestrzeni właściwego dla kultury żydowskiej niegdyś obecnej w Polsce. We wcześniejszych opisach najczęściej wymienianą cechą form kwartałów żydowskich był postrzegany chaos, który ujawniał się zarówno w planie jak i w fizycznym wyglądzie struktur jako brak jednorodności form budynków i materiałów konstrukcyjnych, nieobecność geometrycznego układu planów i ich podporządkowanie hierarchii wewnętrznych połączeń rozpoznawalnych tylko dla osób przynależących do tradycji żydowskiej. Niniejsze studium dowodzi, że różne kultury użytkujące te same przestrzenie postrzegały ład przestrzeni w różny sposób. Dla wyjaśnienia tej obserwacji zaproponowano klasyfikację elementów składających się na pojęcie ładu przestrzeni, która zestawia elementy składowe z właściwym im tłem kulturowym.

Żydowski *habitus* (Bourdieu 1972, s.247; Panerai i inni 2009, s.160), ogół struktur miejskich i sytuacji społecznych, stanowiący odbicie zwyczajów i praktyk życia codziennego, stał się formą zapisu tychże praktyk. Struktury pozostawione, nałożone na ich tło kulturowe, pozwalają nam na odczytanie dawnych aktywności i relacji społecznych. Zestawienie różnych wątków przestrzennych w sąsiadujących obszarach, jak również badanie przekształceń pozwoliły rozróżnić cechy właściwe każdemu z okresów i pewne zróżnicowanie kulturowe. Cechy te były odtwarzane w lokalizacjach, gdzie Żydzi emigrowali, przykładowo Vaughan i Sailer (2017) w studium opisującym dzielnicę XIX-wiecznego londyńskiego East End-u, zamieszkałe przez Żydowskich emigrantów z Europy wschodniej, wskazują na obecność szczególnej formy podwórek i wewnętrznych przestrzeni, które

mieściły żydowskie życie społeczne, oddzielone od strefy publicznej i na charakterystyczne wydzielenie wielu budynków kultu.

II.3. Układ pracy oraz znaczenie rezultatów dla rozwoju dyscypliny naukowej

Przedstawiona do oceny monografia oraz seria artykułów składa się z obszernej części metodologicznej oraz ze studium przypadku. Część metodologiczna zawiera przegląd najważniejszych koncepcji istotnych dla tematu z dziedziny antropologii miasta, morfologii urbanistycznej, oraz projektowania miejskiego. W ramach dokonanego przeglądu wydobyto najważniejsze wątki dotyczące fizycznej formy struktur miejskich oraz ich relacji z życiem codziennym oraz jego tłem kulturowym. Niektóre z metod zostały wzbogacone o dalsze koncepcje, przedstawione i poddane dyskusji i ocenie w ramach prezentacji konferencyjnych i artykułów, które są częścią poddanego ocenie materiału. Przegląd zagadnień metodologicznych poprzedza obszerne wprowadzenie dotyczące podejścia wynikającego z nauki o złożoności zastosowanego w niniejszym badaniu. Studium przypadku eksploruje środowisko miejskie niegdyś zamieszkałe i w dużej mierze wzniesione dzięki aktywności społeczności żydowskiej w dwóch centralnych województwach Polski: mazowieckim i łódzkim, przed tragedią Holocaustu. Podczas gdy obecność żydowska trwała tam od jedenastego stulecia aż do wybuchu II wojny światowej, najintensywniejszy rozwój miał miejsce w wieku dziewiętnastym, wraz ze zmianami cywilizacyjnymi towarzyszącymi uprzemysłowieniu. Zważywszy że struktury miejskie wtedy wznoszone nadal trwają ten okres stał się głównym obszarem zainteresowania obecnych badań.

Monografię tworzy siedem rozdziałów. Wprowadzenie oraz krótka prezentacja zawartości poprzedza obszerne rozważania metodologiczne. Prezentacja studium przypadku, tezy i zmian zachodzących w obrębie kultury żydowskiej na przestrzeni wieków stanowi wprowadzenie do obszernego rozdziału traktującego o rozwoju osadnictwa żydowskiego w Polsce centralnej. Rozwój ten prześledzony został na ogólnym tle planowania urbanistycznego w tym obszarze. Rozdziały kolejne zawierają przybliżenie do analizy osadnictwa żydowskiego zaprezentowane w trzech skalach odniesienia: regionu, miasta oraz dzielnicy, w ślad za którym następuje szczegółowa prezentacja czterech miejscowości jako osobnych studiów przypadku, reprezentujących przykłady o różnych cechach, jeśli chodzi o uwarunkowania planistyczne, skalę miasta, oraz okres rozwoju. Pracę podsumowuje część wnioskowa zawierająca omówienie podstawowych konkluzji, usystematyzowanych według najistotniejszych w opinii autorki problemów metodologicznych.

Ponadto do oceny przedłożono ogółem jedenaście publikacji cząstkowych napisanych w latach 2012-2017, w formie artykułów, rozdziałów w książkach oraz publikacji pokonferencyjnych. Wszystkie przedstawione publikacje były przedmiotem recenzji oraz ich znakomita większość była poddana dyskusji na forum konferencji architektonicznych, urbanistycznych lub morfologii miasta. Ich tematyka traktuje o zagadnieniach metodologii stosowanych w niniejszym studium, oraz prezentuje jego wyniki cząstkowe. Celem takiej metody pracy było przedyskutowanie wstępnie przyjętych założeń, uzyskanie informacji zwrotnej oraz możliwie wysokiej jakości końcowych wyników pracy.

Znaczenie dla dyscypliny naukowej

Znaczenie niniejszej pracy dla rozwoju dyscypliny naukowej może być definiowane dwojako. Po pierwsze w jej ramach przebadano oraz opisano zagadnienia metodologiczne z obszarów antropologii miasta oraz morfologii urbanistycznej i nauki o złożoności w większości mało znane czytelnikowi polskiemu. Wypracowana metodologia badań może być stosowana również dla analiz kultur innych niż żydowska i nie tylko w zastosowaniach o charakterze historycznym. Szereg zaproponowanych oraz omówionych metod może stać się użytecznymi zarówno w pracach o

charakterze projektowym, w aplikacjach o charakterze normatywnym, a także dla nauczania studentów. Szczególnie ważne wydają się rozważania odnośnie natury ładu przestrzeni, jako zbioru cech o charakterze kulturowym. Dodatkowo na uwagę zasługuje przesunięcie punktu widzenia, dzięki odniesieniu do nauki o złożoności, z planowania formalnego jako jedynej siły sprawczej rozwoju urbanizacji, w kierunku osiedli o mniej formalnym charakterze. Dyskusja o odnalezieniu metody jak radzić sobie z problemami współczesnej urbanizacji, realizowana na różnych szczeblach, między innymi na forum UN Habitat, dotyczy obecnie między innymi właśnie roli i miejsca nieformalnych osiedli jako odpowiedzi na dynamiczną urbanizację i migracje ludności do miast. Obecne studium, poprzez analizę znaczeń o charakterze kulturowym, wskazuje na możliwość i proponuje metodologię dla analogicznych analiz wartości współczesnych obszarów zurbanizowanych dotkniętych tego rodzaju problemami.

Po drugie, rezultaty pracy wyjaśniają jak w sytuacji koegzystencji różnych kultur możliwe było wywieranie przez jedną z nich wpływu na kształt struktur miejskich, poprzez działania o charakterze oddolnym i niezależnie od sytuacji zastanej. Szczegółowa i wieloaspektowa analiza życia codziennego pozwala na zrozumienie istotnego wpływu kultury żydowskiej na proces budowania miast w omawianym obszarze, jej miastotwórczego charakteru. Niniejsze studium winno być dalej kontynuowane dla innych studiów przypadku, a zaproponowana metodologia może doskonale tego rodzaju badaniom posłużyć. Dotychczasowe prezentacje zrealizowanych badań, między innymi na forum łódzkiego Centrum Dialogu, pozwalają mi wnioskować, że istnieje zainteresowanie tego rodzaju kontynuacją. Obecne studium jest skromnym wkładem w wypełnienie luki jaka istnieje na styku analiz kultury i dziedzictwa materialnego Żydów polskich, szczególnie w odniesieniu do ich historii najnowszej, to jest pochodzącej z wieku XIX i początku wieku XX. Ten okres zasługuje na szczególną uwagę, tym bardziej że znaczna część struktur wtedy wzniesionych nadal istnieje, jest wykorzystywana i stanowi materialne dziedzictwo przeszłości. Zrozumienie oryginalnego sposobu funkcjonowania tych miejsc może okazać się cennym wkładem w zachodzące obecnie procesy rewitalizacji, na przykład w Łodzi, ale też w licznych innych miejscowościach regionu. Może być również wartościowe dla ich promocji, propagowania ruchu turystycznego, oraz wszelkich innych form edukacji dotyczących wielokulturowości tychże miejsc.

Bibliografia

- Alexander, C., Ishikawa, S. & Silverstein, M., 1977. *Pattern Language*, New York: Oxford University Press.
- Allen, P.M., 2012. *Cities: The Visible Expression of Co-evolving Complexity*. [w] J. Portugali et al., red. *Complexity Theories of Cities have come of Age. An Overview with Implications to Urban Planning and Design*. Heidelberg Dordrecht London New York: Springer, s. 67–90.
- Amerlinck, M.-J., 2001. *The Meaning and Scope of Architectural Anthropology*. [w] *Architectural Anthropology*. s. 1–26.
- Beirão, J.N., 2012. *CityMaker, Designing Grammars for Urban Design*, Delft: Delft University of Technology.
- Bourdieu, P., 1972. *Esquisse d'une théorie de la pratique. Précédé de Trois études d'ethnologie kabyle*, Paris: Librairie Droz.
- Casey, E.S., 1997. *The fate of place : a philosophical history*, Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press.
- Certeau de, M., 1988. *The Practice of Everyday Life*, Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press.
- Eco, U., 1997. *Function and Sign: The Semiotics of Architecture*. [w] N. Leich, red. *Rethinking Architecture: A reader in cultural theory*. London: Routledge Taylor & Francis Group, s. 182–202.
- Efron, D., 1941. *Gesture and environment; a tentative study of some of the spatio-temporal and "linguistic" aspects of the gestural behavior of eastern Jews and southern Italians in New York city, living under similar as well as different environmental conditions*, New York: King's Crown Press.
- Geddes, P., 1904 (2004). *Civics : as Applied Sociology*, London: The Sociological Society, School of Economics and Political Science, University of London, Project Gutenberg ebook: <http://www.gutenberg.org/ebooks/13205>.
- Haken, H., 1983. *Synergetics. An Introduction*, Berlin: Springer-Verlag.

- Haken, H. & Portugali, J., 1995. A synergetic approach to the self-organisation of cities. *Environment and Planning B: Planning and Design*, 22, s.35–46.
- Haken, H., 2000. *Information and Self-Organization. A Macroscopic Approach to Complex Systems*, Berlin Heidelberg: Springer-Verlag.
- Hall, E.T., 1966. *Hidden Dimension*, Garden City, NY: Doubleday.
- Hall, E.T., 2009. Proxemics. [w] S. M. Low & D. L. Lawrence-Zuniga, red. *The Anthropology of Space and Place, Locating Culture*. Oxford: Blackwell Publishing, s. 51–73.
- Hillier, B. & Hanson, J., 1984 (2003). *The Social Logic of Space*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Hillier, B., 2009. The city as a socio-technical system: a spatial reformulation. [w] *Conference on Spatial Information Theory*, University College London. London.
- Hubka, T.C., 2005. *The Shtetl in Context: The Spatial and Social Organization of Jewish Communities from the Small Towns of 18th Century Poland*. [w] *Early Modern Workshop: Jewish History Resources*. Maryland: University of Maryland.
- Kassow, S.D., 2007. *The Shtetl in Interwar Poland*. [w] *The Shtetl New Evaluations*. New York, London: New York University Press 2007, p. Kindley Ed.
- Lawrence, D.L. & Low, S.M., 1990. The Built Environment and Spatial Form. *Annual Review of Anthropology*, 19, s.453–505.
- Lefebvre, H., 1991. *The Production of Space*, Oxford: Blackwell Publishing.
- Lefebvre, H., 2003. *The Urban Revolution*, Minneapolis, London: University of Minnesota Press.
- Lévi-Strauss, C., 1963. *Structural Anthropology*, New York: Basic Books.
- Lévi-Strauss, C., 2009. *Antropologia strukturalna*, Warsaw: Wydawnictwo Aletheia.
- Lopes, J. V. et al., 2015. *Multidimensional Analysis of Public Open Spaces - Urban Morphology, Parametric Modelling and Data Mining*. [w] B. Martens et al., red. *Real Time - Proceedings of the 33rd eCAADe Conference*. Vienna: Vienna University of Technology, s. 351–360.
- Lynch, K., 1960. *The Image of the City*, Cambridge: The MIT Press.
- Marshall, S., 2009. *Cities, Design and Evolution*, Abingdon, New York: Routledge.
- Merleau-Ponty, M., 1962. *Phenomenology of Perception Forgotten.*, London and Henley, New Jersey: Routledge & Kegan Paul, The Humanities Press.
- Norberg-Schulz, C., 2000. *Bycie, przestrzeń, architektura*, Warszawa: Wydawnictwo Murator.
- Ortega y Gasset, J., 1993. *The Revolt of the Masses*, New York, London: W. W. Norton & Company.
- Panerai, P., Depaule, J.C. & Demorgon, M., 2009. *Analyse urbaine*, Marseille: Édition Parenthèses.
- Perinbanayagam, R.S., 1974. The Definition of the Situation: An Analysis of the Ethnomethodological and Dramaturgical View. *The Sociological Quarterly*, 15, s.521–541.
- Portugali, J., 2000. *Self-Organization and the City*, Berlin Heidelberg: Springer-Verlag.
- Portugali, J., 2006. Complexity theory as a link between space and place. *Environment and Planning A*, 38(4), s. 647–664.
- Portugali, J., 2012. Complexity Theories of Cities: Achievements, Criticism and Potentials. [w] J. Portugali et al., red. *Complexity Theories of Cities Have Come of Age: An Overview with Implications to Urban Planning and Design*. Berlin, Heidelberg: Springer Berlin Heidelberg, s. 47–62.
- Prigogine, I. & Stengers, I., 1984. *Order out of Chaos*, New York: Bantam Books.
- Rapoport, A., 1990. *The Meaning of the Built Environment. A Nonverbal Communication Approach*, Tuscon: The University of Arizona Press.
- Richardson, M., 2009. Being-in-the-Market Versus Being-in-the-Plaza: Material Culture and the Construction of Social Reality in Spanish America. [w] S. M. Low & D. L. Lawrence-Zuniga, red. *The Anthropology of Space and Place. Locating Culture*. Blackwell Publishing, s. 74–91.
- Rossi, A., 1984. *The Architecture of the City*, Cambridge, London: The MIT Press.
- Strzeмиński, W., 1974. *Teoria Widenia*, Kraków: Wydawnictwo Literackie.
- Turner, B.S., 1984. *The body and society : explorations in social theory*, Oxford: Basil Blackwell.
- Vaughan, L. & Sailer, K., 2017. The metropolitan rhythm of street life: a sociospatial analysis of synagogues and churches in nineteenth century Whitechapel. [w] C. Holmes & A. Kershen, eds. *An East End Legacy: Essays in Memory of William J. Fishman*. London: Routledge.
- Vilagrasa, I.J., 2000. Recent change in two historical city centres: an Anglo-Spanish comparison. [w] J. W. R. Whitehand & P. J. Larkham, eds. *Urban Landscapes International Perspectives*. London, New York: Routledge, s. 266–298.
- Wejchert, K., 1984. *Elementy kompozycji urbanistycznej*, Warszawa: Wydawnictwo Arkady.
- Whitehand, J.W.R. & Larkham, P.J., 2000. *The Urban Landscape: Issues and Perspectives*. [w] J. W. R. Whitehand & P. J. Larkham, eds. *Urban Landscapes International Perspectives*. London, New York: Routledge.
- Zborowski, M. & Herzog, E., 1995. *Life is with People, The Culture of the Shtetl*, New York: Schocken Books.

III. OMÓWIENIE POZOSTAŁYCH OSIĄGNIĘĆ

III.1. Osiągnięcia naukowo-badawcze

III.1.1. Po uzyskaniu tytułu doktora nauk technicznych

Badania i publikacje naukowe

Studia i badania, które prowadziłam w ostatnim okresie znalazły swoje odzwierciedlenie w dorobku publikacyjnym. Poza publikacjami przedłożonymi do oceny w okresie po uzyskaniu stopnia naukowego doktora byłam autorką oraz współautorką ogółem 41 artykułów, rozdziałów w książkach lub w publikacjach po-konferencyjnych, w tym 16 w języku angielskim (10 samodzielnych), 25 w języku polskim (24 samodzielnie). W tej grupie pewną część stanowią publikacje, które uzupełniają główny temat badań w tym okresie, który zaowocował publikacją książkową, o wstępne rozpoznanie tematu oraz poszukiwania metodologiczne, o bardziej wyspecjalizowanym profilu, głównie technicznym.

W okresie początkowym, jako pokłosie pracy doktorskiej, opublikowałam szereg artykułów dotyczących zagadnień partycypacji społecznej w planowaniu przestrzennym oraz zastosowań IT, w tym w szczególności systemów GIS, w warsztacie planisty przestrzennego. Pierwszy z artykułów tego cyklu, który podsumowywał rezultaty badań zrealizowanych w ramach doktoratu:

Hanzl, M., 2007. Information technology as a tool for public participation in urban planning: a review of experiments and potentials. *Design Studies*, 28(3), s. 289–307

jest często cytowany, liczba cytowań według Web of Science to **55**

Google Scholars podaje liczbę cytowań - **165**.

Inne cytowane artykuły za Google Scholars to:

Hanzl, M., 2007. Monitoring procesów zagospodarowania przestrzennego na poziomie gminnym z zastosowaniem technologii SIP [w] J. Gaździcki & E. Musiał, red. *Roczniki Geomatyki*, V(4), s.17–23.

liczba cytowań 4

Hanzl, M., 2009. Potential of the Information Technology for the Public Participation in the Urban Planning. [w] P. K. Joshi et al., red. *Geoinformatics for Natural Resource Management*. New York: Nova Publishers, s. 475–497.

liczba cytowań 3

Hanzl, M. & Wrona, S., 2004. Visual Simulation as a Tool for Planning Education, Computer Aided Participation Support. [w] B. Rüdiger, B. Tournay, & H. Ørbæk, red. *Architecture in the Network Society. Proceedings of the 22th Conference on Education and Research in Computer Aided Architectural Design in Europe*. Copenhagen: The Royal Danish Academy of Fine Arts School of Architecture, s. 500–507.

liczba cytowań **1**

Ponadto cytowana była również rozprawa doktorska - liczba cytowań 5.

Pojawiają się też pierwsze cytowania artykułów przynależących do badania przedłożonego do oceny: Hanzl Małgorzata, 2012, Urban Structure as a Repository of Social Content – the Case Study of the Lodz “Jewish District” [w] M. Schrenk, V. V. Popovich, P. Zeile, P. Elisei, red. *Re-Mixing the City. Towards Sustainability and Resilience? REAL CORP Proceedings*, Schwechat, Austria, s.1017–1029 - **1** cytowanie (za ResearchGate).

Ogółem wartość współczynnika h-index według Google Scholar to 4.

Poza powyższymi dwoma tematami wśród podejmowanych przeze mnie zagadnień znaczna część wynika z prowadzonej działalności dydaktycznej oraz edukacyjnej i popularyzatorskiej. Jednym z bardzo inspirujących tematów stało się prowadzenie wykładów, seminarium oraz zajęć projektowych: *GIS - Parametric Description of Urban Space* (wykład i seminarium) oraz *Information Processes in Urban Planning* (wykład i projekt) w ramach kursu Architecture for Society of Knowledge na Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej. Jak dotąd zaowocowało ono ogółem trzema publikacjami, w które starałam się angażować, w miarę możliwości studentów oraz doktorantów tej specjalności:

Hanzl Małgorzata, Dzik Karol, Kowalczyk Paulina, Kwieciński Krystian, Stankiewicz Ewa, Wierzbicka Agata Łucja, 2012, *Human Geomatics in Urban Design—Two Case Studies*, *Future Internet*, 4(1), s. 347-361. Special Issue NeoGeography and WikiPlanning, doi:10.3390/fi4010347

Hanzl Małgorzata, Stankiewicz Ewa, Wierzbicka Agata, Kujawski Tomasz, Dzik Karol, Kowalczyk Paulina, Kwieciński Krystian, Burdalski Maciej, Śliwka Anna, Wójcicki Mateusz, Miszkurka Michał, Poturak Semir, Westrych Katarzyna, 2011, *Mapping Invisibles - acquiring GIS for urban planner workshop* [w] B. Murgante et al., red. *Computational Science and Its Applications - ICCSA 2011. Lectures Notes in Computer Science 6783*. Berlin, Heidelberg: Springer-Verlag, s. 63–77.

Hanzl Małgorzata, Bezerra Lia Maria, 2017, *Quantifying Sustainable Growth Through a Morphological Approach Comparison to Population Density Measurements* [w] O. Gervasi et al., red. *Lecture Notes in Computer Science, Computational Science and Its Applications – ICCSA 2017*. Springer International Publishing, s. 327–337.

Innym źródłem inspiracji była działalność o charakterze popularyzatorskim i doradczym, a także zaangażowanie w prace redakcji periodyków *Urbanista* (Główny Redaktor Ludwik Biegański) oraz *Przegląd Urbanistyczny* (Główny Redaktor Janusz Korzeń). Pokłosiem tej aktywności, a także zaangażowania w działalność społeczną - doradztwo dla łódzkiego ruchu miejskiego Szacunek dla Łodzi - była też aktywność badawcza i publicystyczna odnosząca się do tematów związanych z urbanistyką współczesną. W tej grupie znajdują się takie artykuły jak:

Hanzl Małgorzata, 2014, *O potrzebie stanowienia prawa w dziedzinie planowania przestrzennego* [w] Ł. Bukowiecki, M. Obarska, & X. Stańczyk, red. *Miasto na żądanie*, Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, s. 124-127.

Hanzl Małgorzata, 2011, *Miasto Idealne – Zasady Zrównoważonego Rozwoju Projektowania Miast*, *Green2 Ogólnopolski Kwartalnik, Architektura, Rewitalizacja, Zrównoważony Rozwój*, 5, s.8–10.

Hanzl Małgorzata, 2010, *Miejskość – próba definicji pojęcia* [w] A. Sulimowska-Ociepka, red. *Monografia – Między Miastem a Nie-miastem. Odnowa Krajobrazu Miejskiego – ULAR 5*, Gliwice: Wydział Architektury Politechniki Śląskiej i Komitet Architektury i Urbanistyki PAN, s. 295–308.

Hanzl Małgorzata, 2010, *Doktryna Urbanistyczna Teoria i Praktyka*, *Przegląd Urbanistyczny*, II, s.21–24.

Hanzl Małgorzata, 2009, *Założenia ruchu Nowy Urbanizm w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej a problemy związane z rozlewaniem się miast w Polsce w Nowa Urbanistyka - nowa jakość życia* [w] T. Markowski, E. Pazgier-Cichy, red. *Materiały III Kongresu Urbanistyki Polskiej. Zeszyty Urbanistyki 14*. Warszawa: *Urbanista*, s. 83–93.

Hanzl Małgorzata, 2011, *Redeveloping the City Structure—the Case of Lodz “New City Center”* [w] M. Schrenk, V. V. Popovich, Z. Peter, red. *Change for Stability. Lifecycle of Cities and Regions. Proceedings REAL CORP*, Essen, Germany, s. 803–812.

Wynikiem własnej pracy eksperckiej był artykuł podsumowujący doświadczenia projektu realizowanego przez TONZ O. Łódź na Księżym Młynie w Łodzi:

Hanzl Małgorzata, 2015. *Księży Młyn in Lodz, Poland - an example of a successful rehabilitation thanks to the social engagement* [w] J. Ryser, red. *Cities Save the World. Let's Reivent Planning. Proceedings of the 51st ISOCARP Congress, Amsterdam - Rotterdam, the Netherlands*, s.116-125.

Ponadto prowadzona przeze mnie działalność edukacyjna w Politechnice Łódzkiej zaowocowała kilkoma publikacjami związanymi z treścią prowadzonych zajęć:

Hanzl Małgorzata, Młynarczyk Antonina, Tessier Alizee, Munoz Marcos Meiriño, Micieces Iban, Noirot Fanny, 2014, *Smart City – a Quest for Innovation within the EPS Framework* [w] M. Schrenk, V. V. Popovich, P. Zeile, P. Elisei, red., *Plan it Smart, Clever Solutions for Smart Cities*. REAL CORP Proceedings, Vienna, Austria, s. 563-572.

Hanzl Małgorzata, 2013, *Rola 'design'u miejskiego' dla podniesienia atrakcyjności przestrzeni ulicznej na przykładzie Berlina i Essen* [w] *Łódź U like 2012*. 4. Ogólnopolskie Seminarium Naukowe Studentów Architektury. Łódź: Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej, 2013, s. 35-43

W okresie bezpośrednio poprzedzającym realizację badań związanych z tematem rozprawy habilitacyjnej opublikowałam szereg artykułów innych niż te podane w wykazie dorobku habilitacyjnego podlegającego rozpatrzeniu, rozważających przede wszystkim zagadnienia metodologiczne powiązane z głównym tematem, jak i służących jego wstępnemu przybliżeniu. W tej grupie były:

Hanzl Małgorzata, 2017, *Jewish Communities in Pre-war Central Poland as an Example of a Self-organising Society* [w] O. Gervasi et al., red. *Lecture Notes in Computer Science, Computational Science and Its Applications – ICCSA 2017*. Springer International Publishing, s. 224–238. Artykuł uzyskał nagrodę za najlepszą prezentację w ramach kongresu.

Hanzl Małgorzata, 2016, *The transformation of former Jewish structures in the towns of central Poland – spatial order and its perception* [w] G. Perry & S. Ledwoń, red. *Cities We Have vs. Cities We Need*. Proceedings of the 52nd ISOCARP Congress, Durban, South Africa, s. 190–197.

Hanzl Małgorzata, 2014, *Index Keys Method for Analyses of Urban Spaces. Methodological assumptions*, *The International Journal on Advances in Intelligent Systems*, 7(1&2), s.337–348.

Hanzl Małgorzata, 2012, *Schizoanalytical Digital Modelling for Urban Design* [w] H. Achten et al., red. *Digital Physicality | Physical Digitality*. 30th International Conference on Education and research in Computer Aided Architectural Design in Europe, Prague: Faculty of Architecture, Prague University of Technology, s.177–187.

Hanzl Małgorzata, 2012, *Urban Structure as a Repository of Social Content – the Case Study of the Lodz "Jewish District"* [w] M. Schrenk, V. V. Popovich, P. Zeile, P. Elisei, red. *Re-Mixing the City. Towards Sustainability and Resilience?* REAL CORP Proceedings, Schwechat, Austria, s.1017–1029.

Hanzl Małgorzata, 2012, *Incorporating the Analyses of Urban Form into the Geocomputational Modelling The Morphological Approach* [w] *GEOProcessing 2012, The Fourth International Conference on Advanced Geographic Information Systems, Applications, and Services*, IARIA, Valencia, Spain, s.158–163.

Dodatkowo, w ramach programu stypendialnego 2014-2015 Fulbright Advanced Research Awards for Polish Citizens odbyłam czteromiesięczny staż badawczy w SENSEable City Laboratory, Department of Urban Studies and Design, Massachusetts Institute of Technology, gdzie pracowałam nad projektem: *Assumptions for the Ontology of Urban Structures in the Cultural Approach*. Dało mi to doskonałą okazję wzbogacenia dysertacji habilitacyjnej, która jest przedmiotem niniejszej oceny o rozbudowaną bazę teoretyczną, takie też było założenie stażu. Dodatkowo podczas tego pobytu odbyłam jeden semestr kursu antropologii w Harvard Extension School. Obok powyższych zainteresowań zebrałam podczas tego pobytu materiały dotyczące możliwości badania zachowań użytkowników przestrzeni publicznych co zaowocowało późniejszą publikacją:

Hanzl Małgorzata & Ledwoń Sławomir, 2017, *Analyses of human behaviour in public spaces* [w] H. Wang & S. Ledwon, red. *Smart Communities*. ISOCARP/OAPA Congress, Portland, Oregon, USA, s. 653–666.

Szczegółowe informacje odnośnie recenzowania i indeksowania poszczególnych artykułów podane są w *Wykazie dorobku habilitacyjnego*. Lista tam zamieszczona nie uwzględnia artykułów złożonych, przyjętych i czekających na publikację.

Projekty badawcze

W latach 2012- 2017 realizowałam projekt badawczy Narodowego Centrum Nauki, konkurs Sonata 2: *Analizy morfologiczne struktur miejskich w ujęciu kulturowym. Studium przypadku społeczności żydowskich w wybranych miejscowościach województw łódzkiego i mazowieckiego*. Umowa Nr

UMO-2011/03/D/HS3/01630, jako kierownik projektu. Celem projektu było opracowanie nowej metody badawczej. Projekt został zakończony oraz rozliczony.

Stypendia i staże badawcze

Jesienią roku 2014 odbyłam czteromiesięczny staż badawczy jako Visiting Scholar w SENSEable City Laboratory, Department of Urban Studies and Planning, Massachusetts Institute of Technology w Cambridge w Stanach Zjednoczonych Ameryki. Było to możliwe dzięki uzyskanemu stypendium 2014-2015 Fulbright Advanced Research Awards for Polish Citizens. Projekt: *Assumptions for the Ontology of Urban Structures in the Cultural Approach* pozwolił mi na przeprowadzenie rozszerzonej kwerendy bibliotecznej na użytek studium habilitacyjnego, a także na zgromadzenie informacji odnośnie możliwości obserwacji i analiz zachowań pieszych, które jak dotąd zaowocowały jedną publikacją i które, podobnie jak nawiązane kontakty, mam nadzieję wykorzystać w dalszej pracy badawczej.

Pełnione funkcje edycyjne lub redakcyjne

Oprócz działalności badawczej i autorstwa artykułów angażowałam się również w działalność o charakterze edytorskim oraz redakcyjnym. Było to bądź wynikiem innych działań o charakterze organizacyjnym, w tym zaangażowania w działalność organizacji profesjonalnych - ISOCARP, bądź też zaproszeń do zespołów oceniających lub redagujących. Szczegółowy spis wszystkich aktywności tego rodzaju zamieszczony jest w *Wykazie dorobku habilitacyjnego*.

Wśród wydawnictw pojedynczych w których powstanie byłam zaangażowana znajdują się:

- publikacja powarsztatowa (recenzjowana): Limits of formal planning in managing the urban development. Regional Workshop of International Society of City and Regional Planners, Red. Hanzl Małgorzata, Łódź 2014, opublikowana online jako wynik warsztatów regionalnych ISOCARP,
- redakcja naukowa wydania polskiego: Sanoff Henry: Projektowanie demokratyczne. Studia przypadków planowania partycypacyjnego środowisk małych miast. Trans. Hanzl Małgorzata, Papaj Aleksandra; Red. Bańka Augustyn, Hanzl Małgorzata. Poznań: Wydawnictwo Naukowe Stowarzyszenia Psychologia i Architektura, 2013,
- pełnienie roli członka Zespołu Doradczego publikacji: Wates Nick: The Community Planning Handbook: How People Can Shape Their Cities, Towns and Villages in Any Part of the World (Earthscan Tools for Community Planning) 2nd Edition. Routledge London and New York 2014.

Jestem również zaangażowana w działania komitetów naukowych wydawnictw periodycznych. Do tej kategorii można zaklasyfikować mój udział w Komitecie Naukowym kolekcji wydawniczej *Materiali di architettura e di urbanistica. Materials of architecture and urban planning* pod redakcją Prof. Pier Luigi Paolillo i Prof. Elisabetty Ginelli z Politecnico di Milano publikowanej przez Mimesis Editioni (od 2014). Jak dotąd w ramach tej serii ukazało się ogółem dwanaście bardzo starannie edytorsko i merytorycznie opracowanych książek i przygotowywane są dalsze wydawnictwa. Szczegółową listę pozycji tej serii zawiera punkt **III.G Wykazu dorobku habilitacyjnego**.

W okresie 2010-2017 byłam członkiem zespołu redakcyjnego Przeglądu Urbanistycznego, czasopisma wydawanego przez Towarzystwo Urbanistów Polskich Oddział we Wrocławiu, główny redaktor Janusz Korzeń. Ponadto w okresie 2010-2012 uczestniczyłam gościnnie w pracach zespołu redakcyjnego czasopisma Respublika Nova.

Pełnione funkcje recenzenta, udział w panelach oceniających projektów badawczych i komitetach naukowych konferencji

Periodyki naukowe i monografie

Znaczną pozycję w moim Wykazie dorobku habilitacyjnego zajmują recenzje. W okresie po uzyskaniu tytułu doktora nauk technicznych pełnię funkcje recenzenta w periodykach naukowych krajowych oraz zagranicznych. W pierwszej grupie recenzje dotyczyły dwóch **czasopism z listy B** Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego:

- Roczniki Geomatyki – Czasopismo Techniczne publikowane przez Polskie Towarzystwo Informatyki Przestrzennej, recenzje od 2010 roku,
- Studia z Geografii Politycznej i Historycznej - 1 recenzja 2017.

Lista periodyków zagranicznych obejmuje ogółem dwadzieścia tytułów, z tego siedem tytułów **z listy A indeksowanych w Journal Citation Reports** oraz dwa tytuły **z listy B**. Ogółem do końca stycznia 2018 wykonałam 28 recenzji, pełną listę zawiera Wykaz dorobku habilitacyjnego, poniżej lista tytułów periodyków:

- Land Use Policy, Elsevier - czasopismo z listy A, indeksowane w Journal Citation Reports
- International Journal of Digital Earth (IJDE) Taylor & Francis Group - czasopismo z listy A, indeksowane w Journal Citation Reports,
- Journal of Urban Technology, Taylor & Francis Online - czasopismo z listy A, indeksowane w Journal Citation Reports,
- Biosystems Engineering, Academic Press INC Elsevier Science - czasopismo z listy A, indeksowane w Journal Citation Reports,
- International Journal of Urban and Regional Research IJURR, Wiley-Blackwell on behalf of the Foundation for Urban and Regional Studies - czasopismo z listy A, indeksowane w Journal Citation Reports
- Landscape and Urban Planning, Elsevier Science BV - czasopismo z listy A, indeksowane w Journal Citation Reports,
- Environment and Planning B: Planning and Design, Sage Publishing - czasopismo z listy A, indeksowane w Journal Citation Reports,
- Journal of Basic and Applied Research, International Knowledge Press - czasopismo z listy B
- British Journal of Education, Society & Behavioural Science, Science Domain International - czasopismo z listy B
- Scientific Research and Essays, Academic Journals,
- Planning Practice and Research, Taylor & Francis Online,
- Future Internet, MDPI AG - Multidisciplinary Digital Publishing Institute,
- Journal of Scientific Research and Reports, Science Domain International,
- Journal of Global Ecology and Environment, International Knowledge Press,
- Asian Journal of Agricultural Extension, Economics & Sociology, Science Domain International,
- British Journal of Applied Science & Technology, Science Domain International,
- Urban Planning, Cogitation Press,
- Journal of Engineering Sustainability, Institution of Civil Engineers Publishing ICE,
- Journal of Geography, Environment and Earth Science International, Science Domain International,
- International Journal of E-Planning Research (IJEPR), IGI Global,
- International Journal of Public Administration in the Digital Age (IJPADA), IGI Global.

Oprócz powyższych wykonałam również recenzję rozdziału w książce: Konomi, S. & Roussos, G. red., 2016. *Enriching Urban Spaces with Ambient Computing, the Internet of Things, and Smart City Design*, Hershey, PA: IGI-Global.

Recenzent w przewodach doktorskich

Na zaproszenie konsorcjum naukowego kilku uczelni włoskich zostałam poproszona o sporządzenie recenzji doktoratu studenta Raffaele Attardi: *“Multicriteria Spatial Decision Support System for the evaluation of smart multifunctional landscape: the case of the National Park of Cilento, Vallo di Diano and Alburni, Southern Italy”*, w ramach programu studiów doktoranckich: *“Evaluation methods for the Integrated Preservation, Recovery, maintenance and Management of Architectural, Urban and Environmental heritage”*

Promotorzy:

prof. Luigi Fusco Girard, Università degli Studi di Napoli Federico II

prof. Maria Cerreta, Università degli Studi di Napoli Federico II

prof. Giuseppe Munda, Universitat Autònoma de Barcelona

prof. Carmelo Maria Torre, Politecnico di Bari

Udział w panelach oceniających projektów badawczych

Sporządziłam jak dotąd trzy recenzje dotyczące wniosków o finansowanie projektów badawczych. Konkursy ogłaszane były przez następujące organizacje:

- Netherlands Organisation for Scientific Research - Council for the Humanities, Konkurs: Creative industrie: Embedded Research en Strategisch Onderzoek 2014 GW,
- Deutsche Forschungsgemeinschaft German Research Foundation 2016
- Fulbright Senior Award 2017-2018.

Ponadto zostałam wybrana jako ekspert w jednym z paneli oceniających w programie Horizon 2020, w którą to aktywność jestem obecnie zaangażowana.

Udział w panelach oceniających programy kształcenia:

W 2009 sporządziłam opinię na temat Standardów Kształcenia dla kierunku studiów Geoinformatyka, zaproponowanych przez dr hab. Andrzej Stateczny, Akademia Morska w Szczecinie.

Recenzje i udział w Komitetach Naukowych Konferencji

W okresie po uzyskaniu tytułu doktora biorę regularnie udział w Komitetach Naukowych i panelach oceniających złożone referaty kilku konferencji. Szczegółowy spis zawarty jest w Wykazie dorobku habilitacyjnego. Poniżej zamieszczam skróconą listę konferencji, wraz z latami oraz pełnioną rolę.

- Real Corp 2011 do 2018 - International Conference on Urban Planning, Regional Development and Information Society, poczynając od 2015 roku: International Conference on Urban Planning and Regional Development in the Information Society GeoMultimedia - udział w panelu oceniającym, recenzje abstraktów i pełnych tekstów złożonych artykułów,
- Cities Technologies and Planning 2011-2017, jako część kongresów International Conference on Computational Science and its Applications ICCSA, których rezultaty publikowane są w ramach serii Lecture Notes in Computer Science przez Springer-Verlag. Czasopismo indeksowane w bazie JCR do roku 2005, publikacja indeksowana w Web of Science - udział w panelu oceniającym, recenzje abstraktów i pełnych tekstów złożonych artykułów,
- GEOProcessing 2012 do 2016, jako część kongresów International Conference on Advanced Geographic Information Systems, Applications, and Services, Digital World organizowanych przez International Academy, Research, and Industry Association IARIA - udział w Komitecie Naukowym, recenzje abstraktów i pełnych tekstów złożonych artykułów,

- eCAADe 2012, 2013, 2017 - kongresy organizowane przez stowarzyszenie Education and research in Computer Aided Architectural Design in Europe, zakończone publikacją w postaci monografii indeksowanej przez Web of Science - udział w panelu oceniającym, recenzje rozszerzonych abstraktów i pełnych tekstów złożonych artykułów,
- ISOCARP International Society of City and Regional Planners 2013, 2014, 2015 i 2016 - kongresy organizowane dorocznie w miastach całego świata, poczynając od 2015 roku wydawnictwa pokonferencyjne są indeksowane w Web of Science. W latach 2013-2015 wykonywałam recenzje abstraktów jako członek Komitetu Naukowego organizacji. Ponadto w roku 2015 napisałam raport z wykładu plenarnego Prof. Maarten'a Hajera. Podczas 52 Kongresu ISOCARP 2016 "Cities We Have versus Cities We Need" w Durbanie w Republice Południowej Afryki byłam członkiem Komitetu Organizacyjnego, odpowiedzialnym za organizację panelu I: Procesy przekształceń osiedli. Moim zadaniem była ocena około 95 abstraktów w ramach tego panelu, publikacja informacji wprowadzających i raport końcowy, wspólnie z Kolegami Ahmedem Sangaré, Côte d'Ivoire i Peterem Robinson'em, Republika Południowej Afryki
- ISUF 2015 – XXII International Conference. City as organism: new visions for urban life. Faculty of Architecture, 'Sapienza' University of Rome, Rzym, Włochy - recenzje abstraktów wystąpień,
- ISUF Italy 2017 - 3rd ISUFItaly International Congress. Learning from Rome. Historical Cities and Contemporary Design. Faculty of Architecture, 'Sapienza' University of Rome, Rzym, Włochy - recenzje abstraktów wystąpień.

Wystąpienia podczas konferencji

W okresie po uzyskaniu tytułu doktora wygłosiłam ogółem 30 referatów podczas konferencji, w tym w 21 przypadkach były to konferencje międzynarodowe i w 9 krajowe. Znaczna część tych wystąpień (16) związana była z tematem rozprawy habilitacyjnej, i dotyczyła bądź poruszanych w jej ramach zagadnień metodologicznych, bądź też pozwalała na prezentację i dyskusję częściowych rezultatów badania.

Oprócz powyższych odbyłam ogółem 7 innych wystąpień podczas międzynarodowych i krajowych konferencji i kongresów. W tej liczbie zawarte są między innymi krótka prezentacja posterowa *Rhythm - A Component of Unconscious Contexting*, Complexity Theories Conference, Faculty of Architecture, TU Delft, Holandia, jak i wystąpienia dłuższe ale o bardziej popularyzatorskim charakterze, bądź też przedstawiające zagadnienia inne niż dorobek własny. Szczegółowa lista wystąpień zawarta jest w *Wykazie dorobku habilitacyjnego*, punkty II.L i III.B.

Uzyskane nagrody

W omawianym okresie czasu uzyskałam szereg Nagród Rektora Politechniki Łódzkiej, w tym przede wszystkim za działalność naukową (w latach 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2015, 2016, 2017).

III.1.2. Przed uzyskaniem tytułu doktora nauk technicznych

W okresie poprzedzającym obronę pracy doktorskiej moja działalność naukowo-badawcza koncentrowała się przede wszystkim na zagadnieniach związanych z tematem rozprawy doktorskiej, a także na możliwościach zastosowań Systemów Informacji Przestrzennej w warsztacie urbanisty, jako ówczesnym obszarze zainteresowań. W tym czasie opublikowałam ogółem trzy artykuły w języku angielskim (w tym dwa samodzielnie), oraz osiem artykułów w języku polskim (w tym trzy w

periodykach zaliczonych do listy B). Szczegółowa lista publikacji zawarta jest w *Wykazie dorobku habilitacyjnego*.

Po obronie pracy dyplomowej w *École d'Architecture de Lyon* w ramach stypendium Urzędu Miasta Lyon - Miasto Partnerskie Łodzi, zajęłam się przede wszystkim działalnością projektową. Podjęcie pracy na uczelni, początkowo zajęć w ramach godzin zleconych w IAIU PŁ w Zakładzie Projektowania Architektury Mieszkaniowej pod kierunkiem dr Leszka Łukosia, a następnie w Instytucie Gospodarki Przestrzennej Wydziału Ekonomiczno-Socjologicznego Uniwersytetu Łódzkiego, skutkowało również podjęciem przeze mnie działalności badawczej. Wraz z zatrudnieniem na stanowisku asystenta w Pracowni Komputerowej IAIU PŁ i rozpoczęciem pracy nad doktoratem ówczesne zainteresowania teoretyczne zaczęły owocować pierwszymi publikacjami. Początkowo stanowiły one pokłosie wcześniejszych zainteresowań, przykładowo:

Hanzl Małgorzata, 2003, *Virtual City Models as a Tool for Urban Tissue Evaluation* [w] 23rd Urban Data Management Symposium Proceedings, Prague.

Hanzl Małgorzata, 2002, *The Role of Virtual City Models in Urban Tissue Evaluation* [w] K. Koszewski & S. Wrona, red. eCAADe20 [design e-ducation] Connecting the Real and the Virtual, Proceedings of the 20th Conference on Education in Computer Aided Architectural Design in Europe. Warsaw: eCAADe, Warsaw University of Technology, Faculty of Architecture, s. 396–399.

Hanzl Małgorzata, 2002, *Systemy Informacji o mieście w zastosowaniu dla celów planowania przestrzennego* [w] J. Gaździcki & E. Musiał, red. Polskie Towarzystwo Informacji Przestrzennej, XII Konferencja Naukowo-Techniczna. Warszawa: Polskie Towarzystwo Informacji Przestrzennej.

Publikowałam również swoje doświadczenia związane z działalnością edukacyjną dotyczącą tworzenia programów nauczania Systemów Informacji Przestrzennej dla kierunków studiów związanych z planowaniem przestrzennym:

Hanzl Małgorzata, 2004, Wykorzystanie oprogramowania ArcViewGIS 8.3 dla nauczania Rysunku Planistycznego na kierunku Gospodarka Przestrzenna w Uniwersytecie Łódzkim [w] J. Gaździcki & E. Musiał, red. Roczniki Geomatyki, II(3), s.155–163.

Hanzl, M., 2003. Rysunek Planistyczny – Przedmiot Studiów Kierunku Gospodarka Przestrzenna w Uniwersytecie Łódzkim [w] J. Gaździcki & E. Musiał, red. Roczniki Geomatyki, I(1), s.155–163.

W miarę postępu prac na pracę doktorską podejmowałam w artykułach tematy z nią związane, dla weryfikacji i prezentacji szerszej publiczności założeń i wstępnych rezultatów przeprowadzonych badań:

Hanzl Małgorzata, Wrona Stefan, 2004, *Visual Simulation as a Tool for Planning Education, Computer Aided Participation Support* [w] B. Rüdiger, B. Tournay, & H. Ørbæk, red. Architecture in the Network Society. Proceedings of the 22th Conference on Education and Research in Computer Aided Architectural Design in Europe. Copenhagen: The Royal Danish Academy of Fine Arts School of Architecture, s. 500–507.

Hanzl Małgorzata, 2004, *Udział lokalnej społeczności w rehabilitacji historycznej dzielnicy Mursfreesboro. Próba adaptacji metody do współczesnych warunków polskich* [w] Miasto w mieście. Problemy kompozycji, Materiały konferencyjne IX Międzynarodowej Konferencji Instytutu Projektowania Urbanistycznego Politechniki Krakowskiej. Kraków: Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, s. 431–442.

Praca doktorska, opracowana pod opieką Pana Prof. Stefana Wrony z Wydziału Architektury Politechniki Warszawskiej była wynikiem grantu promotorskiego Komitetu Badań Naukowych i dotyczyła innowacyjnego w roku 2007 tematu partycypacji społecznej w planowaniu przestrzennym z wykorzystaniem technik komputerowych. Stanowiącą jej podsumowanie próbę systematyki możliwości opublikowałam następnie w periodyku Design Studies z tzw. Listy Filadelfijskiej, przy czym artykuł doczekał się licznych cytowań, o czym mowa w poprzedniej sekcji autoreferatu.

Wystąpienia podczas konferencji

W okresie poprzedzającym obronę pracy doktorskiej wygłosiłam ogółem 10 referatów, w tym 4 podczas konferencji międzynarodowych, a 6 krajowych. Tematyka referatów pokrywała się z moimi ówczesnymi zainteresowaniami badawczymi. Szczegółowa lista wszystkich wystąpień dostępna jest w *Wykazie dorobku habilitacyjnego*, punkt **II.L**.

Stypendia i staże badawcze

W roku 1995 uzyskałam stypendium Urzędu Miasta Lyonu, które pozwoliło mi na zrealizowanie i obronienie mojej pracy magisterskiej w *École Nationale Supérieure d'Architecture de Lyon*. Temat pracy: *Le Projet de Monastère sur le Lieu Historique de l'Île-Barbe à Lyon*, promotorzy: Prof. Pierre'a Bost'a oraz Prof. dr hab. in.ż. arch. Weroniki Wiśniewskiej (wówczas dr inż. arch., promotor pomocniczy ze strony polskiej). Stypendium obejmowało okres 6 miesięcy.

Projekty badawcze

W latach 2005-2006 zrealizowałam projekt badawczy promotorski Komitetu Badań Naukowych, pod tytułem: *Nowe możliwości udziału mieszkańców miasta w planowaniu przestrzennym jako wynik wykorzystania współczesnych technik komputerowych*. Projekt Nr 4 T07F 019 27, Umowa Nr 1546/T07/2004/27b – promotor i kierownik projektu prof. dr hab. Stefan Wrona. Projekt pozwolił mi na realizację badań przewidzianych w pracy doktorskiej.

III.2. Osiągnięcia projektowe

III.2.1. Po uzyskaniu tytułu doktora nauk technicznych

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

Podstawowym obszarem mojej samodzielnej działalności projektowej w okresie po uzyskaniu tytułu doktora była dziedzina planowania przestrzennego, w skali lokalnej. Jestem autorką, bądź współtworzyłam ogółem 15 projektów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, z czego 8 osiągnęło status uchwalonych, oraz w części z planów autorstwo odnosiło się do wstępnej fazy tworzenia projektu, który w późniejszych etapach był kontynuowany przez inne osoby - głównie ze względu na czas trwania samej procedury. Szczegółowa lista wszystkich dokumentów, w których brałam udział, jest zamieszczona w *Wykazie dorobku habilitacyjnego*, punkt **II.B**. Zawarte są tam również informacje odnośnie zakresu udziału w poszczególnych opracowaniach. Opracowania te były realizowane w charakterze podwykonawcy, w ramach współpracy z firmami projektowymi, głównie w rejonie Warszawy. Poniżej przytaczam miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, które zostały uchwalone i w których pełniłam funkcję głównego projektanta:

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w dzielnicy "Śródmieście" m. Sanoka o nazwie "Jagiellońska - I", Uchwała Nr LXII / 460 /10 Rady Miasta Sanoka z dnia 17 czerwca 2010 r.

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru Miasta Gostynina, przez który przebiega ul. Kolonia, położonego pomiędzy ul. 18-go Stycznia, obwodnicą, lasem i torami kolejowymi, Uchwała Nr 286/LIV/10 Rady Miejskiej w Gostyninie z dnia 9 listopada 2010 r.

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części wsi Julianów Północny zatwierdzony uchwałą Rady Miejskiej w Piasecznie Nr 1405/XLVII/2010 z dnia 19.05.2010

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego zachodniej części Gminy Stare Babice w zakresie części wsi Borzęcin Duży i części wsi Borzęcin Mały - pomiędzy ulicami Warszawską, Kosmowską i Krótką, Uchwała Nr XLIV/414/10 z dnia 4 listopada 2010r.

Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego wsi Jastrzębie, Uchwała Nr 369/XV/2011 Rady Miejskiej w Piasecznie z dnia 14 grudnia 2011r.

Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego części wsi Głusków, pierwsza wersja planu w zgodności z uchwałą Rady Miejskiej w Piasecznie 399/XV/2007 z dnia 14.11.2007 r., oraz udział w procedowaniu planu do 2011 roku, Uchwała Nr 462/XIX/2012 Rady Miejskiej w Piasecznie z dnia 26 kwietnia 2012 roku.

Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego dla obszaru położonego w rejonie ulic: Podmiejska, 3 Maja i Armii Krajowej w Sieradzu, Uchwała Nr XXXIX/306/2014 Rady Miejskiej w Sieradzu z dnia 29 maja 2014 r. - pierwsza wersja projektu planu.

Inne opracowania planistyczne

W ramach zatrudnienia w Miejskiej Pracowni Urbanistycznej w Łodzi, w roku 2006, byłam odpowiedzialna za prace przygotowawcze *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Łodzi*. Również w tym czasie kierowałam pracami nad *Oceną aktualności studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego wraz z analizą zmian w zagospodarowaniu przestrzennym miasta Łodzi w okresie 2002-2006*.

Ponadto, wykorzystując zgromadzone doświadczenia, również w ramach zatrudnienia w Miejskiej Pracowni Urbanistycznej sporządziłam opracowanie *“e-Lodz: System dla Zarządzania Biurem Architektury i Planowania Przestrzennego”* – wewnętrzny dokument Urzędu Miasta Łodzi, 2006.

Ekspertyzy i konsultacje eksperckie

Oprócz recenzji i ekspertyz o charakterze naukowym w okresie po uzyskaniu tytułu doktora angażowałam się również w działalność o charakterze doradczym i eksperckim w obszarze planowania urbanistycznego. Z ważniejszych tego rodzaju opracowań, w roku 2007 wykonałam Opinię na potrzeby Sądu Okręgowego w Łodzi, II Wydział Cywilny.

Ponadto, z istotniejszych prac tego rodzaju, w roku 2011 byłam zaangażowana w prowadzenie konsultacji eksperckich oraz współautorstwo raportu projektu: *Nasz Księży Młyn: Społeczna Strategia Rewitalizacji Księżego Młyna w Łodzi, Księży Młyn - uwarunkowania urbanistyczne i społeczne - diagnoza oraz Księży Młyn - kierunki działania*, opracowanie eksperckie na zlecenie Towarzystwa Opieki nad Zabytkami Oddział w Łodzi, w ramach projektu *Nasz Księży Młyn*, Łódź 2011. Projekt finansowany był ze środków Fundacji Stefana Batorego.

Również w tym samym okresie prowadziłam konsultacje eksperckie oraz współpracowałam przy projekcie *Ochocki Model Dialogu Obywatelskiego*, realizowanym przez Polskie Towarzystwo Socjologiczne, a finansowanym z środków Fundacji Stefana Batorego, 2010/2011

W roku 2016 pełniłam funkcję eksperta w ramach projektu *“Warszawskie plany miejscowe - poszukiwanie modelu partycypacyjnego”*, zrealizowanego we współpracy Stowarzyszenia na rzecz poprawy środowiska miejskiego *“Odblokuj”*, Biura Architektury i Planowania Przestrzennego Urzędu m.st. Warszawy, Centrum Komunikacji Społecznej m.st. Warszawy oraz Miejskiej Pracowni Planowania Przestrzennego i Strategii Rozwoju Warszawy. Pokłosiem był rozdział w raporcie końcowym projektu:

Hanzl, M., 2016. Czy partycypacja sprawia, że plany miejscowe są lepsze? [w] M. Komorowska & T. Żylski, red. *Plan na plan. Partycypacja w planowaniu miejscowym*. Warszawa: Stowarzyszenie Odblokuj, MDruk Warszawa, s. 71–73.

Również w roku 2016 byłam członkiem zespołu sędziowskiego Sądu konkursowego - konkurs SARP Oddział w Łodzi, *“Jednoetapowy konkurs urbanistyczny wraz z komponentem*

partycypacyjnym na koncepcję architektury i zagospodarowania przestrzeni publicznej dla obszaru pilotażowego części Śródmieścia Łodzi”.

III.2.2. Przed obroną pracy doktorskiej

W okresie wcześniejszym, w trakcie studiów oraz po ich ukończeniu byłam zatrudniona w charakterze początkowo asystenta projektanta, a następnie projektanta w kilku biurach projektowych. Początkowo były to głównie biura architektoniczne, w czasem profil wykonywanych przeze mnie prac projektowych zmienił się na bardziej urbanistyczny. Wraz z zatrudnieniem w Instytucie Architektury i Urbanistyki Politechniki Łódzkiej stopniowo w coraz mniejszym stopniu angażowałam się w prace projektowe, kontynuując współpracę lub realizując zlecone projekty w ramach umów o dzieło. W roku 2006, w momencie obrony doktoratu, byłam zatrudniona w Wydziale Urbanistyki i Architektury, a następnie w Miejskiej Pracowni Urbanistycznej Urzędu Miasta Łodzi, nie przerywając pracy w IAIU PŁ.

Udział w pracach projektowych i planistycznych - urbanistyka

Doświadczenie projektowe o profilu urbanistycznym zdobyłam dzięki zatrudnieniu w łódzkiej pracowni projektowej Gorgul i Wiśniewski Urbanistyka i Architektura S-ka z o.o., które trwało w różnym wymiarze czasu pracy od roku 1995 do 2002, pod okiem dr inż. arch. Mirosława Wiśniewskiego, który pełnił jednocześnie rolę głównego projektanta wykonywanych opracowań. W roku 2005 zostałam przyjęta do Warszawskiej Okręgowej Izby Urbanistów, członek nr WA-360, obecnie nieistniejącej.

Największym opracowaniem w jakie byłam zaangażowana w tym okresie było Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Łodzi - Uchwała Nr LXXVII/1793/02 Rady Miasta w Łodzi z 3 kwietnia 2002 roku. W ramach tego opracowania zajmowałam się koordynacją pracy zespołu przygotowującego mapy i rysunki tomów 1-10 Studium (około 1000 map i rysunków) – z wykorzystaniem technologii SIP. Wykonywałam ponadto szereg innych czynności - szczegółowa lista zawarta jest w *Wykazie dorobku habilitacyjnego*.

Oprócz tego opracowania, którego realizacja trwała kilka lat i dzięki któremu nabyłam cenne doświadczenie i umiejętności przydatne do chwili obecnej byłam również zaangażowana w opracowanie 6 projektów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, oraz trzech koncepcji programowo-przestrzennych i innych opracowań z dziedziny gospodarki przestrzennej. Szczegółowa lista wszystkich opracowań planistycznych, wraz z podaniem zakresu mojego udziału w ich realizacji zawarta jest w *Wykazie dorobku habilitacyjnego*, **punkt II.B.**

Udział w pracach projektowych - architektura

Jeszcze w trakcie studiów współpracowałam z szeregiem biur projektowych, w tym jednym francuskim, zdobywając praktykę w dziedzinie projektowania architektonicznego. Ponadto coroczne staże wakacyjne realizowane na zasadzie wolontariatu w *L'Association pour la Participation et l'Action Régionale (A.P.A.R.E.)* pozwoliły mi na zdobycie doświadczeń związanych z rewaloryzacją obiektów zabytkowych. Częściowo pełniłam też wówczas rolę osoby dokumentującej rewaloryzowane obiekty, np. zabytkowej wieży w Rougiers. Równolegle brałam też udział w wakacyjnych wykopaliskach archeologicznych kierowanych przez Prof. Leszka Kajzera z Uniwersytetu Łódzkiego w Rudach Raciborskich, w charakterze rysownika.

Po ukończeniu studiów w Politechnice Łódzkiej, będąc zatrudniona w ramach umowy o pracę we wspomnianej już firmie Gorgul i Wiśniewski Urbanistyka Architektura byłam zaangażowana w realizację szeregu projektów architektonicznych. Poniższa lista zawiera ważniejsze projekty

architektoniczne przy których miałam okazję współpracować, wraz z podaniem nazwiska głównego projektanta:

Budynek PZU przy ul. Zamenhofa w Łodzi, główny projektant Z.Lipski

Budynki mieszkalne wielorodzinne na Osiedlu Janów w Łodzi, główny projektant J.Ferdzyn

Kościół przy ul Goplańskiej w Łodzi- I nagroda w konkursie SARP, główny projektant J. Gorgul, współpraca: A. Woźnicka

Osiedle mieszkaniowe Kurak III w Zgierzu, główny projektant M. Wiśniewski

Zespół budynków mieszkalnych przy ul. Żeromskiego w Łodzi, główny projektant J. Gorgul

Grand Hotel w Łodzi - koncepcja przebudowy, główny projektant J. Gorgul

Budynek biurowo- usługowy przy ul. Legionów w Łodzi, główny projektant J. Gorgul

Modernizacja motelu w Polichnie, projekt przebudowy i projekt wnętrz, główny projektant J. Gorgul

Osiedle mieszkaniowe przy ul. Tymienieckiego w Łodzi, główny projektant M. Wiśniewski

Modernizacja budynku dawnego Muzeum Artystów przy ul. Tylnej w Łodzi – główny projektant J. Rochala

Budynek mieszkalny w Kazimierzu nad Nerem - główny projektant, współpraca J. Rochala.

Poza wymienionymi pozycjami zrealizowałam też kilka projektów wnętrz, w tym w budynkach rewaloryzowanych. W roku 1998 byłam ponadto zatrudniona na 1/2 etatu w charakterze inżyniera budowy w przedsiębiorstwie Chemobudowa Łódź, Budownictwo Przemysłowe, które w tym czasie realizowało jeden z naszych projektów.

Nagrody profesjonalne

Nagroda w konkursie SARP na budynek kościoła przy ul. Goplańskiej w Łodzi, Polska (współautor wraz z J. Gorgul - główny projektant, oraz A. Woźnicka) - projekt realizacyjny, 1995-1997.

III.3. Osiągnięcia organizacyjne, edukacyjne i inne

Opisane poniżej aktywności nie wyczerpują w pełni ogółu działań w które byłam zaangażowana. Wybrałam te, które wydały mi się najistotniejsze i najbardziej utrwaliły się w pamięci. Działalność tego rodzaju odnosi się przede wszystkim do okresu po uzyskaniu przeze mnie tytułu doktora nauk technicznych.

Działalność w ramach organizacji i towarzystw profesjonalnych

Poczynając od 2009 roku jestem aktywnym członkiem International Society of City and Regional Planners (ISOCARP) - globalnej organizacji zrzeszającej planistów miejskich i regionalnych z całego świata. W latach 2013-2017 pełniłam funkcję członka Komitetu Naukowego tej organizacji (półtora kadencji), z której to funkcji zrezygnowałam w momencie objęcia jesienią 2017 funkcji Vice Prezydenta ds. Publikacji organizacji. Ponadto od roku 2011 jestem członkiem Polish National Delegation organizacji.

Oprócz tego, w miarę możliwości, działam aktywnie w kilku innych organizacjach i towarzystwach o profilu naukowym. Są to, wraz z datami przystąpienia:

- ISUF, International Society of Urban Form, od 2012. Jestem również aktywnym członkiem Polskiej Sieci Morfologii Miasta (PNUM), która zawiązała się pod patronatem Sekcji Morfologii Miasta Krakowskiego Oddziału Polskiej Akademii Nauk,
- eCAADe - Education and Research in Computer Aided Architectural Design in Europe, przynależność od 2002 z przerwami,
- Polskie Towarzystwo Informacji Przestrzennej - członek od 2003,

- Towarzystwo Urbanistów Polskich - członek od 2006, z przerwą,
- Polskie Stowarzyszenie Stypendystów Fulbrighta - członek od 2014,
- Sieć wymiany dobrych praktyk w zakresie partycypacji społecznej w planowaniu urbanistycznym CommunityPlanning.net - od 2009.

Udział w organizacji konferencji

Oprócz pracy w Komitetach Naukowych konferencji, recenzowania abstraktów i pełnych tekstów nadesłanych referatów, która to aktywność została już opisana powyżej w rozdziale dotyczącym działalności naukowej, a także szczegółowo wypunktowana w *Wykazie dorobku habilitacyjnego*, punkt III.C, zaangażowana była również w szereg innych aktywności organizacyjnych.

W szczególności angażuję się w działania związane z organizacją kongresów ISOCARP. Oprócz recenzji w roku 2015, podczas kongresu w Rotterdamie, byłam odpowiedzialna za raportowanie wystąpienia przewodniego przez Prof. Maarten'a Hajer'a.

W ramach 52 kongresu ISOCARP 2016 '*Cities We Have versus Cities We Need*', Durban, South Africa byłam bezpośrednim członkiem Komitetu Organizacyjnego, co oznaczało zarządzanie panelem I: *Transforming Human Settlements*: recenzje około 95 abstraktów w ramach panelu, ustalenie listy prelegentów, autorstwo informacji wprowadzających oraz raportu końcowego panelu, wspólnie z Ahmedem Sangaré, Côte d'Ivoire i Peterem Robinsonem, Republika Południowej Afryki. Ponadto poczynając od roku 2016 biorę udział w programie "*Mentor a paper*" w ramach corocznych Kongresów, co oznacza weryfikację i pomoc autorom referatów w ich pisaniu.

W roku 2014, wspólnie z Kolegami w Wydziale Architektury Politechniki Gdańskiej, Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej oraz Zakładu Projektowania Urbanistycznego IAIU PŁ zorganizowaliśmy w Łodzi Warsztaty Regionalne International Society of City and Regional Planners ISOCARP "*Limits of formal planning in managing the urban development*", które zgromadziły także Kolegów z krajów ościennych: Rosji, Ukrainy, Białorusi, a także Włoch i Brazylii.

Osiągnięcia dydaktyczne

Osiągnięcia dydaktyczne i w zakresie popularyzacji nauki lub sztuki - wybrane, pominięto mniejszego formatu imprezy organizowane w ramach zajęć dydaktycznych

Programy nauczania

W okresie zatrudnienia w Politechnice Łódzkiej, a także prowadząc zajęcia w Instytucie Gospodarki Przestrzennej, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny Uniwersytetu Łódzkiego, na Wydziale Geografii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu Łódzkiego i na Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej opracowałam bądź współtworzyłam programy nauczania szeregu przedmiotów. W Wykazie dorobku habilitacyjnego, punkt III.I, podpunkt 17 wymieniłam te spośród programów, które prowadzę aktualnie, oraz dla których opracowałam i regularnie uaktualniam materiały dydaktyczne.

W tej grupie są zajęcia dla studentów studiów inżynierskich Architecture Engineering, kursu prowadzonego w Politechnice Łódzkiej wspólnie przez Instytut Architektury i Urbanistyki i Centrum Kształcenia Międzynarodowego, w języku angielskim:

- Introduction to Urban Composition , Architecture Engineering 2 sem. studia inżynierskie (wykłady i ćwiczenia projektowe), IAIU/ IFE Politechnika Łódzka
- Urban Design Studio I, Architecture Engineering 3 sem. studia inżynierskie (wykład i projekt), IAIU/ IFE Politechnika Łódzka
- Sustainable City, Architecture Engineering 8 sem. studia inżynierskie (wykład), IAIU/ IFE Politechnika Łódzka

Poza wymienionymi uczestniczę też w zajęciach: Urban Design II, a także prowadzę wykład City and Society dla sem. 8.

Druga grupa zajęć obejmuje wykłady dla kierunku Gospodarka Przestrzenna:

- Partycypacja Społeczna w Planowaniu Przestrzennym, Gospodarka Przestrzenna, sem. 6 studia inżynierskie (wykład), Kolegium Gospodarki Przestrzennej Politechnika Łódzka

- Wprowadzenie do INSPIRE, Gospodarka Przestrzenna, sem. 4 studia inżynierskie (wykład), Kolegium Gospodarki Przestrzennej Politechnika Łódzka.

Oprócz tego współprowadzę również wykład Architektura miasta dla sem. 4 studiów inżynierskich kierunku Architektura, gdzie wprowadzam zagadnienia morfologii miasta. Współprowadzę również wykłady w ramach bloku Propedeutyka Rewitalizacji dla 1 semestru studiów magisterskich, kierunku Architektura, gdzie wprowadzam zagadnienia partycypacji społecznej. Wykładom towarzyszą ćwiczenia.

Lista zawiera ponadto wykład monograficzny: Teoria planowania komunikacyjnego - wpływ na prowadzenie praktyki projektowej w zakresie urbanistyki, prowadzony dla studentów studium doktoranckiego, sem.5 IAIU PŁ.

Poza wymienionymi opracowałam i prowadzę zajęcia dla specjalności Architecture for Society of Knowledge na Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej:

- GIS - Parametric Description of Urban Space, Architecture for Society of Knowledge, sem. 1 studio magisterskie (wykład i seminarium), Wydział Architektury Politechnika Warszawska

- Information Processes in Urban Planning, Architecture for Society of Knowledge, sem. 2 studio magisterskie (wykład i projekt), Wydział Architektury Politechnika Warszawska

Opieka naukowa nad doktorantami

Poczynając od 2015 roku prowadzę konsultacje przewodu doktorskiego przed formalnym otwarciem - mgr inż. arch. Lia Maria Bezerra, promotor prof dr hab. Jan Słyk, tematyka doktoratu związana jest z zagadnieniami gęstości i intensywności zabudowy oraz GIS, Wydział Architektury Politechniki Warszawskiej.

Promotorstwo prac dyplomowych

Sprawuję funkcję promotora prac dyplomowych kierunków: Architektura (obronione 2 dyplomy magisterskie, 1 dyplom inżynierski), Architecture Engineering (2 dyplomy inżynierskie) i Gospodarka Przestrzenna (1 dyplom inżynierski, 3 dyplomy magisterskie). W chwili obecnej sprawuję opiekę nad pracami dalszych ośmiu studentów.

Praca dyplomowa magisterska studentki Elżbiety Chroboczek uzyskała wyróżnienie w konkursie Towarzystwa Urbanistów Polskich w roku 2013. Temat pracy: *Śladami Łódzkiego Getta. Projekt rewitalizacji obszaru w rejonie ulic: Zgierskiej, Podrzecznej, Franciszkańskiej i Zawiszy Czarnego.*

Jestem również recenzentem prac dyplomowych dla wszystkich wymienionych kierunków i specjalności.

Organizacja warsztatów i imprez edukacyjnych

W okresie zatrudnienia w Instytucie Architektury i Urbanistyki Politechniki Łódzkiej angażowałam się w organizację kilku imprez warsztatowych i wykładów. W roku 2013 byłam zaangażowana w organizację międzynarodowych warsztatów studenckich Brama Miasta przez studentów Koła Naukowego IX piętro. W warsztatach wzięli udział studenci z Politechnik w Bolonii, Warszawy, Gdańska oraz Wrocławia. Moja rola polegała na współpracy przy sprawowaniu opieki organizacyjnej i merytorycznej, 2013.

Rok wcześniej, wspólnie z profesorami z Bordeaux, z Bolonii i z Wrocławia zorganizowaliśmy międzynarodowe warsztaty w Uniwersytecie w Bolonii (2012) związane z tematem rejonu

tamtejszego dworca kolejowego. Pomagałam również w organizacji wyjazdu grupy studenckiej na warsztaty do Bolonii w roku 2013 - bezpośrednio opieką i organizacją zajmowała się Koleżanka Katarzyna Bernatek.

Również w 2012 roku zorganizowałam wizytę Prof. Henry'ego Sanoffa z North Carolina State University w Politechnice Łódzkiej oraz na Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej. Profesor wygłosił wykłady w każdej z dwu uczelni, a także przeprowadził warsztaty projektowania uczestniczącego w Politechnice Łódzkiej.

W ramach projektu Nasz Księży Młyn w 2011 zorganizowałam warsztaty fotograficzne na Księżym Młynie w Łodzi dla studentów II roku Architecture Engineering IFE.

W latach 2008, 2009 i 2010 zoorganizowałam Warsztaty Urbanistyczne dla Dzieci w ramach Festiwalu Nauki, Techniki i Sztuki w Łodzi, w latach późniejszych pomagałam w organizacji analogicznych warsztatów w ramach Uniwersytetu Dziecięcego w Politechnice Łódzkiej.

W latach 2004, 2005, 2006 zajmowałam się organizacją Dnia GIS w Politechnice Łódzkiej, we współpracy z Wydziałem Geografii i Wydziałem Ekonomiczno-Socjologicznym Uniwersytetu Łódzkiego. W ramach tej imprezy odbyło się szereg wydarzeń, w tym w roku 2004 wystawa plansz Atlasu Łodzi i Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Łodzi (2002).

Organizowałam też wystawy prac studenckich, ostatnio przykładowo wystawę Inwentaryzacji Urbanistycznych wykonanych przez studentów IAiU PŁ w Centrum Dialogu im. Marka Edelmana w Łodzi (luty 2018).

Współpraca zagraniczna

W okresie 2011-2012 pełniłam funkcję koordynatora ds programu Erasmus dla kierunku Architecture Engineering. W tym okresie nawiązałam szereg umów bilateralnych w ramach tego programu, które nadal koordynuję. W okresie późniejszym początkowa liczba wzbogaciła o się o kolejne umowy, wśród uczelni partnerskich są między innymi: École Special w Paryżu, Hafencity University w Hamburgu, University of Basilicata we Włoszech, i inne.

Dzięki, między innymi tym formom współpracy gościliśmy w IAiU PŁ wykładowców z University of Basilicata, z KTH ze Sztokholmu oraz z Avans University w Holandii. Zarówno ja jak i Koledzy braliśmy udział w obronach prac dyplomowych inżynierskich w École Special w Paryżu.

Nagrody

Uzyskane nagrody Rektora Politechniki Łódzkiej za działalność organizacyjną w latach 2001, 2002 i 2004 dotyczyły działań związanych z popularyzacją warsztatu GIS, a także wcześniej podejmowanych aktywności organizacyjnych, między innymi organizacji konkursów studenckich, projektów z udziałem podmiotów zewnętrznych, popularyzacji prac studenckich na zewnątrz, etc. Ze względu na ich datowanie przed uzyskaniem stopnia doktora część z tych aktywności w niniejszym opisie pominęłam.

Osiągnięcia w zakresie popularyzacji nauki i sztuki

Wykłady o charakterze popularyzatorskim

Prowadzona działalność naukowa, a także publicystyczna powoduje że bywam zapraszana do wygłoszenia wykładów o charakterze popularyzatorskim, a także do brania udziału w debatach na tematy związane bezpośrednio z zagadnieniami planowania przestrzeni w Łodzi. Poniżej wymieniam niektóre z nich jedynie. W ostatnim okresie, już po opublikowaniu rozprawy habilitacyjnej

zorganizowaliśmy promocję w Centrum Dialogu im. Marka Edelmana w Łodzi, połączonej z wykładem oraz dyskusją na temat: *O miastotwórczej roli kultury żydowskiej*, 19 lutego 2018.

W okresie wcześniejszym angażowałam się w dyskusje dotyczące organizacji układu transportowego w centrum Łodzi, szczególnie w rejonie nowo-oddanego dworca Łódź Fabryczna. Jednym z wydarzeń przy tej okazji był wykład wygłoszony w Miejskim Punkcie Kultury Prexer: *Detroit, a Łódź, czyli co dzieje się z miastem, kiedy przybywa aut*, 3 czerwca 2011, w ramach spotkania: *Detroit Łódź – recepty dla miast postindustrialnych*.

Ponadto w ramach Warsztatów *Zszywanie Miasta* w Łodzi, organizowanych przez TUP O. Łódź wygłosiłam dwa wykłady:

– w cyklu wykładów wprowadzających: *Współczesne trendy w projektowaniu miast*, 21.10.2011 w Miejskim Punkcie Kultury Prexer

oraz wystąpienie w ramach samych warsztatów 5.11.2011: *Rewitalizacja wybranych dzielnic Bilbao*.

Publikacje o charakterze popularyzatorskim

Oprócz ściśle naukowych utworów jestem też autorką znacznej liczby publikacji o charakterze bardziej popularyzatorskim. Do tej grupy zaliczam artykuły pisane do magazynów internetowych *Kultura Enter*, *Republika Nova* i *Obywatel*, a także artykuły publikowane w gazetach lokalnych *Gazeta Wyborcza Łódź*, *Dziennik Łódzki* na tematy związane z lokalnymi problemami zagospodarowania przestrzeni:

Hanzl Małgorzata, 2011, W poszukiwaniu śladów dawnej „dzielnicy żydowskiej” w Łodzi. *Przestrzeń*, *Kultura Enter*, 40(11).

Hanzl Małgorzata, 2011, W poszukiwaniu śladów dawnej dzielnicy żydowskiej w Łodzi. *Historia*, *Kultura Enter*, 38(9).

Hanzl, M., 2011. O potrzebie stanowienia prawa w dziedzinie planowania przestrzennego. *Republika Nova*.

Hanzl Małgorzata, 2011. *Miasto Przemysłów Kreatywnych*. *Republika Nova*.

Hanzl Małgorzata, 2010. Grupa Pewnych Osób czyli o rozwoju postaw obywatelskich i ich wpływie na ewolucję procesu planowania przestrzeni. *Kultura Enter - Miesięcznik Wymiany Idei*, 18/19.

Hanzl Małgorzata, 2010. Miejskość versus budowle kultury. *Kultura Enter - Miesięcznik Wymiany Idei*, 22/23.

Hanzl Małgorzata, 2010. *Przestrzeń w rękach obywateli*. *Obywatel*, 3, s.38–43.

Strony internetowe i inne

W latach 2008 - 2015 prowadziłam bloga mojemiasto.bblog.pl w ramach platformy money.pl. Obecnie blog jest kontynuowany w mniej regularnej niż wcześniej formule pod adresem malgorzatahanzl.wordpress.org. We wpisach poruszałam aktualne tematy związane z zagadnieniami prawa w planowaniu przestrzennym, pisałam o najnowszych trendach i modach w urbanistyce, a także poruszałam aktualne łódzkie tematy. Z czasem blog zaczął cieszyć się dość znaczną poczytnością, co prowadziło do zamieszczania artykułów również w innych miejscach, w tym mniej ulotnych.

Pokłosiem badań pracy doktorskiej była witryna internetowa mojemiasto.org.pl, którą prowadziłam w latach 2005-2010. Pierwotnie strona zawierała materiały projektu doktorskiego oraz służyła prowadzeniu badań ankietowych dotyczących różnych form prezentacji materiałów planistycznych w ramach projektu badawczego. Z czasem jej treść wzbogaciła się o nowe działy, aby następnie przekształcić się w regularną działalność publicystyczną w ramach bloga mojemiasto.bblog.pl.

Dość znaczną popularność zyskało kilka grup zainteresowań, które równolegle do powyższej aktywności założyłam w serwisie Facebook:

Urbanism - od 2010, grupa liczy ponad 7000 członków z całego świata i służy wymianie najnowszych informacji na temat zagadnień dotyczących współczesnego planowania urbanistycznego,

MojeMiasto.org.pl - od 2010, grupa dotycząca problemów rodzimego planowania i zarządzania miastem,

Oprócz tego, wspólnie z Kolegami z innych ośrodków akademickich, przede wszystkim włoskich, współadministruję kilku innymi grupami zainteresowań, przede wszystkim o tematyce geoinformacji, a także witrynami w ramach serwisu FB.

Działalność społeczna

Działalność popularyzatorska z wykorzystaniem sieci internet, a także zainteresowania partycypacją społeczną w planowaniu przestrzennym doprowadziły mnie do zaangażowania w działalność doradczą z dziedziny planowania przestrzennego i urbanistyki na rzecz ruchów społecznych. Udzielałam przykładowo porad w ramach serwisu regioportal.pl, a także aktywnie angażowałam się w działania łódzkiego Ruchu Społecznego Szacunek dla Łodzi. Między innymi jako reprezentant tegoż Ruchu brałam udział w pracach Kongresu Ruchów miejskich w początkowym okresie jego istnienia.

Podsumowanie

W przedstawionym powyżej autoreferacie odniosłam się do wszystkich punktów wymaganych w Wykazie dorobku habilitacyjnego - nauki techniczne. Prezentowany dorobek badawczy obejmuje zarówno samą dysertację habilitacyjną, jak również inne zagadnienia, szczególnie z zakresu urbanistyki współczesnej. Wcześniej prowadzona przeze mnie działalność projektowa, jak również działalność o charakterze dydaktycznym i popularyzatorskim uzupełniają przedłożony do oceny dorobek.

Attachement 2B

Summary of Professional Accomplishments

English version

I. Basic Information

II. Description of the indicated achievement

II.1. Problematics and method of the monograph and accompanying series of articles

II.2. Research results

II.3. Structure of the study and its significance for the scientific discipline

III. Description of other accomplishments

III.1. Scientific research accomplishment

III.2. Design accomplishment

III.3. Organisation accomplishments and others

Montgomery HJ

I. BASIC INFORMATION

I.1. First name and name: **Malgorzata Hanzl**

I.2. Diplomas, certificates, scientific/artistic degrees with a proper name, place and year of acquisition and the title of doctoral dissertation

1995 - Degree of Master Engineer Architect in the Institute of Architecture and Town Planning, Lodz University of Technology. Diploma design was elaborated and defended in École Nationale Supérieure d'Architecture de Lyon, tutored by Prof. Pierre Bost and Prof. dr hab. inż. arch. Weronika Wiśniewska (then dr inż. arch., Polish co-tutor) within the framework of the scholarship founded by the Municipality of Lyon. The project's theme: *Le Projet de Monastère sur le Lieu Historique de l'Île-Barbe a Lyon.*

2007 - Degree of Doctor of Technical Science in speciality of Architecture and Urbanism in the Faculty of Civil Engineering, Architecture and Environmental Engineering of Lodz University of Technology. Title of the doctoral dissertation: *New opportunities of citizens participation in spatial planning as a result of the usage of contemporary information technology.* Thesis supervisor: Prof. dr hab. inż. arch. Stefan Wrona, Warsaw University of Technology. The work was completed within the framework of the advisor's grant of the Scientific Research Committee (KBN) (Project number 4 T07F 019 27, Contract 1546/T07/2004/27). Reviewers: Prof. dr hab. inż. arch. Wojciech Pęski, Szczecin University of Technology, Prof. dr hab. inż. arch. Weronika Wiśniewska, Lodz University of Technology, Prof dr hab. Andrzej Majer, University of Lodz.

Others:

1998-1999 - studies in the Postgraduate College of Urban Planning and Spatial Management, Faculty of Architecture, Warsaw University of Technology

1998 - certificate of the completion of the Postgraduate Pedagogical Study Centre of Lodz University of Technology

2005 - member of the Chamber of Urbanists, Warsaw Division, number WA-360

2012 - Certificate of the training to teaching with the use of Problem Based Learning method, International Faculty of Engineering, Lodz University of Technology

2017 - Cambridge English Level 3 Certificate in ESOL International (Proficiency)

I.3. Information about the employment in scientific/artistic units

since 1999 - Institute of Architecture and Town Planning, Faculty of Civil Engineering, Architecture and Environmental Engineering, Lodz University of Technology.

Initially (1999-2005), as an assistant in the Team of Computer Technics, after (2005-2007) as an assistant in the Urban Planning Unit. Since 2007 as an adjunct professor in the Urban Planning Unit.

2014 - Visiting Professor w SENSEable City Laboratory MIT 9-209, 77 Massachusetts Avenue, Cambridge MA, USA, within the Fulbright Senior Research Award

Moreover:

1996-1997 - Institute of Architecture and Town Planning of Lodz University of Technology, design course in the Housing Architecture Design Unit, a contract

2000-2008 - Institute of Spatial Planning, Faculty of Economy and Sociology of University of Lodz: lectures and laboratory Urban Design with the use of GIS, a contract.

2008-2010 - Faculty of Geography and Earth Science of University of Lodz: *Social participation in urban planning* - lectures as part of the Spatial Planning course, a contract.

since 2010 - Faculty of Architecture, Warsaw University of Technology: lectures and seminar *GIS - Parametric description of Urban Space* for the March course Architecture for Society of Knowledge (ASK), lectures and project class *Information Processes in Urban Planning* for the ASK course, a contract.

Employment or collaboration with design offices

1993 - assistant designer at Studio of Architecture and Urban Planning 'Lipski & Wujek', Piotrkowska Street 175, Lodz, stage, a contract.

1994 - assistant designer at 'B.J. Ferdzyn - Studio Projektowe', Kościuszki Avenue 33/39, Lodz, stage, a contract.

1994 - assistant designer at 'Gorgul i Wiśniewski, Urbanistyka Architektura Sp. z o.o.', Piotrkowska Street 157, Lodz, stage, a contract.

1995 - assistant designer at 'Atelier d'Architect DPGL Bernard Nolo', Reillane, France, current address: Le Haut Paraire 04110 Aubenas les Alpes, stage.

1995-1999 - assistant designer, designer at 'Gorgul i Wiśniewski - Urbanistyka Architektura Sp. z o.o.', Piotrkowska Street 157, Lodz, full-time employment

1998 - construction engineer at 'Chemobudowa Łódź, Budownictwo Przemysłowe', Wieniawskiego Street 7, Lodz, half-time employment.

1999-2000 - designer at 'Gorgul i Wiśniewski - Urbanistyka Architektura Sp. z o.o.', Piotrkowska Street 157, Lodz, half-time employment, later (until 2002) collaboration as a contract

2001-2002 - design collaboration with 'ArT-R Pracownia Architektoniczna Jacek Rochala', Jasne Błonia Street 19, Lodz, a contract

2006 - chief specialist in the Urban Planning Office of the Department of Urban Planning and Architecture of the Municipality of Lodz, after in Municipal Urban Planning Office, full-time employment

2007-2012 - design collaboration with 'BROL Systemy Przestrzenne', Śnieguliczki Street 21, Warszawa, a contract

2008-2011 - design collaboration with 'Taxus SI', Płomyka Street 56A, Warszawa, a contract

2008-2009 - expert witness at the Regional Court in Lodz, Pl. Dąbrowskiego 5, Lodz

II. DESCRIPTION OF THE INDICATED ACHIEVEMENT

The scientific achievement which I submit for assessment is the monographic publication in the form of a published book, along with a series of reviewed scientific articles and publications in conference proceedings.

Małgorzata Hanzl: **Morphological analysis of urban structures - the cultural approach. Case studies of Jewish communities in Lodz and Mazovian voivodeships.** Monographs of Lodz University of Technology, Lodz University of Technology Press, Łódź 2017, ISBN 978-83-7283-842-1. Language of publication: English.

Scientific reviews: Prof. Barbara Kirshenblatt-Gimblett, New York University, Chief Curator, POLIN Museum of History of Polish Jews, Member of American Academy of Arts and Science

Prof. Ivor Samuels, Urban Morphology Research Group, School of Geography, University of Birmingham

Both the monograph and the submitted series of articles were a result of the research project of the National Centre of Science (UMO-2011/03/D/HS3/01630).

Articles being subject to assessment:

Hanzl, M., 2017. Aspekty znaczeniowe struktur miejskich. Studium przypadku dzielnic zamieszkałych przez ludność żydowską w Polsce centralnej XIX w. In M. Getka-Kenig & A. Łupienko, eds. *Architektura w mieście, architektura dla miasta. Społeczne i kulturowe aspekty funkcjonowania architektury na ziemiach polskich lat 1815–1914.* Warszawa: Instytut Historii PAN, pp. 147–163.

Hanzl, M., 2017. Jewish neighbourhoods in prewar Poland - an attempt at typology. In M. J. Rodrigues Couceiro da Costa et al., eds. *Architectural Research Addressing Societal Challenges.* Boca Raton, FL: CRC Press, Taylor & Francis Group, pp. 425–432.

Hanzl, M., 2016. Towards the Understanding of Spatial Order as a Cultural Issue. In J. Słyk & L. Bezerra, eds. *Education for Research, Research for Creativity, Architecture for the Society of Knowledge, volume 1.* Warsaw: Warsaw University of Technology, pp. 131–136.

Hanzl, M., 2016. Towards Understanding the Complexity of Urban Culture - A case study of Jewish communities in pre-war central Poland. In A. Herneoja, T. Österlund, & P. Markkanen, eds. *Complexity & Simplicity - Proceedings of the 34th eCAADe Conference - Volume 2.* Oulu, Finland: University of Oulu, pp. 49–58.

Hanzl, M., 2015. Methods for Geometrical Examination of Physical Settings In the Quest for a Modus Operandi in Culture Specific Urban Design. In B. Martens et al., eds. *Real Time – Extending the Reach of Computation. Proceedings of the 33rd eCAADe Conference.* Vienna: Vienna University of Technology, pp. 361–368.

Hanzl, M., 2014. Culture as a Determinant of City Form - the case of the former Jewish district in Lodz. In M. Bovati et al., eds. *Cities in Transformation Research & Design: Ideas, Methods, Techniques, Tools, Case Studies.* EAAE Transactions on Architectural Education no57. Milano: Politecnico di Milano/eAAe/ARCC, pp. 625–634.

Hanzl M. 2014: Epistemology of Public Spaces, in: Oliveira Vitor, Pinho Paulo, Mendes Batista Luisa, Patatas Tiago, Monteiro Claudia: ISUF, *Our Common Future in Urban Morphology Vol.2*, FEUP, Porto.

Hanzl, M., 2013. Modelling of Public Spaces. In R. Stouffs & S. Sariyildiz, eds. *Computation and Performance – Proceedings of the 31st eCAADe Conference, Vol.1.* Delft: Delft University of Technology, pp. 319–327.

Hanzl M., 2013: Przestrzeń urbanistyczna jako zapis znaczeń - próba interpretacji w ujęciu antropologicznym. in: *Definiowanie Przestrzeni Architektonicznej, Zapis Przestrzeni*

Architektonicznej. Kraków : Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Seria Architektura, Monografia 441, tom 2, s. 159-163.

Hanzl, M., 2013. The Meaning of Public Spaces. In H. Bartolo et al., eds. Green Design, Materials and Manufacturing Processes. London: Taylor & Francis, pp. 39–44.

Hanzl, M., 2012. Schizoanalytical Digital Modelling for Urban Design. In H. Achten et al., eds. The 30th International Conference on Education and research in Computer Aided Architectural Design in Europe: 'Digital Physicality | Physical Digitality.' Prague, pp. 177–187.

The research presented for assessment has been conducted over several years and consists of a monograph which summarises the final results along with a number of earlier articles and conference papers, presented before various audiences and reviewed for several specific publications. The articles were submitted and reviewed, and presentations of the partial results delivered and discussed within the framework of the following congresses. From this list I have chosen ten most representative ones.

- **eCAADe - Education and research in Computer Aided Architectural Design in Europe**, the proceedings are indexed in Web of Science, all articles are peer-reviewed by a jury who consists of researchers in architecture.

Three presentations were delivered:

'*Methods for a geometrical examination of physical settings. In the quest for a modus operandi in culture specific urban design*' (2015, 33rd eCAADe Conference: Real Time – Extending the Reach of Computation, Vienna University of Technology)

'*Modelling of Public Spaces*' (2013, 31st eCAADe Conference: Computation and Performance, Delft University of Technology)

'*Schizoanalytical Digital Modelling for Urban Design*' (2012, 30th eCAADe Conference: Digital Physicality | Physical Digitality, Prague University of Technology)

Paper accepted for publication and presentation:

'*Towards Understanding the Complexity of Urban Culture - A case study of Jewish communities in pre-war central Poland*' (2016, 34th eCAADe Conference: Complexity & Simplicity, University of Oulu, Finland).

- **EAAE/ARCC - European Association for Architectural Education/ The Architectural Research Centers Consortium, Inc.** These are two highly professional research associations who gather schools of architecture and research centres from Europe and all over the world, all articles are peer-reviewed, proceedings are published as a monograph by respected publishing office. Two presentations were delivered:

'*Jewish neighbourhoods in prewar Poland - an attempt at typology*' (2016, EAAE/ARCC International Architectural Research Conference: Architectural Research addressing Societal Challenges, University of Lisbon)

'*Culture as a Determinant of City Form - the case of the former Jewish district in Lodz*' (2012, EAAE/ARCC International Conference on Architectural Research: Cities in Transformation Research & Design, Politecnico di Milano)

- **ISUF - International Seminar on Urban Form** is an organisation of researchers in urban form and urban morphology. Four partial presentations were delivered:

'*Self-organisation and meaning of urban structures: case study of Jewish communities in central Poland in pre-war times*' (2017, XXIV ISUF Conference: City and Territory in the Globalisation Age, Universitat Politècnica de Valencia)

'*Comparative analysis of neighbourhoods inhabited by Jews in pre-war central Poland*' (2015, XXII ISUF Conference: City as organism: new visions for urban life, Sapienza University of Rome)

'*Epistemology of public spaces - a cultural approach*' (2014, XXI ISUF Conference: Our Common Future in Urban Morphology, Faculdade de Engenharia da Universidade do Porto)

'Evolution of sociometric layout as a reflection of cultural changes' (2014, XXI ISUF Conference: Our Common Future in Urban Morphology, Faculdade de Engenharia da Universidade do Porto)

- **ICCSA - International Conference on Computational Science and Its Applications**, the presentation obtained an award for the Best ICCSA Presentation, papers are indexed in the Web of Science:

'Jewish communities in pre-war central Poland as an example of a self-organising society' (2017, University of Trieste)

- **ASK Conference - Architecture for the Society of Knowledge:**

'Towards the Understanding of a Spatial Order as a Cultural Issue' (2016, Faculty of Architecture, Warsaw University of Technology).

- **ISOCARP - International Society of City and Regional Planners**, the paper accepted for presentation and publication:

'The transformation of former Jewish structures in the towns of central Poland – spatial order and its perception' (2016, 52nd ISOCARP Congress Durban, South Africa).

Moreover, in the initial stage of the research, the topic was discussed during RealCorp Conference in Vienna, via the presentation: *'Urban Structure as a Repository of Social Content – the Case Study of the Lodz "Jewish District"'*. Besides this, I delivered a presentation during the seminar *'Jewish and Non-Jewish Spaces in the Urban Context'* in Humboldt-Universität zu Berlin Institut für Europäische Ethnologie in November 2012 on: *'The Lodz "Jewish District" – the Urban Structure as a Repository of Social Content'*.

Besides a poster *'Rhythm - A Component of Unconscious Contexting'* was presented during the 2nd Delft International Conference on Complexity, Cognition, Urban Planning and Design in the Faculty of Architecture, Delft University of Technology, in the Netherlands in October 2013.

II.1. The monograph, its method, problematics and accompanying articles

Urban forms are considered an artefact of the cultures and societies which created them (Rossi 1984, Lefebvre 1991). The built environment embodies spatial practices, and as such, it conveys information and meaning. At the same time, while belonging to a given culture, it demonstrates its specific spatial order. The current research looks to explain this phenomenon. Its objective is to provide the assumptions to the ontology of urban space with regard to its cultural background. In order to answer the above-stated problems, the variety of cultural patterns should be examined along with their relations with the built environment at a given period. The understanding of the form of urban settings requires methods which would enable one to grasp the mutual relations between urbanscapes and the life which has been unfolding there since their beginning. The set of factors which should be taken into account comprises norms and habits of a community, customs, spatial behaviours and meanings delivered by urban settings.

Fields of research

An explanation is possible thanks to contributions from several disciplines, in this number: anthropology and cultural studies, urban morphology and design. Such a dual perspective: anthropological on the one hand, morphological and urban studies on the other, should be considered well-grounded since identification of how sociocultural conditions influence urban settings has attracted the attention of anthropologists, cultural geographers and urban morphologists since Geddes (1904). Moreover, the emphasis on the social production of space in recent studies in anthropology (for instance, Lawrence and Low 1990) or urban science (Lefebvre 2003) prove the need to comprehend built forms within the broader context of society's norms and history. A

substantial part of the research has been focused on the definition of the methodological framework to find ways to explain the phenomena observed. The new insights which create a potential for the desired consilience of different scientific disciplines, come from complexity sciences. This emerging field provides the milieu favourable for novel solutions to those problems which appear on the margins of social and technical domains (Portugali 2006), as it enables the convergence of methodological approaches.

Moreover, the significant growth of the discipline of urban morphology around the world (after a hiatus under Modernism) results in the development of new, more heterogeneous methods of analyses, which reflect the actual cultural background of the examined sites. Interest in the form of outdoor spaces is also increasing, both in epistemological and normative elaborations. Hence, an ontology of urban spaces which comprises both the culture of usage of these places and their physical form, along with the mutual relations between these two issues, is needed. The current book reviews and summarises the available methods, to the extent possible, in a single work. Thus, the current study, which addresses the cultural meaning of physical urban space, contributes to the already defined ontologies, for instance those proposed by Lopes et al. (2015) and Beirão (2012).

The concepts of situation and meaning

The condition for social life to be revealed in urban settings is that society and environments, and relations between the two, belong to the same culture (Lawrence and Low 1990). However, a lack of a formal framework for urban situations results in a reduction of meaningful communication, as a consequence of which public life withers in urban spaces. Hence, built forms and their transformations provide a vital repository of culture-related information. According to Eco (1997), the urban environment represents a semiological system in which meaning becomes attributed to physical structures. Though his theory explains certain processes behind the influence of culture on built forms, still much is left to further speculations. A number of distinguished approaches in anthropology yield a more comprehensive theory on the meaning of urban space. Environments convey meaning through specific forms of urban structures which carry connotations, and which encourage particular activities and impose behavioural rules.

Built forms constitute a vital element of the material culture as they express the unity of the social situation and the physical settings (Perinbanayagam 1974). Perinbanayagam's concept of the situation explains the role of the environment as a theatre of human activities. When a group of people acknowledge a site, the physical settings become rearranged to accommodate their spatial behaviour and this way space transforms into a used place; a situation 'becomes placed'. As Richardson (2009) claims, the situation 'has been placed; it has achieved its material existence'. Understanding how a culturally recognised situation gets established requires examination of human behaviour in urban space. Thus, the main issue which has been addressed in the current research are the relations between everyday life and usage of space. The comprehension of the way people of various cultural backgrounds perform their daily activities yields an understanding of the settings they inhabit. The discernible patterns of people's spatial arrangement and activities reveal themselves at all scales, from a regional one, through that of a city down to the neighbourhood level.

Historical urbanscapes, inextricably connected to the culture which created them, still enable a contemporary audience to read the past activities and social relations. Even if the architectural and urban structures have lost some of their former meaning, they still enable the screening and filtering of sensory data, which is the way contextual information is conveyed (Hall 1966, p.2). The transformations of traditional, high-context societies, entailed changes to the order of space. Long-established sets of norms, practices and meanings relevant for a given community were superseded by new ones along with the waning of the relations between physical environments and the communities living there.

Complexity science

The theory of complex systems provides a framework for the approach presented in the study submitted for assessment. Complexity systems, while limited to particular objects; remain related to the surrounding environment. Complexity of a system also implies features such as the inability to define well the relations between the system's parts and the emerging nature of phenomena related to how it functions (Portugali 2006). One of the essential traits of complex systems is self-organisation, which means the ability to self-organise the internal structure (Portugali 2000, p.49). Haken and Portugali (1995) and Haken (1983) explain self-organisation using the theory of synergetics, which deals with the mutual relations of both parts of a system and its functioning as a whole. Furthermore, Portugali (2006) applies to urban themes the theory of dissipative structures by Prigogine and Stengers (1984) addressing fluctuations of people, values and information in cities.

Defined in such a way, the focus gives bottom-up, individual activities the same standing as is usually attributed to formal planning. Portugali (2012) claims they both strongly affect the actual form and dynamics of cities. Such a shift of approach extends the sphere of influence of the grass roots, self-regulatory processes which shape urban structures. Allen (2012, p.68), for instance, explains the creation of built forms as being '*driven by the decisions and choices of the multiple agents that are involved in decision making*'. Acting according to individual perspectives, understandings and aims which affect their decisions, agents may operate on their own or represent a higher level of governance or a business organisation. With agents' preferences and goals changing over time, such complex systems inherently link an individual level with that of the emergent urban structure. They also contain a feedback loop which is the result of the effect that structures have upon individuals. An essential feature in the self-organisation of complex systems is the interpretation of information coming from the environment (Haken 2000, after Portugali 2006). In this light, the concept of the meaning of the urban landscape becomes particularly relevant.

The subjects of interest of complexity sciences are phenomena which emerge as a result of the dissolution of high context, traditional cultures (Portugali 2000, p.315). Consistent customs upheld for a more extended time, enabled traditional societies to develop layers of context of social situations. The continuous transformations experienced nowadays prevent contemporary cultures from establishing such stable practices; hence, human behaviour usually lacks its former context support.

The order of space as a cultural issue

The form of urban spaces requires thorough analyses of the role of the cues that convey meaning and atmosphere perceived in distinct places. The physical attributes of outdoor space elicit cognition embedded with cultural meaning; hence the requirement to analyse them. More systematic research on the relations between the two spheres: human activity and the framework of its physical setting, becomes necessary. A comprehensive review of approaches to this topic has been covered in the methodology section; below, a choice of the essential elements has been included. An extensive set of features which may carry culture-dependent meaning was defined in the works of Rapoport (1990); it contains three categories: fixed, semi-fixed and non-fixed features. Besides the conscious layer of communication, in most cases related to functional aspects, an environment also affects visitors through the atmosphere and general appearance of urban spaces.

Starting from an assumption that the void where urban life unfolds, which constitutes a physical manifestation of the public realm, is a common element which belongs both to the field of anthropology and urban morphology and design, an endeavour to analyse the form of urban structures has been made. The study submitted for assessment introduces assumptions concerning a quantitative description of public spaces based on the theory by Wejchert (1984). The concept of

index points which has been proposed enables examination of the physical form of urban settings with the use of a geometrical description.

The elementary parameters which have been defined include the central angle, regularity and corrugation of an enclosure's walls. Moreover, attempts have been made to automatise the calculations with the use of 3D models and Grasshopper scripting. The transformations that have taken place of the silhouette of chosen squares over time have also been considered. This theory may be developed further, including different approaches to the analyses of urban silhouettes and cross-sections of streets and squares.

Furthermore, in addition to the analyses of the elements of urban structure defined by Lynch (1960): landmarks, paths, districts, nodes and edges, assumptions on the character of space based on these investigations have been tested. The description of the forms of outdoor spaces of streets, alleys, nooks and squares, paths and nodes, according to Lynch's terminology, have provided the basis for the characteristics of the situational context.

Rooted in the theory of art, the conviction that the perception of images and aesthetic canons are embedded in culture-bound processes has served as an explanation of the aesthetics of urbanscapes. For instance, the phenomena of afterimages, which Strzemiński (1974) applies while looking for the reflection of rhythms of people's distribution in the design of architecture and urbanscapes, may serve to explain the presence of rhythms of groups of buildings. The aesthetic patterns, once adopted, serve as a canon to reproduce neighbourhoods of similar characteristics to those considered desirable for a given culture; rhythm remains the determining feature. Furthermore, the subject of one analysis is the category of visual awareness, defined by Strzemiński (1974) as '*cooperation of seeing and thinking*', which means that attention is focused on specific elements or spheres of life which repeat in all areas of the culture of a given society.

Next to investigations addressing the geometrical features and the image of urban enclosures, a thorough review of the anthropological, architectural and urban design writing has been performed. Its objective was to define the rules which govern relations between the culture-related behaviour of users' groups and the form of space. First, the distinction between issues of space and place in philosophical and anthropological elaborations (Lefebvre 2003, Amerlinck 2001, Casey 1997, Heidegger after Norberg-Schulz 2000, Merleau-Ponty 1962, Turner 1984, Certeau 1988, Ortega y Gasset's 1993 and others) has been identified and explained, emphasising the role of an enclosure as an element considered a cultural phenomenon. In the current resume, we are limited to a brief description of those methodological considerations which have been later used practically in analyses of case studies.

The form and meaning of an environment contribute to the overall classification of cultural structures, as defined much earlier in the field of anthropology by Lévi-Strauss (1963). Presenting his structuralism theory, he considered the existence of '*the order of orders*' (2009, p.332) which would unite all spheres of human activities within a single culture. By turn, Alexander (1977) claims that the order of space reveals the cultural framework which structures both human behaviours and the physical environment.

Rules which govern group behaviour, including spatial distribution of people, also apply to how an urban environment is built. Behavioural patterns, relatively stable in a given culture, include the hierarchy of group members, established networks of interpersonal connections which repeat and are reflected in space behavioural patterns which stem from the recognised habits of everyday life. With time, these elements become embedded in the distribution and forms of sites and structures and are inscribed into the sociometric layout of paths enabling circulation.

We may find further explanations in architectural and urban design and in anthropological writing. Marshall (2009) explains the organisation of pieces of the urban environment; approaching it as the backdrop of the interior structure of a given community. According to Hillier and Hanson

(1984), whose theory began the popular method of analyses and simulation Space Syntax, interpersonal relations constitute a system which manifests itself by shaping space and, as such, should be understood as an evident spatial component of culture. According to Hillier (2009), the set of features of physical space which play a significant role in its use by various communities and ethnic groups should include: a sociometric layout which reflects the culture of usage of space of a given community and its system of perceived visual distances. This second feature stems from both perception and interpersonal personal distances influenced by proxemic conditions. Hall (1966, 2009) and his successors identify direct relationships between interpersonal distances and other characteristics of individuals and communities and the way they shape their physical environment. All the above-mentioned researchers (Hall, Hillier, Hanson) pay attention to the influence of tradition as a determinant of the role played by context in shaping social behaviours.

The above-defined analytical pursuits have given an opportunity to review and further develop methods which enable an understanding of relations between physical settings and cultural background. As a result, a broader theory has been proposed which brings together elements from the aforementioned disparate research areas to address the idea of the order of space as a cultural issue. In other words, it embeds the notion of spatial order into the considerations on the culture-related meaning of urban space.

Case study

The methodological elaborations have yielded tools for an empirical case study, which investigates sites in two central districts of Poland: Mazovia and Lodz, where large populations of Jews once dwelled. Their residence began as long ago as the 11th century and lasted until the outbreak of World War II. The fastest growth happened, however, in the 19th century, as a consequence of industrialisation and hence civilisation's leap. Taking into account the fact that the urban structures which were erected then still endure in the central zones of most towns and villages in central Poland, this period proved essential to the current research. Moreover, a proper understanding of the cultural background required a review of the earlier periods of development of Jewish culture in Poland. The more recent, specialised forms of settlements, such as the summer resorts and sanatoria, and pre-war urbanisation processes have been concisely addressed because Jewish communities, especially, intelligentsia played a significant role in their creation. The procedure has been twofold; in parallel, the social and cultural background and the transformations of physical structures have been examined. Such an approach enabled verification of the impact of the changes taking place in the cultural conditions and everyday lives of the Jewish community on the physical structures and settings where its members chose to settle. Furthermore, it permitted the typology necessary to appreciate its diversity and richness, both regarding social conditions and places inhabited. The main threads to follow have been the acculturation processes in their diachronic aspects explicit in the urban environment, and the evolution of everyday practices and habits on the backdrop of the underlying norms. The focus was on more concrete rather than abstract features, both concerning forms of urban structures as well as specific spatial practices and behaviours.

The initial concept grew out of several inventories and analyses supervised within courses of urban design at the Institute of Architecture and Town Planning of the Lodz University of Technology. This research addressed neighbourhoods in Lodz and numerous places located in towns and villages of the Lodz and Mazovian voivodeships, among whose number were many sites formerly inhabited by Jews. A specific atmosphere still lingers in these places, which conjures up the former meanings and situations which once happened there. The research aims to explain how Jewish communities of pre-war central Poland lived and how their everyday practices moulded the structures they inhabited, this way contributing to the urbanisation processes. It has focused on the spatial forms and the rearrangement of urban space which occurred through bottom-up activities,

independent from formal planning and therefore not so apparent in historical documentaries and approaches. In order to get a full picture, the backdrop of the development of Polish urban planning has supplemented the considerations on those built structures attributed to Jewish culture.

Thesis

The main thesis which has been proved in the current research is that Jewish communities in pre-war Poland represented an example of a self-organising society which could be considered a prototype of contemporary postmodern cultural complexity. In the civilisation changes occurring at the beginning of the 19th century and later, many of the essential elements of individual's lives became progressively subject to their own decisions. The questions of the influence of human intentionality on socio-spatial emergence remain central to the approach adopted by complexity science (Portugali 2010, p.142). Examination of the correlation between individual preferences and values and actual behaviour and actions, is subject to the theory of self-organisation (Portugali 2010). The points of departure are individuals and their personal choices. When referring to environmental features, these stemmed first of all, from the following elements of lifestyle: the material status of citizens, the dominant religion or the faction of the religious movement, the types of professions manifested in the neighbourhood, migrations of inhabitants, their provenience, and so forth. The same features also influenced the physical forms of built structures and, indirectly, their disclosed meanings.

The case study, based on the analysis of meanings of the urban environment and everyday culture of life of its inhabitants, demonstrates a different approach from that adopted so far. Firstly, a locality is converted into a meaningful 'place' by inscribing human activities into the surroundings; the relationship between people and sites manifests itself first through the meaning attached to space. Secondly, users perceive, recognise and elaborate the properties of environments through their own culture, both through praxis and narrative (Lawrence and Low 2009, p.14). This account does not exclude the overlap of various uses of space by different groups of people. Following this approach, we look at the physical settings where numerous situations revealed themselves in a quest for the meaning that those spaces acquired when constructed and in their initial phase of functioning. The focus so far was on the detailed analysis of the influence of all the stakeholders and builders on the creation of the architectural oeuvre. Often, due to the historical conditions or the situation where several ethnic groups inhabited the same area, attribution of this kind was difficult, sometimes even impossible. Not diminishing the role of the analyses of a strictly historical character, when referring to urban space it is impossible to ignore the influence of cultural conditions. Any overlap or neighbouring in space does not exclude its influence on meanings and the form of places. Individual decisions on how to shape the form were rooted in the concrete reality, which consisted, among others, of cultural conditions.

II.2. Research results and their significance for the development of the scientific field

The research results refer to three primary levels: the regional one, that of a city and the neighbourhood. On the scale of a region, an analysis of census data enabled the tracing of the urban growth processes. As a reference layer, a database model of the Jewish population (within the current Mazovian and Lodz voivodeships) has been used, based on the census data of 1921 and completed by a database of the distribution of Jewish communities in earlier periods. The database has enabled systematisation of knowledge on the distribution of the Jewish population in central Poland from a diachronic approach.

The assumed analytical framework, which has been developed thanks to the concatenation of attributes coming from various sources, has made possible some initial observations and conclusions referring to:

- the size of a community,

- the main professional profile of a settlement or district,
- the acculturation level and attitude towards religion,
- changes taking place within the Jewish community over time and their dynamics.

The classification of larger, more urban centres made it possible to distinguish such types as industrial (including textile industry towns), administrative and commerce centres, and religious centres. Although we list one function only in a limited number of cases, the majority of towns fulfilled more than one role. In most cases, this was a result of historical development. The most intense urbanisation processes in Lodz and Mazovian voivodeships took place during two historical periods; after the Middle Ages, when a range of towns were laid out under German town law, the second such period were the times of industrial expansion. The latter began around the thirties of the 19th century on the initiative of the government of the Kingdom of Poland, aiming to industrialise the formerly rural or forested parts of Gubernia Piotrkowska. The existing town plans still contain elements coming from these two periods.

A unique phenomena on the European scale was the network of Jewish settlements in small towns and village 'shtetls' and in manors, which developed thanks to privileges granted to Jewish citizens in the pre-partition period. The vestiges of this settlement network are still evident from the distribution of the Jewish population in the 1921 census, which reveals that the more industrial or rural the economies were, the more dynamic or static, respectively, were the patterns linked to it. Regularities in distribution against various backdrops of general settlement patterns in different regions can be noticed, which were the result of occupation profiles and historical circumstances.

The former stability of life in highly-defined and hierarchical structures of traditional society however, had been lost along with the demise of the nobles' economy and progressing industrialisation. Population growth patterns and the shrinking market for their services in locations they had lived until then, together with the opportunities which opened up thanks to the development of industry and the growth of new administrative centres, forced fundamental changes in Jewish society.

Deprived of their existing economic base, with changing conditions where local communities no longer provided sufficient support for their poor, Jewish masses had to look to themselves. Simultaneously, with the progressing development of secular education, and thereby individualism, more and more people started planning or reassessing their activities, looking for new possibilities. As particularly mobile citizens, Jews significantly altered the dynamics of urban growth. Moreover, performing the range of professional activities they did, they undeniably influenced local economies. The perspective of complexity science and especially the concept of self-organisation gives the opportunity to recognise their role in the urbanisation process. In a historical sense, it has been, up to now, recognised that a society, especially the Jewish society in pre-war Poland, had very little influence on the actual appearance of cities, or at least did so in a way that was hard to define. In contrast, in the model adopted after Portugali (2000, p.247), highly centralised practices of top-down planning were replaced by sets of individual decisions, which followed on from both personal preferences and systems of values, as well as the outset preconditions, such as economic capacities. The observations made in the current study confirm the thesis that Jewish communities in pre-war Poland may be considered an example of a self-organising society (Portugali 2000, p.243). Jewish citizens in pre-war Poland were used to migrating and adjusting to external conditions, either becoming enslaved in the system of norms which ruled in the place before their arrival or adapting it to their own needs.

Modernisation and migration processes overlapped with the historical development conditions; for instance, towns which had served as primary or secondary administrative centres over many years were permanent magnets as Jewish communities had lived there since the Middle Ages. These processes provided the background for the much speedier development of industrial towns, some

booming then declining very rapidly, others observing a more stable development, or, like Łódź, growing into a metropolis. Moreover, at the turn of the 19th and 20th century, with the development of the awareness of the dangers posed by industrial cities, an utterly new phenomenon emerged linked to the quest for healthy living, identified then with escape from urban centres. This led to the development of summer resorts and the popularity of garden cities inspired by Howard's idea. Jews, with their traditional focus on nutritional regimes and customs aimed at the maintaining of a healthy diet and being strongly represented in medical professions, played a pivotal role in these processes.

The database has enabled initial systematisation of data on Jewish settlements in central Poland with its open structure making extensions and further additions possible. The presentation of the historical background of formal planning for the areas has created the opportunity to follow the general conditions of the functioning of the Jewish society; as well as the analyses of cultural transformations throughout the ages. Against the backdrop of the results of the above research, four towns were selected, of varied size and representing different conditions of planning and development, for which the development and influence on the urban environment of the Jewish community were studied in detail. These detailed studies were conducted for: Łódź, Brzeziny, Góra Kalwaria and Otwock. They revealed:

- - the varied level of acculturation,
- - the diverse scale of the community, and, as a consequence, the different levels of heterogeneity,
- - complex and mixed functions and
- - different periods of Jewish presence.

These samples are described in the case study section and in the chapter regarding the development of Jewish settlements through the ages. They refer to the variety of examples coming from cities and towns (of different sizes and periods) and illustrate some of the diachronic aspects of the presence of the Jewish cultural group in central Poland. With regard to the limited capacities of a single study, further research needs to be carried out. This should aim at a more in-depth illustration of the everyday life and urban structures conveyed on this backdrop.

Town level - acculturation

Progressing modernity was accompanied by the replacement of the homogenous traditional culture with a palimpsest of intellectual threads and everyday practices. The development of a heterogeneous Jewish community meant also the transition from the traditional high context society of pre-industrial period to the low context society of the era of industrialisation; this process was especially noticeable in large cities. Besides modernisation and acculturation, there were also other processes taking place within the Jewish society in central Poland. The Hasidic community grew dynamically with the influx of Litvaks leaving durable traces at the end of the 19th century. As a result, certain urban districts acquired a specific character and a portion of the semiotic layer was addressed to a narrow group of people only. In smaller municipalities, the limited scale of modernisation processes was not reflected in the form of urban landscapes. Much of the former "shtetl" culture was preserved, based on a strong sense of community and religious principles; which happened despite the close vicinity of large urban centres.

While traditional communities, through interaction with surrounding societies, gradually assumed a more orthodox profile, new professions and lifestyles enabled integration and the associated acculturation and migrations to neighbourhoods featuring urban structures similar to those inhabited by other ethnic groups. As a result, especially in larger centres, a gap arose between parts of a town inhabited by the differing Jewish populations. Notwithstanding the variety of everyday culture, which stemmed from the diverse origins, professions, religious groups and political preferences, amongst others, in most cases the two primary categories were sufficient to describe the

dichotomy of the forms of urban structures: traditional culture, including Hasidic and Orthodox, featured a high context level, in contrast to that related to acculturation and integration.

Those upholding a traditional lifestyle used to concentrate around places historically linked with this behaviour. In the past, Jewish citizens often settled in ancient medieval cores, close to marketplaces or in close proximity to former entry gates. These traditional locations (during the partition period often confirmed by the establishment of special zones) usually remained home to the most orthodox community. Another preferred location was close to the river valley, which, firstly, was available and much cheaper because of the risk of flooding, and, secondly, catered to their needs in terms of religious customs, including the yet more rigid requirements of ritual purification among Hasidic communities. This typical settlement pattern continued for the more traditional section of Jewish society in more modern times, with these same places often attracting immigrants from smaller towns and villages. The landscapes of these places evoked a specific atmosphere, most noticeable in neighbourhoods inhabited by the Orthodox community, which dissolved with the process of acculturation and integration with other cultures.

Districts of higher acculturation and integration levels revealed a similar set of features regardless of whether they were inhabited by Poles, Jews or Germans. Changes in lifestyle and, thus, in the culture of usage of space found their reflections in the evolution of the order of space.

There were towns where the border between the two groups was clear and marked physically, like in Otwock, where the railway track played this role; in others, the transition progressed gradually with places featuring differing levels of acculturation.

Unfortunately, a distinction also existed between the rich - better adjusted to the surrounding society, and the poor - preserving traditional values and, for this reason, isolated. In addition, many ethnic communities shared similar living conditions (Davis 1993, p.242). The social and economic stratification most often outweighed the ethnic differences in terms of everyday lifestyles. The Jewish and German bourgeoisie in 19th century Łódź were very much alike, as were Polish and Jewish bohemians or intelligentsia during the interwar period. Moreover, Jewish and Polish workers, to some extent, shared similar problems of every-day reality. At the same time however, language and cultural differences, and religious customs restricted closer integration opportunities.

In our further considerations, we focus first of all on the formal aspects of more traditional neighbourhoods where the long-rooted traditional Jewish culture had remained preserved for centuries. In some cases observations have been compared with more modern and acculturated neighbourhoods.

Features of traditional neighbourhoods

The study has defined a set of spatial threads and idiosyncrasies of the urbanscapes in traditional Jewish neighbourhoods. Their profoundly urban character, which distinguished them against the backdrop of their surroundings, manifested itself through higher development and population densities, intense social life and abundance of links in space. The scarcity of available places led to the increased use of outdoor spaces for many, diverse activities, often overlapping. This made them busy and congested, stimulating urban life and the development of social relations.

The three principal spheres of Jewish life have been identified as sacrum, profanum and domestic space. Characteristically, the spheres of religious and domestic life, requiring no contacts with non-Jews, used to be directed inwards and had an isolationist character, and only in the profane sphere, related to commercial activities, was integration with the surrounding city welcomed.

The concentric nature of Jewish spaces marked itself primarily in the organisation of courtyards, synagogues and prayer houses, which, set back inside a block's interior, gathered around all the necessary community institutions. Traditionally, they were deprived of any formal representation in the public realm, often secluded and hidden inside urban blocks. With progressing

acculturation, the position of synagogues changed; they assumed the appearance and landmark position modelled on Christian churches.

In the profane sphere, the focal point was the market place. Jews tended to settle in the proximity of the main square, which attracted them by catering to their economic needs. However, commercial activities were never limited to the market itself; they extended to the neighbouring streets, passages, gates of tenements surrounding public spaces and shops and workshops in the proximity or even farther. Not only did this refer to commercial aspects but also spaces of production, manufacturers' workshops, small factories, etc. In some places this network of exchange and production could even extend to neighbouring smaller towns, such as in the case of Łódź and its nearby satellite of Brzeziny.

The third area where daily life was revealed was the interior streets, courtyards and, in later times, backyards. The limited size of dwellings, having to host a variety of activities, imposed the use of backyards as an extension of private space. This sphere of life was the domain of women, who had their separate role in the traditional Jewish household. Not only did they deal with the household but also often had to help support their families financially; the role fulfilled at home overlapped with responsibilities in the family shop, work in a craft workshop or selling items in the market. In large Jewish families, younger generations usually could count on support from their parents, however, along with the decrease of traditional customs and values, growing mobility and poverty, these former ties dwindled. The earlier face-to-face contacts and community responsibilities gradually faded when moving to a more urban centre. The community and charity institutions continued, although many of them were replaced by more formalised organisations, separate from their addressee group. Nevertheless, on the scale of the backyard, face to face relations continued, many of those activities happening outside with neighbours usually helped to retain strong ties. The role of the backyard and its contribution to the community may lead to outdoor spaces being considered as the centre of neighbourhood life. The focus there was on domestic activities in a communal space, this way enhancing relations within the community.

Perception of spatial order

The influence of a system of norms and values on the perception of urban settings is explicit in descriptions by Polish and Jewish authors. Jewish authors positively characterised traditional neighbourhoods, as being homely, offering a coherent semiotic code, accessible and intimate. Whereas in Polish descriptions, starting from as early as the second half of the eighteenth century, the same places used to be depicted as chaotic, fragmented, overcrowded and convoluted. This refers to Polish texts by reformers dating back to the Enlightenment period; many of which defined Jewish neighbourhoods as cluttered, cramped, unordered, deprived of a clear structure and thus requiring beautifications or replacement. A large number of critics addressed the poverty there; while poverty was also present in predominately Polish neighbourhoods of a similar social status, the above image partly stemmed from differences in the perception of spatial order. This negative perception was further deepened because of dirt, lack of proper maintenance, insufficient infrastructure and deplorable sanitary conditions. The lack of order perceived by non-Jews used to be explained by the bottom-up development of the said areas, lack of control and formal planning. Moreover, the negative image could have stemmed from aesthetic principles of Classicism which favoured geometrical planning. Later on, the contrasts strengthened due to the compulsory regulation plans based on the project of Krasne imposed by Russia. In more modern times, critics mirrored the influence of proponents of hygiene, who argued for larger, more ample streets which would enable freer air circulation. Jewish traditional space, of a smaller scale and often seemingly cluttered, was an antonym to these desires.

In interpretations by descendants of inhabitants, criticisms were attributed to the unplanned, more vernacular way they were built (Hubka 2005). Another reason could also have been a lack of interest in the external manifestation of prosperity, a feature considered characteristic of Jewish communities as representative of Diaspora lifestyle (Kassow 2007a). This alleged catering to the requirements of current needs only (Zborowski and Herzog 1995, pp. 61-62) could have stemmed from the insecurity of the Jewish situation, serving to avoid any provocation of hostility.

The juxtaposition of the two above assessments proves the influence of culture-based convictions on the evaluation of urbanscapes. The more so that an analysis of prewar plans does not confirm the criticisms in the claims about winding, circulating streets – as they were, in most cases, straight, despite being much narrower than elsewhere. The network of passages and narrower shortcuts enabling circulation outside the formal public space and the street facade with its uneven lines and exposed yards could have resulted in a perception similar to that mentioned above, especially when the person writing lacked familiarity with the area. We may summarise the above considerations quoting the claim by Rapoport (1990, p.89): *'one group's order may be another's disorder'*.

Meaning

The notion of meaning conveyed by the form of the urban settings and its relation to human intentionality are the two features which researchers in complexity science (Haken 2000, after Portugali 2006) consider essential to the understanding of bottom-up agency. While analysing the category of meaning, the comprehensive set of features related to the cultural conditions defined by Rapoport (1990) has been used. The conscious layer of the message is conveyed by signs assigned to the markers which are features of urban space (Eco 1997). The conscious layer refers to the pragmatics of the functioning of outdoor space (Rapoport 1990, p.38); its understanding has entailed the analysis of permanent, semi-permanent and non-permanent features. The character or atmosphere of a site contribute to the nonverbal layer; for its understanding, formal features of urban enclosures have been analysed.

Fixed features

Edifices hosting institutions which, due to their specific functions, conveyed explicit and legible meanings have been classified following the above-defined scheme, into spheres of religion, business and household. An idiosyncrasy of traditional Jewish culture was the codification of many activities, which also imposed forms of development. The transformations which were taking place within the Jewish community along with its progressing diversification, found their reflection in the evolution and separation of community institutions. Religious edifices evolved into a range of buildings or locales, which, in addition to a synagogue, *beit midrash*, ritual bath, cemetery and burial house, also comprised *shtiblekh* belonging to a variety of religious or interest groups, such as charity institutions, residencies of Hasidic leaders, and others. Secularisation of life resulted in the development of separate semi-secular or secular institutions, which covered such spheres of life as education, healthcare and charity. The function of meeting places was partly taken over by seats of political parties and associations.

A feature specific to Jewish culture was the form and position of places hosting meetings, which is clearly illustrated by the example of a synagogue. Compared to the surrounding urban tissue, where landmark buildings usually occupied prominent and highly visible places, Jewish institutions were rarely situated as freestanding edifices; they could either constitute a part of the street facade or be hidden inside an urban block. Their location usually stemmed from a number of factors, both internal: cultural preconditions of a given group, and external: for example legal regulations or natural conditions. As previously mentioned, along with the progress of acculturation,

the form and position of synagogues, especially progressive ones, became similar to Christian places of worship.

In contrast to the edifices essential for Jewish communal life, buildings of a commercial or service use, such as taverns, shops, eateries, stalls, butcher stalls, etc., used to be located on the edge of the public realm and often enhanced their presence in the public sphere through their protrusions.

Semi-fixed and non-fixed features

There were also semi-fixed and non-fixed features which communicated their function, such as, for instance, advertisements, outdoor equipment, etc. Their analysis proved that the most legible were those which belonged to the sphere of business, dominated by commercial services, related to the presence of stalls, the display of merchandise, and also advertisements, storefronts, signboards, etc. The overlap of functions, specific for Jewish spaces, spread these elements even to those sites serving other uses, especially interior courtyards and passages. The surface of most places were subordinated to the functions of economic activities, usually being hardened, deprived of vegetation.

An element belonging to the sphere of sacrum were the cords or strings - so-called *eruvim*, dividing private space during Shabbat. This unique week-long period was also the moment which utterly changed the rhythms of the functioning of traditional Jewish neighbourhoods; finely dressed families replaced loud and bustling crowds between the now empty stalls and advertisements remaining from weekly life.

At first, recreational activities had few dedicated arrangements besides religious requirements. In the period between the World Wars, along with the spread of ideas to improve the quality of urban life, the first concept of organising recreational public spaces appeared, initially in larger cities. The arrangement of courtyards and backyards confirms the thesis about their use for household activities and lively social life, which can be noticed on archival photographs.

Sociometric layout

The social structure and its reflection in the sociometric layout have been analysed against the theoretical backdrop given by Marshall (2009) and other authors (Alexander et al. 1977, Unwin 2003). The social order, consisting of networks of interpersonal links, became captured and embedded in the forms of urban structures. Physical entities, such as partitions, spatial links and connections, and sets or “nesting of enclosures”, displayed spatial topological distinctions and connections and suited separate social hierarchies and organisation (Marshall 2009, pp.106-107). Patterns of relations between people, as well as their circulation habits, are embedded in the physical tissue of urban blocks, creating mutual relationships establishing the social logic of space (Hillier and Hanson 1984). These relations, which Lévi-Strauss (1963) defined as a structured collective unconscious capable of generating patterned cultural behaviours, found their reflection in the spatial organisation of Jewish settlements.

Hall (1969) distinguishes two basic categories of the organisation of space in towns: concentric and linear. The three above-defined spheres of life manifested themselves in the physically existing webs of connections focused around their specific centres. These networks included, but were not limited to, publicly accessible spaces of streets and squares. The layout of public streets was enriched with additional small-scale passages, nooks, etc., which served communication, despite being just parts of courtyards. The sociometric layout combined connections within urban blocks, passages and alleys, including within private properties interconnected through gates, and enabled circulation in the area. Thanks to such adaptation capabilities, it was possible for Jewish traditional communities to function in all types of settings, without changing the initial patterns of what was formally the public realm. However, their preferred choice was that of the medieval quarter, due to the denser network of streets, existing perforation of urban blocks and proximity of a market.

The interior semi-private space played a role in all domains of Jewish life. The Jewish community, historically independent from the town's regulations, functioned separately from the surrounding town, despite integration into its structure and catering to the needs of the town's citizens and visitors. The turning of the community towards internal issues had its reflection in the urban structure, with interior space within Jewish quarters seemingly unordered and uninviting to visitors. The depicted gradation of space and internal circulation was confirmed by the presence of eruvim which usually surrounded blocks in Jewish neighbourhoods, often without crossing any streets.

The change of culture (understood as a person's lifestyle when applying the definition of culture in the methodology section) brought about changes in attire, body language and place of abode. Despite acculturation, a more significant perforation of urban blocks in neighbourhoods inhabited by citizens of Jewish descent has been noted.

Proxemics

The character of space is defined by formal features of the urban environment: scale, distribution of structures, rhythms, corrugation of facades, types of urban ceilings and pavements. Serving as unconscious pieces of communication, through their intrinsic organisation and arrangement of urban elements, they contributed to the specific spatial order of Jewish spaces.

Proxemics explains the nature of relations between the human environment and behavioural patterns appropriate for distinguishable cultures (Hall 1966, 2009). Hall (2009) identifies the relationships between interpersonal distances and other features of individuals and communities and the way they shape their physical environment. He observes that historically conditioned interpersonal distances were reflected in the size of dwellings occupied. In the case of Polish Jews, the long-term overcrowding of their quarters may have produced similar results, which has been confirmed by several sources (for instance Efron 1941).

Hence, in traditional Jewish neighbourhoods, the streets were narrower than elsewhere; a limited scale prevailed, featuring internal streets, passages, alleys, nooks, etc. Dimensions of outdoor spaces and the level of their congestion reflected the social distances of this culture. The scarcity of available space meant that all places were intensively used. The narrowness of streets and alleys along with their contorted edges fostered direct physical relations.

The city, seen according to Hillier (2009) as a system of visual distances, with large streets and avenues of higher values of connectivity and exposure, to traditional Jewish eyes must have appeared alien and divorced. For their collective life, Jews seemed to build their own town within a town. In cases when the grain of urban blocks was finer, such as in Bałuty in Łódź, some streets functioned as part of internal space. However, Jewish quarters were not closed completely, they protruded into their surroundings with purely functional spaces of commerce and services.

Enclosure, geometrical analyses

The quantitative analyses of silhouettes and profiles of several streets and squares carried out as part of this study enabled the assessment of the values of central angle, regularity, corrugation and variations. Moreover, several other streets and landscapes have been subject to visual assessment, both in their current and historical state. The analyses have proved the higher irregularity, more varied silhouettes of facades, and higher corrugation values in former traditional Jewish neighbourhoods. It has been noticed that, along with time, changes of construction technology and acculturation, values of irregularity and variations diminished, although they remained high in comparison to places where Jewish settlement did not occur.

The diversity of geometrical features was further strengthened by the variety of construction materials, adornments and styles, adjusted to the economic potential of real estate holders and

tenants. Part of the development, usually that from the earlier period, consisted of wooden buildings of a single floor with a steep roof, behind which masonry side buildings of several floors were erected. Some plots lacked the front building. The breaks and gates in the lines of frontages gave way to internal passages. The varied facades of the buildings and numerous entrances to shops, often equipped with external steps and other devices to encourage pausing, attracted the attention of passer-byes.

Aesthetics

The influence of culture-related behaviours on the aesthetics of urban spaces typical for Jewish settlement may be resolved thanks to the theory of afterimages (Strzemiński 1974), which may serve to explain the form of irregular clusters in the distribution of groups of buildings as the reflection of typical group behaviours (Efron 1941). An analysis of the category of visual awareness (Strzemiński 1974) implies a concentration on content rather than on external appearance. The preserved iconography, in this number paintings by Jewish artists and images of the urban settings, also indicate the interest on the essence of substance rather than on the external appearance of activities and the environment itself. This focus on the interior, on subject matter, both metaphorically, in the sense of individual development, knowledge and religious studies, and literally, through the turning of communal life towards the interiors of a communal institutions, or on the urban design scale towards the centre of urban quarter, remains a feature often emphasised by researchers on Jewish culture.

Transformations

The extent and course of the transformations of urban structures remain a focus for urban morphologists (Whitehand and Larkham 2000, Vilagrasa 2000). In the case of Jewish settlement, the alterations of the initial state followed the needs of everyday life. However, the changes did not go beyond necessary adaptations, with respect for the former partitions, building techniques, etc.

Most of the changes had an evolutionary character, with no reorganisation to the overall plan. Usually, small and gradual adjustments were reduced to the introduction of a new street thanks to private initiative or secondary parcellation. Such bottom-up initiatives respected the preceding, often medieval, layouts and densified them.

In the case of former medieval village plans, adaptation to the needs of 19th-century reality was performed mainly through the replacement of buildings, usually from wooden, one-floor structures to masonry tenements of several floors. Besides this, side buildings were erected on previous gardens, hosting workshops, storage space and, often, small factories. Additionally, connections between adjacent lots developed where necessary for functional reasons.

Similar processes followed in the case of the development coming from the Baroque period, for instance in Góra Kalwaria, or Classicist development, such as in Łódź Nowe Miasto. The initial, large blocks were adjusted to the needs of the Jewish community through the development of semi-private space inside the block.

In those locations where Jewish development was begun on greenfield sites, the specific character of narrow, dense streets, some of them winding and irregular, replicated the type of layout known from other places, while still incorporating earlier roads and paths. This was, for instance, the case of the commercial district in Otwock, the Jewish part of Bałuty in Łódź and the area around the Jewish zone in Zduńska Wola.

Summary

The present study concerned Jewish-Polish spaces and culture in central Poland in a diachronic way. It has been proved that Jewish society in pre-war Poland was an example of self-organisation and, as

such, through bottom-up activities, had a significant impact on its unique character. A number of features have been analysed which confirm the influence of the Jewish community on the physical form of spatial structures in towns of central Poland:

- the meaning of edifices, both public and private, belonging to the Jewish culture,
- adjustment of public and semi-private space to the social situations occurring there,
- the variety of building forms, diversity of styles and building materials, lack of homogeneity,
- adjustment of existing conditions, preceding redevelopment, by Jews themselves or intended for Jewish inhabitants, to the needs of the community as a continuation of their former state, with respect to the former partitions, etc.,
- the core location of Jews constitutes the most densely populated part of the town,
- the dense and tightly interconnected network of pathways, alleys, nooks, backyards as a reflection of rich community life,
- overlapping of different activities in space, often also in time, coexistence and variety of activities in a single, shared space,
- specific atmosphere and settlement patterns.

The analyses have proved the existence of a separate spatial order specific to the Jewish culture. In earlier depictions, the features which were mentioned most when referring to the forms of Jewish quarters was their perceived disorder, which are revealed both in plans and in the physical appearance of structures as a lack of homogeneity of buildings' forms and construction materials, the absence of geometry in plans and its subordination to the hierarchy of internal connections discernible only to adherents of Jewish tradition. The current study proves that different cultures using the same spaces perceived spatial order differently. In order to explain this observation, a classification of elements pertaining to the notion of spatial order has been proposed which juxtaposes all the constituent elements with their cultural background.

Jewish *habitus* (Bourdieu 1972, p.247; Panerai et al 2009, p.160), an ensemble of urban structures and social situations reflecting their customs and practices of everyday life, turned into a record of these practices. The structures left behind, when superimposed with their cultural background, allow us to read the past activities and social relations. The juxtaposition of various spatial traits within the neighbouring areas, as well as the investigation of transformations, have enabled us to distinguish features corresponding to each period and some of the cultural differences. These features were also recreated in locations where Jews emigrated; for instance, Vaughan and Sailer (2017), in their study describing neighbourhoods in nineteenth-century London's East End, inhabited by Jewish emigrants from Eastern Europe, point out the presence of specific backyards and interior spaces hosting Jewish communal life, separated from the public realm and on the characteristic seclusion of many religious buildings.

II.3. Dissertation structure and the significance of its results for the development of the scientific field

This monograph and the series of articles presented for assessment consist of an extensive methodological part and a case study. The methodological section includes a review of the most important concepts for the fields of the anthropology of towns, urban morphology and urban design. Within the framework of this review, the most relevant threads, referring to the physical form of urban structures and their relation to everyday life, have been emphasised. Some of the methods have been enriched with further concepts, then presented, discussed and assessed during the conference presentations and the peer-reviewed articles which are part of the current portfolio. A review of the methodological issues is preceded by a comprehensive introduction on the approach, with its roots in complexity science, used in the present research. The case study explores the urban environments

once inhabited by and, to a large extent, erected thanks to the activities of Jewish communities in two central voivodeships in Poland: Mazovia and Lodz before the tragedy of the Holocaust. While the Jewish presence there had lasted from the eleventh century until the outbreak of World War II, the most intensive development took place in the nineteenth century, at the beginning of the twentieth century and driven by the civilisation transformations accompanying industrialisation. Due to the fact that the urban structures erected at that time still survive, this period became the primary focus of the current research.

The monograph consists of seven chapters. An introduction and a brief discussion of the content precedes the extensive methodological considerations. The presentation of the case study, thesis and transformations affecting Jewish culture through the ages introduces a comprehensive survey of the development of Jewish settlement in central Poland. It has been traced against the general backdrop of urban planning in this area. The later chapters include an analysis of Jewish settlement in three scales of reference: region, town and district, followed by a detailed presentation of four towns as distinct case studies, showcasing examples of various features, such as planning conditions, scale, and period of development. The conclusions which summarise the monograph are systematised according to the principal methodological issues.

Moreover, a total number of eleven partial publications has been submitted for assessment. These were written between 2012 and 2017 in the form of articles, chapters in books and conference proceedings. All the presented publications were subject to review and their majority was discussed at the fora of architectural, urban planning and urban morphology conferences. Their theme refers to the methodology applied in the current study and presents its partial results. The objective of such an approach was to discuss the assumptions, to obtain feedback and to improve the final quality of research outcomes.

Significance for the scientific field

The relevance for the development of the scientific discipline may be considered twofold. First, the methodological issues of the fields of the anthropology of towns, urban anthropology and complexity science have been discussed - which are, for the most part, little known to the Polish reader. The research methodology may be also applied to the analyses of cultures different than Jewish, and not only in its historical applications. The range of proposed and discussed methods may be useful, both in the design field, in normative applications and also to educate students. The considerations seem especially relevant given the nature of spatial order as a set of features of a cultural character.

On top of this, the shift of perspective deserves attention, since, thanks to complexity science, it has moved on from formal planning being the only agency force for the development of urbanisation, towards informal settlements built according to the needs of their inhabitants. Discussions at various levels on finding ways to deal with the problems of contemporary urbanisation, among others at the forum of UN-Habitat, pertain, among others, to the role and place of informal settlements as an answer to dynamic urbanisation and people's migrations to cities. The current study, through an analysis of culture-related meanings, points at the possibility of and proposes a methodology for similar analyses of the values of contemporary urban areas affected by such problems.

Moreover, the results of the current work explain how in a situation where various cultures co-existed, it was possible for just one of them to affect the forms of urban structures, through bottom-up activities and regardless of the initial situation. Detailed and multi-faceted analysis of everyday life fosters an understanding of the substantial influence of the Jewish culture on the process of town building in a given area. The current study should be further continued with other case studies, and the proposed methodology may serve this research. Interest in the presentations of the performed research, among others in the Centre of Dialogue in Lodz, permit the conclusion that there is an interest in such a continuation. The current study fills a gap in the analyses of the culture and material

heritage of Polish Jews, mainly when referring to their more recent history of the 19th century and beginning of the 20th. This period deserves particular attention, the more so that a significant number of structures then erected still exists, are used and provide the material heritage of the past. The understanding of the original functioning of these places may be a valuable input into the ongoing processes of rehabilitation, not only in Lodz but also in numerous other towns in the region. This may be valuable for their promotion, the popularisation of tourism, and all forms of education on the multicultural aspects of these places.

Bibliography

- Alexander, C., Ishikawa, S. & Silverstein, M., 1977. *Pattern Language*, New York: Oxford University Press.
- Allen, P.M., 2012. *Cities: The Visible Expression of Co-evolving Complexity*. In J. Portugali et al., eds. *Complexity Theories of Cities have come of Age. An Overview with Implications to Urban Planning and Design*. Heidelberg Dordrecht London New York: Springer, pp. 67–90.
- Amerlinck, M.-J., 2001. *The Meaning and Scope of Architectural Anthropology*. In *Architectural Anthropology*. pp. 1–26.
- Beirão, J.N., 2012. *CityMaker, Designing Grammars for Urban Design*, Delft: Delft University of Technology.
- Bourdieu, P., 1972. *Esquisse d'une théorie de la pratique. Précédé de Trois études d'ethnologie kabyle*, Paris: Librairie Droz.
- Casey, E.S., 1997. *The fate of place : a philosophical history*, Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press.
- Certeau de, M., 1988. *The Practice of Everyday Life*, Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press.
- Eco, U., 1997. *Function and Sign: The Semiotics of Architecture*. In N. Leich, ed. *Rethinking Architecture: A reader in cultural theory*. London: Routledge Taylor & Francis Group, pp. 182–202.
- Efron, D., 1941. *Gesture and environment; a tentative study of some of the spatio-temporal and "linguistic" aspects of the gestural behavior of eastern Jews and southern Italians in New York city, living under similar as well as different environmental conditions*, New York: King's Crown Press.
- Geddes, P., 1904 (2004). *Civics : as Applied Sociology*, London: The Sociological Society, School of Economics and Political Science, University of London, Project Gutenberg ebook: <http://www.gutenberg.org/ebooks/13205>.
- Haken, H., 1983. *Synergetics. An Introduction*, Berlin: Springer-Verlag.
- Haken, H. & Portugali, J., 1995. *A synergetic approach to the self-organisation of cities*. *Environment and Planning B: Planning and Design*, 22, pp.35–46.
- Haken, H., 2000. *Information and Self-Organization. A Macroscopic Approach to Complex Systems*, Berlin Heidelberg: Springer-Verlag.
- Hall, E.T., 1966. *Hidden Dimension*, Garden City, NY: Doubleday.
- Hall, E.T., 2009. *Proxemics*. In S. M. Low & D. L. Lawrence-Zuniga, eds. *The Anthropology of Space and Place, Locating Culture*. Oxford: Blackwell Publishing, pp. 51–73.
- Hillier, B. & Hanson, J., 1984 (2003). *The Social Logic of Space*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Hillier, B., 2009. *The city as a socio-technical system: a spatial reformulation*. In *Conference on Spatial Information Theory*, University College London. London.
- Hubka, T.C., 2005. *The Shtetl in Context: The Spatial and Social Organization of Jewish Communities from the Small Towns of 18th Century Poland*. In *Early Modern Workshop: Jewish History Resources*. Maryland: University of Maryland.
- Kassow, S.D., 2007. *The Shtetl in Interwar Poland*. In *The Shtetl New Evaluations*. New York, London: New York University Press 2007, p. Kindley Ed.
- Lawrence, D.L. & Low, S.M., 1990. *The Built Environment and Spatial Form*. *Annual Review of Anthropology*, 19, pp.453–505.
- Lefebvre, H., 1991. *The Production of Space*, Oxford: Blackwell Publishing.
- Lefebvre, H., 2003. *The Urban Revolution*, Minneapolis, London: University of Minnesota Press.
- Lévi-Strauss, C., 1963. *Structural Anthropology*, New York: Basic Books.
- Lévi-Strauss, C., 2009. *Antropologia strukturalna*, Warsaw: Wydawnictwo Aletheia.
- Lopes, J. V. et al., 2015. *Multidimensional Analysis of Public Open Spaces - Urban Morphology, Parametric Modelling and Data Mining*. In B. Martens et al., eds. *Real Time - Proceedings of the 33rd eCAADe Conference*. Vienna: Vienna University of Technology, pp. 351–360.
- Lynch, K., 1960. *The Image of the City*, Cambridge: The MIT Press.
- Marshall, S., 2009. *Cities, Design and Evolution*, Abingdon, New York: Routledge.

- Merleau-Ponty, M., 1962. *Phenomenology of Perception* Forgotten., London and Henley, New Jersey: Routledge & Kegan Paul, The Humanities Press.
- Norberg-Schulz, C., 2000. *Bycie, przestrzeń, architektura*, Warszawa: Wydawnictwo Murator.
- Ortega y Gasset, J., 1993. *The Revolt of the Masses*, New York, London: W. W. Norton & Company.
- Panerai, P., Depaule, J.C. & Demorgon, M., 2009. *Analyse urbaine*, Marseille: Édition Parenthèses.
- Perinbanayagam, R.S., 1974. The Definition of the Situation: An Analysis of the Ethnological and Dramaturgical View. *The Sociological Quarterly*, 15, pp.521–541.
- Portugali, J., 2000. *Self-Organization and the City*, Berlin Heidelberg: Springer-Verlag.
- Portugali, J., 2006. Complexity theory as a link between space and place. *Environment and Planning A*, 38(4), pp.647–664.
- Portugali, J., 2012. Complexity Theories of Cities: Achievements, Criticism and Potentials. In J. Portugali et al., eds. *Complexity Theories of Cities Have Come of Age: An Overview with Implications to Urban Planning and Design*. Berlin, Heidelberg: Springer Berlin Heidelberg, pp. 47–62.
- Prigogine, I. & Stengers, I., 1984. *Order out of Chaos*, New York: Bantam Books.
- Rapoport, A., 1990. *The Meaning of the Built Environment. A Nonverbal Communication Approach*, Tuscon: The University of Arizona Press.
- Richardson, M., 2009. Being-in-the-Market Versus Being-in-the-Plaza: Material Culture and the Construction of Social Reality in Spanish America. In S. M. Low & D. L. Lawrence-Zuniga, eds. *The Anthropology of Space and Place. Locating Culture*. Blackwell Publishing, pp. 74–91.
- Rossi, A., 1984. *The Architecture of the City*, Cambridge, London: The MIT Press.
- Strzeмиński, W., 1974. *Teoria Widenia*, Kraków: Wydawnictwo Literackie.
- Turner, B.S., 1984. *The body and society : explorations in social theory*, Oxford: Basil Blackwell.
- Vaughan, L. & Sailer, K., 2017. The metropolitan rhythm of street life: a sociospatial analysis of synagogues and churches in nineteenth century Whitechapel. In C. Holmes & A. Kershner, eds. *An East End Legacy: Essays in Memory of William J. Fishman*. London: Routledge.
- Vilagrassa, I.J., 2000. Recent change in two historical city centres: an Anglo-Spanish comparison. In J. W. R. Whitehand & P. J. Larkham, eds. *Urban Landscapes International Perspectives*. London, New York: Routledge, pp. 266–298.
- Wejchert, K., 1984. *Elementy kompozycji urbanistycznej*, Warszawa: Wydawnictwo Arkady.
- Whitehand, J.W.R. & Larkham, P.J., 2000. The Urban Landscape: Issues and Perspectives. In J. W. R. Whitehand & P. J. Larkham, eds. *Urban Landscapes International Perspectives*. London, New York: Routledge.
- Zborowski, M. & Herzog, E., 1995. *Life is with People, The Culture of the Shtetl*, New York: Schocken Books.

III. DESCRIPTION OF OTHER ACCOMPLISHMENTS

III.1. Scientific research accomplishment

III.1.1. After obtaining the title of Doctor of Philosophy in technical science (PhD)

Research themes and publications

The research works which I have conducted resulted in a number of writings. In addition to the publications submitted for assessment, in the period after obtaining my Doctor of Philosophy degree I was also author or co-author of the total number of 41 articles, chapters in books or conference proceedings, in this number 16 in English (10 individual), 25 in Polish (24 individual). Among these, a number belong to publications which correspond to the main topic of the research undertaken which resulted in a book publication. They initially recognised the topic and addressed methodology of a more specific profile, mainly technical.

In the beginning phase, as an aftermath of the doctoral research, I published a range of articles referring to the issues of public participation in urban planning and the applications of IT, especially Geographic Information Systems, at workshops of urban planners. The first of the articles of this series, which summarises the results of the research performed in the doctoral dissertations:

Hanzl, M., 2007. Information technology as a tool for public participation in urban planning: a review of experiments and potentials. *Design Studies*, 28(3), s. 289–307

is often cited: the number of quotations according to Web of Science - **55**. Google Scholars gives the number of quotations - **165**.

Other cited articles, after Google Scholars are:

Hanzl, M., 2007. Monitoring procesów zagospodarowania przestrzennego na poziomie gminnym z zastosowaniem technologii SIP J. Gaździcki & E. Musiał, eds. *Roczniki Geomatyki*, V(4), pp.17–23.

number of quotations (Google Scholar) 4

Hanzl, M., 2009. Potential of the Information Technology for the Public Participation in the Urban Planning. In P. K. Joshi et al., eds. *Geoinformatics for Natural Resource Management*. New York: Nova Publishers, pp. 475–497.

number of quotations (Google Scholar) 3

Hanzl, M. & Wrona, S., 2004. Visual Simulation as a Tool for Planning Education, Computer Aided Participation Support. In B. Rüdiger, B. Tournay, & H. Ørbæk, eds. *Architecture in the Network Society. Proceedings of the 22th Conference on Education and Research in Computer Aided Architectural Design in Europe*. Copenhagen: The Royal Danish Academy of Fine Arts School of Architecture, s. 500–507.

number of quotations (Google Scholar) 3

Moreover, my PhD dissertation has also been cited: number of quotations (Google Scholar) **5**.

There are also the first quotations of the articles belonging to the research submitted for the assessment: Hanzl Małgorzata, 2012, Urban Structure as a Repository of Social Content – the Case Study of the Lodz “Jewish District” [w] M. Schrenk, V. V. Popovich, P. Zeile, P. Elisei, red. *Re-Mixing the City. Towards Sustainability and Resilience? REAL CORP Proceedings*, Schwechat, Austria, s.1017–1029 - **1** cytowanie (ResearchGate).

The overall value of h-index according to Google Scholar is 4.

Along with the two topics mentioned above, among the activities which I was undertaking, a large number stemmed from educational and outreach activities. One of the most inspiring themes

was the developing of lectures, seminars and project classes: *GIS - Parametric Description of Urban Space* (lecture and seminar) and *Information Processes in Urban Planning* (lecture and project) as part of the course Architecture for Society of Knowledge in the Faculty of Architecture, Warsaw University of Technology. It has, so far, led to three publications, in which I have tried to involve, as far as possible, the students and PhD students of the course:

Hanzl Małgorzata, Dzik Karol, Kowalczyk Paulina, Kwieciński Krystian, Stankiewicz Ewa, Wierzbicka Agata Łucja, 2012, *Human Geomatics in Urban Design—Two Case Studies*, *Future Internet*, 4(1), s. 347-361. Special Issue NeoGeography and WikiPlanning, doi:10.3390/fi4010347

Hanzl Małgorzata, Stankiewicz Ewa, Wierzbicka Agata, Kujawski Tomasz, Dzik Karol, Kowalczyk Paulina, Kwieciński Krystian, Burdalski Maciej, Śliwka Anna, Wójcicki Mateusz, Miszkurka Michał, Poturak Semir, Westrych Katarzyna, 2011, *Mapping Invisibles - acquiring GIS for urban planner workshop* [w] B. Murgante et al., red. *Computational Science and Its Applications - ICCSA 2011. Lectures Notes in Computer Science 6783*. Berlin, Heidelberg: Springer-Verlag, pp. 63–77.

Hanzl Małgorzata, Bezerra Lia Maria, 2017, *Quantifying Sustainable Growth Through a Morphological Approach Comparison to Population Density Measurements* [w] O. Gervasi et al., red. *Lecture Notes in Computer Science, Computational Science and Its Applications – ICCSA 2017*. Springer International Publishing, pp. 327–337.

Other sources of inspiration were the activities of an outreach and advisory character, and also my involvement in the editorial works in the journals *Urbanista* (chief editor Ludwik Biegański) and *Przegląd Urbanistyczny* (chief editor Janusz Korzeń). The outcomes of these ventures, and also of my involvement in civic participation, i.e., advisory activities for the Lodz citizens' movement '*Respect for Lodz*', were research and publications related to the topics of contemporary urbanism. Amongst these, there are such articles as:

Hanzl Małgorzata, 2014, *O potrzebie stanowienia prawa w dziedzinie planowania przestrzennego* [w] Ł. Bukowiecki, M. Obarska, & X. Stańczyk, red. *Miasto na żądanie*, Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, pp. 124-127.

Hanzl Małgorzata, 2011, *Miasto Idealne – Zasady Zrównoważonego Rozwoju Projektowania Miast*, *Green2 Ogólnopolski Kwartalnik, Architektura, Rewitalizacja, Zrównoważony Rozwój*, 5, pp.8–10.

Hanzl Małgorzata, 2010, *Miejskość – próba definicji pojęcia* [in] A. Sulimowska-Ociepka, ed. *Monografia – Pomiedzy Miastem a Nie-miastem. Odnowa Krajobrazu Miejskiego – ULAR 5*, Gliwice: Wydział Architektury Politechniki Śląskiej i Komitet Architektury i Urbanistyki PAN, pp. 295–308.

Hanzl Małgorzata, 2010, *Doktryna Urbanistyczna Teoria i Praktyka*, *Przegląd Urbanistyczny*, II, pp.21–24.

Hanzl Małgorzata, 2009, *Założenia ruchu Nowy Urbanizm w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej a problemy związane z rozlewaniem się miast w Polsce w Nowa Urbanistyka - nowa jakość życia* [in] T. Markowski, E. Pazgier-Cichy, eds. *Materiały III Kongresu Urbanistyki Polskiej. Zeszyty Urbanistyki 14*. Warszawa: Urbanista, pp. 83–93.

Hanzl Małgorzata, 2011, *Redeveloping the City Structure—the Case of Lodz “New City Center”* [in] M. Schrenk, V. V. Popovich, Z. Peter, eds. *Change for Stability. Lifecycle of Cities and Regions. Proceedings REAL CORP*, Essen, Germany, pp. 803–812.

The result of my own expert work was an article summarising the experience gained during the project performed by the Society of Heritage Protection, Lodz Division (TONZ O. Łódź) in *Księży Młyn* in Lodz:

Hanzl Małgorzata, 2015. *Księży Młyn in Lodz, Poland - an example of a successful rehabilitation thanks to the social engagement* [in] J. Ryser, red. *Cities Save the World. Let's Reivent Planning. Proceedings of the 51st ISOCARP Congress, Amsterdam - Rotterdam, the Netherlands*, pp.116-125.

In addition, educational activities at the Lodz University of Technology resulted in several publications related to the content of the courses:

Hanzl Małgorzata, Młynarczyk Antonina, Tessier Alizee, Munoz Marcos Meiriño, Micieces Iban, Noirot Fanny, 2014, *Smart City – a Quest for Innovation within the EPS Framework* [in] M. Schrenk, V. V. Popovich, P. Zeile, P. Elisei, red., *Plan it Smart, Clever Solutions for Smart Cities. REAL CORP Proceedings, Vienna, Austria*, pp. 563-572.

Hanzl Małgorzata, 2013, *Rola 'design'u miejskiego' dla podniesienia atrakcyjności przestrzeni ulicznej na przykładzie Berlina i Essen* [in] *Łódź U like 2012. 4. Ogólnopolskie Seminarium Naukowe Studentów Architektury*. Łódź: Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej, 2013, pp. 35-43

In the period directly preceding the realisation of research related to the topic of my habilitation dissertation, a range of articles separate from those given in the account of habilitation achievements submitted for evaluation were published, which addressed the methodological issues related to the main topic and serving its preliminary presentation. In this group there were:

Hanzl Małgorzata, 2017, *Jewish Communities in Pre-war Central Poland as an Example of a Self-organising Society* [in] O. Gervasi et al., eds. *Lecture Notes in Computer Science, Computational Science and Its Applications – ICCSA 2017*. Springer International Publishing, pp. 224–238. Article obtained a prize for the best presentation during the congress.

Hanzl Małgorzata, 2016, *The transformation of former Jewish structures in the towns of central Poland – spatial order and its perception* [in] G. Perry & S. Ledwoń, eds. *Cities We Have vs. Cities We Need. Proceedings of the 52nd ISOCARP Congress*, Durban, South Africa, pp. 190–197.

Hanzl Małgorzata, 2014, *Index Keys Method for Analyses of Urban Spaces. Methodological assumptions*, *The International Journal on Advances in Intelligent Systems*, 7(1&2), pp.337–348.

Hanzl Małgorzata, 2012, *Schizoanalytical Digital Modelling for Urban Design* [in] H. Achten et al., eds. *Digital Physicality | Physical Digitality. 30th International Conference on Education and research in Computer Aided Architectural Design in Europe*, Prague: Faculty of Architecture, Prague University of Technology, pp. 177–187.

Hanzl Małgorzata, 2012, *Urban Structure as a Repository of Social Content – the Case Study of the Lodz "Jewish District"* [in] M. Schrenk, V. V. Popovich, P. Zeile, P. Elisei, eds. *Re-Mixing the City. Towards Sustainability and Resilience? REAL CORP Proceedings*, Schwechat, Austria, pp.1017–1029.

Hanzl Małgorzata, 2012, *Incorporating the Analyses of Urban Form into the Geocomputational Modelling The Morphological Approach* [in] *GEOProcessing 2012, The Fourth International Conference on Advanced Geographic Information Systems, Applications, and Services*, IARIA, Valencia, Spain, pp.158–163.

Moreover, in the framework of the 2014-2015 Fulbright Advanced Research Awards for Polish Citizens scholarship program, I was involved in a four-month research in SENSEable City Laboratory, Department of Urban Studies and Design, Massachusetts Institute of Technology, where I worked on the project: *Assumptions for the Ontology of Urban Structures in the Cultural Approach*. This gave me an opportunity to enrich my habilitation dissertation, with the comprehensive theoretical background. During this stage, I participated in one semester of a course of anthropology at Harvard Extension School. Next to the above interests, during this period I collected materials on the ways to investigate the users of public spaces, which resulted in the publication:

Hanzl Małgorzata & Ledwoń Sławomir, 2017, *Analyses of human behaviour in public spaces* [in] H. Wang & S. Ledwon, eds. *Smart Communities. ISOCARP/OAPA Congress*, Portland, Oregon, USA, pp. 653–666.

Detailed information on reviews and indexing of the specific articles are given in the *Account of the Habilitation Accomplishments*. The list does not contain contributions submitted, accepted and awaiting their publication.

Research projects

In years 2012-2017 I completed a research project, as project head, of the Polish National Centre of Science, competition Sonata2, entitled: *Morphological analyses of urban structures in the cultural approach. Case studies of Jewish communities in chosen settlements of Lodz and Mazovian Voivodeships*, contract No UMO-2011/03/D/HS3/01630. The objective of the project was to develop a new research methodology. The project has been completed and appraised.

Scholarships and research stages

In the autumn of 2014, I carried out a four-month research as a visiting scholar in the SENSEable City Laboratory, Department of Urban Studies and Planning, Massachusetts Institute of Technology in Cambridge, the USA. This was possible as a result of obtaining a 2014-2015 Fulbright Advanced Research Awards for Polish Citizens Scholarship. The project - *Assumptions for the Ontology of Urban Structures in the Cultural Approach* - enabled me to conduct an extensive library exploration for my habilitation study, and also to gather information on the opportunities to observe and analyse the behaviour of pedestrians. The latter has, so far, resulted in one publication, which I hope to use in my continuing research work.

Editorial functions and activities

Besides research projects and authorship of articles, I also engaged in editorial activities. This was either a result of other pursuits of an organisational character, including involvement in the professional organisation - ISOCARP, or invitations to assess or editorial teams. A detailed list of all such activities is included in the *Account of the Habilitation Accomplishments*.

Among the singular publications in whose creation I was involved there are:

- workshop proceedings (reviewed): *Limits of formal planning in managing the urban development*. Regional Workshop of International Society of City and Regional Planners, Ed. Hanzl Małgorzata, Łódź 2014, published online as an outcome of the regional workshop ISOCARP,
- scientific redaction of the Polish edition of the book by Sanoff Henry: *Projektowanie demokratyczne*. Studia przypadków planowania partycypacyjnego środowisk małych miast. Trans. Hanzl Małgorzata, Papaj Aleksandra; Eds. Bańka Augustyn, Hanzl Małgorzata. Poznań: Wydawnictwo Naukowe Stowarzyszenia Psychologia i Architektura, 2013,
- membership of the advisory group for the publication by Wates Nick: *The Community Planning Handbook: How People Can Shape Their Cities, Towns and Villages in Any Part of the World (Earthscan Tools for Community Planning) 2nd Edition*. Routledge London and New York 2014.

I am also involved in the activities of scientific committees of periodic publications. In this category belongs my participation in the scientific committee for publishing the collection *Materiali di architettura e di urbanistica. Materials of architecture and urban planning* edited by Prof. Pier Luigi Paolillo and Prof. Elisabetta Ginelli of Politecnico di Milano, published by Mimesis Editioni (since 2014). So far within this series, there were twelve volumes published, all of them carefully designed and elaborated, with further publications under preparation. A detailed list of all the volumes in this series is included in point III.G of the *Account of the Habilitation Accomplishments*.

In the period 2010-2017, I was a member of the editorial team of *Przegląd Urbanistyczny*, a journal published by the Society of Polish Town Planners, Wrocław Division, chief editor Janusz Korzeń. Moreover, in the period between 2010 and 2012, I participated in the editorial team of the journal *Respublika Nova*.

Reviewing functions, participation in the assessment panels of research projects and scientific committees at conferences

Scientific journals and monographs

Reviews occupy a significant position in the account of my habilitation accomplishments. In the period since obtaining the title of Doctor of Philosophy, I have been performing the function of

reviewer in scientific journals, both Polish and international. Amongst the former, these reviews concerned two journals of the B list of the Ministry of Science and Higher Education:

- Roczniki Geomatyki – Czasopismo Techniczne published by Polskie Towarzystwo Informatyki Przestrzennej, reviews since 2010,
- Studia z Geografii Politycznej i Historycznej - 1 review 2017.

The list of international journals covers twenty titles, of which seven titles belong **to the A list, indexed in the Journal Citation Reports**, and two titles to **the B list**. In total, by the end of January 2018, I have written 28 reviews, a full list is included in the *Account of the Habilitation Accomplishments*, below the list of journals:

- Land Use Policy, Elsevier - journal from the A list, indexed in the Journal Citation Reports,
- International Journal of Digital Earth (IJDE) Taylor & Francis Group - journal from the A list, indexed in the Journal Citation Reports,
- Journal of Urban Technology, Taylor & Francis Online - journal from the A list, indexed in the Journal Citation Reports,
- Biosystems Engineering, Academic Press INC Elsevier Science - journal from the A list, indexed in the Journal Citation Reports,
- International Journal of Urban and Regional Research IJURR, Wiley-Blackwell on behalf of the Foundation for Urban and Regional Studies - journal from the A list, indexed in the Journal Citation Reports
- Landscape and Urban Planning, Elsevier Science BV - journal from the A list, indexed in the Journal Citation Reports,
- Environment and Planning B: Planning and Design, Sage Publishing - journal from the A list, indexed in the Journal Citation Reports,
- Journal of Basic and Applied Research, International Knowledge Press - journal from the B list,
- British Journal of Education, Society & Behavioural Science, Science Domain International - journal from the B list,
- Scientific Research and Essays, Academic Journals,
- Planning Practice and Research, Taylor & Francis Online,
- Future Internet, MDPI AG - Multidisciplinary Digital Publishing Institute,
- Journal of Scientific Research and Reports, Science Domain International,
- Journal of Global Ecology and Environment, International Knowledge Press,
- Asian Journal of Agricultural Extension, Economics & Sociology, Science Domain International,
- British Journal of Applied Science & Technology, Science Domain International,
- Urban Planning, Cogitation Press,
- Journal of Engineering Sustainability, Institution of Civil Engineers Publishing ICE,
- Journal of Geography, Environment and Earth Science International, Science Domain International,
- International Journal of E-Planning Research (IJEPR), IGI Global,
- International Journal of Public Administration in the Digital Age (IJPADA), IGI Global.

Besides the above-listed, I reviewed a chapter in the book: Konomi, S. & Roussos, G. eds., 2016. *Enriching Urban Spaces with Ambient Computing, the Internet of Things, and Smart City Design*, Hershey, PA: IGI-Global.

Reviews of PhD dissertations

Following the invitation of the scientific consortium of several Italian universities, I was asked to review the doctoral dissertation of the student Raffaele Attardi: *'Multicriteria Spatial Decision*

Support System for the evaluation of smart multifunctional landscape: the case of the National Park of Cilento, Vallo di Diano and Alburni, Southern Italy, within the doctoral program: *'Evaluation Methods for the Integrated Preservation, Recovery, Maintenance and Management of Architectural, Urban and Environmental Heritage'*

Supervisors:

prof. Luigi Fusco Girard, Università degli Studi di Napoli Federico II
 prof. Maria Cerreta, Università degli Studi di Napoli Federico II
 prof. Giuseppe Munda, Universitat Autònoma de Barcelona
 prof. Carmelo Maria Torre, Politecnico di Bari

Participation in panels assessing education programs

In 2009, I offered an opinion referring to the Standards of Teaching for Studies - Geoinformatics, proposed by Prof. Andrzej Stateczny, Maritime University of Szczecin.

Reviews and participation in scientific committees at conferences

In the period after obtaining my PhD degree, I regularly took part in scientific committees and assessing panels at several conferences. A detailed list is included in the account of habilitation accomplishments. Below, a brief record of the conferences is given, along with the years and the role fulfilled.

- Real Corp 2011 to 2018 - the International Conference on Urban Planning, Regional Development and Information Society, beginning from 2015: International Conference on Urban Planning and Regional Development in the Information Society GeoMultimedia - participation in the assessment panel, reviews of abstracts and full texts of submitted articles,
- Cities Technologies and Planning 2011-2017, as part of the International Conference on Computational Science and its Applications ICCSA, the results are published in Lecture Notes in Computer Science by Springer-Verlag. The journal was indexed in the JCR database until 2005, publication indexed in the Web of Science - participation in the assessment panel, reviews of abstracts and full texts of submitted articles,
- GEOProcessing 2012 to 2016, as part of the International Conference on Advanced Geographic Information Systems, Applications, and Services, Digital World organised by International Academy, Research, and Industry Association IARIA - participation in the Scientific Committee, reviews of abstracts and full texts of submitted articles,
- eCAADe 2012, 2013, 2017 - congresses organised by the Education and research in Computer Aided Architectural Design in Europe, with publication in the form of a monograph indexed in Web of Science - participation in the assessment panel, reviews of extended abstracts and full texts of submitted articles,
- ISOCARP International Society of City and Regional Planners 2013, 2014, 2015 and 2016 - annual congresses organised in cities all over the world, starting from the 2015 congress, proceedings are indexed in the Web of Science. From 2013 to 2015 I carried out reviews of abstracts as a member of the scientific committee of the organisation. Moreover, in 2015, I wrote a report on the keynote speech of Prof. Maarten Hajer. During the 52nd ISOCARP Congress 2016, *'Cities We Have versus Cities We Need'* in Durban, South Africa, I was a member of the organisation committee, which involved management of panel I: Transforming Human Settlements. I was requested to review circa 95 abstracts within this panel, to publish introductory information and a final report, together with co-rapporteurs: Ahmed Sangaré, Côte d'Ivoire and Peter Robinson, South Africa,

- ISUF 2015 – XXII International Conference. City as organism: new visions for urban life. Faculty of Architecture, 'Sapienza' University of Rome, Rome, Italy - reviews of abstracts,
- ISUF Italy 2017 - 3rd ISUFItaly International Congress. Learning from Rome. Historical Cities and Contemporary Design. Faculty of Architecture, 'Sapienza' University of Rome, Rome, Italy - reviews of abstracts.

Conference presentations

In the period after obtaining my PhD degree, I gave circa 30 presentations during conferences, amongst these 21 during international events and nine during Polish ones. A significant number of these speeches (16) were related to the habilitation dissertation theme, and referred either to the methodological issues, or allowed me to present and discuss the partial results of the research.

In addition, I gave seven other talks during international and Polish conferences and congresses. In this number, there were a short poster presentation: *Rhythm - A Component of Unconscious Contexting* - during the Complexity Theories Conference in the Faculty of Architecture, TU Delft in the Netherlands, and more prolonged talks, of a more outreach character, or presenting issues outside my own research work. A detailed list of all the presentations is included in the *Account of the Habilitation Accomplishments*, points **II.L** and **III.B**.

Awards

During the discussed period I obtained several Awards of the Rector of the Technical University of Lodz (in the years 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2015, 2016, 2017).

III.1.2. Before acquiring the title of Doctor of Philosophy

In the period preceding the defence of my doctoral dissertation, my research activities focused around issues related to the topic of my doctorate, and also on the possibilities of applications of Geographic Information Systems in the urban planner's workshop, which was my central area of interest at that time. I published three articles in English (two on my own), and eight articles in Polish (in this number three in journals from the 'B' list). A detailed list of the publications is included in the *Account of the Habilitation Accomplishments*.

After the defence of the Master thesis in *École d'Architecture de Lyon* as part of the scholarship of the Municipality of Lyon - twin town of Lodz. Initially, I undertook design activities. Starting work in the university, firstly with classes in the Institute of Architecture and Town Planning in the Division of Residential Architecture headed by Dr Leszek Łukoś, and later in the Institute of Spatial Planning of the Faculty of Economics and Sociology of Lodz University, led to my research activities. Along with employment as an assistant in the computer laboratory of the Institute of Architecture and Town Planning of Lodz University of Technology and starting of my doctoral pursuits, my research interests began to result in my first publications. In the beginning, they were related to my earlier interests, for example:

Hanzl Małgorzata, 2003, *Virtual City Models as a Tool for Urban Tissue Evaluation* [in] 23rd Urban Data Management Symposium Proceedings, Prague.

Hanzl Małgorzata, 2002, *The Role of Virtual City Models in Urban Tissue Evaluation* [in] K. Koszewski & S. Wrona, red. eCAADe20 [design e-ducation] Connecting the Real and the Virtual, Proceedings of the 20th Conference on Education in Computer Aided Architectural Design in Europe. Warsaw: eCAADe, Warsaw University of Technology, Faculty of Architecture, pp. 396–399.

Hanzl Małgorzata, 2002, *Systemy Informacji o mieście w zastosowaniu dla celów planowania przestrzennego* [in] J. Gaździcki & E. Musiał, eds. *Polskie Towarzystwo Informacji Przestrzennej, XII Konferencja Naukowo-Techniczna*. Warszawa: Polskie Towarzystwo Informacji Przestrzennej.

I published my experience related to educational activities connected to the creation of syllabuses for Geographic Information Systems courses for spatial planning students:

Hanzl Małgorzata, 2004, *Wykorzystanie oprogramowania ArcViewGIS 8.3 dla nauczania Rysunku Planistycznego na kierunku Gospodarka Przestrzenna w Uniwersytecie Łódzkim* [in] J. Gaździcki & E. Musiał, eds. *Roczniki Geomatyki*, II(3), pp.155–163.

Hanzl, M., 2003, *Rysunek Planistyczny – Przedmiot Studiów Kierunku Gospodarka Przestrzenna w Uniwersytecie Łódzkim* [in] J. Gaździcki & E. Musiał, eds. *Roczniki Geomatyki*, I(1), pp.155–163.

Along with the progress of my doctoral dissertation, I also undertook topics related to this study, to verify and present in front of a broader public the assumptions and initial results of my research:

Hanzl Małgorzata, Wrona Stefan, 2004, *Visual Simulation as a Tool for Planning Education, Computer Aided Participation Support* [in] B. Rüdiger, B. Tournay, & H. Ørbæk, red. *Architecture in the Network Society. Proceedings of the 22th Conference on Education and Research in Computer Aided Architectural Design in Europe*. Copenhagen: The Royal Danish Academy of Fine Arts School of Architecture, pp. 500–507.

Hanzl Małgorzata, 2004, *Udział lokalnej społeczności w rehabilitacji historycznej dzielnicy Mursfreesboro. Próba adaptacji metody do współczesnych warunków polskich* [in] *Miasto w mieście. Problemy kompozycji*, Materiały konferencyjne IX Międzynarodowej Konferencji Instytutu Projektowania Urbanistycznego Politechniki Krakowskiej. Kraków: Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, pp. 431–442.

The doctoral dissertation, supervised by Prof. Stefan Wrona from the Faculty of Architecture, Warsaw University of Technology, was financed by the research grant of the Committee of Scientific Research (KBN) and concerned the innovative, in 2007, subject of public participation in urban planning with the use of IT. An attempt at systematics of potentials, which was the summary of this study, I published an article in the journal, *Design Studies (Philadelphia List)*, and this article has been extensively cited.

Conference presentations

In the period preceding the defence of my doctoral dissertation, I delivered ten speeches in total, in this number four during international conferences and six at Polish ones. The subjects of the presented articles followed my research interests. A detailed list of all the talks is available in the *Account of the Habilitation Accomplishments*, point **II.L**.

Scholarships and research stages

In 1995, I obtained a scholarship from the Municipality of Lyon, which enabled me to complete and defend my master thesis in *l'École Nationale Supérieure d'Architecture de Lyon*. The topic: *Le Projet de Monastère sur le Lieu Historique de l'Île-Barbe à Lyon*, supervisors: Prof. Pierre Bost and Prof. Weronika Wiśniewska (then Dr, the adjutant supervisor from the Polish side). The scholarship lasted six months.

Research projects

During the period 2005-2006, I completed the research project of the Committee of Scientific Research (KBN), entitled: *New possibilities of citizens' participation in spatial planning as a result of the application of contemporary computer technics*. Project no 4 T07F 019 27, Contract No 1546/T07/2004/27b – supervisor and head of the project - Prof. Stefan Wrona. The project's funding enabled me to perform research envisaged in my doctoral proposal.

III.2. Design achievements

III.2.1. After obtaining the title of Doctor of Philosophy in technical science (PhD)

Local plans of urban development

The principal field of my independent design activity after obtaining the title of Doctor of Philosophy was urban planning on a local scale. During this period, I authored or co-authored fifteen projects of local plans of urban development, of which eight were approved. In some cases, my authorship referred to the initial phase of the project elaboration only, which later were continued by other colleagues - mainly because of the considerable time needed for completion. A detailed list of all the projects in which I took part is included in the *Account of the Habilitation Accomplishments*, point **II.B**. This also contains information on the extent of my participation in the specific elaborations. The projects were conducted as subcontractor, collaborating with design firms, chiefly in the proximity of Warsaw. Below I list the plans which have been approved and published and in which I fulfilled the role of principal designer:

Local Plan of Urban Development of the area in 'Śródmieście' district in Sanok called 'Jagiellońska - I', Resolution LXII / 460 /10 of the City Council of Sanok of 17th June 2010,

Local Plan of Urban Development of the part of Gostynin, in the area of Kolonia Street, in between 18-go Stycznia Street, the bypass, forest and railway, Resolution 286/LIV/10 of the City Council in Gostyninie of 9th November 2010,

Local Plan of Urban Development of the part of the village Julianów Północny approved by the Resolution 1405/XLVII/2010 of the City Council in Piaseczno of 19th May 2010,

Local Plan of Urban Development of the west part of Stare Babice commune in the part of the village Borzęcin Duży and part of the village Borzęcin Mały - in between the streets Warszawska, Kosmowska and Krótka, Resolution XLIV/414/10 of 4th November 2010,

Local Plan of Urban Development of the village Jastrzębie, Resolution 369/XV/2011 of the City Council in Piaseczno of 14th December 2011,

Local Plan of Urban Development of the part of the village Głusków, the first version of plan according to the Resolution 399/XV/2007 of City Council in Piaseczno of 14th November 2007, and participation in proceeding of the plan until 2011, Resolution 462/XIX/2012 of the City Council in Piaseczno of 26th April 2012,

Local Plan of Urban Development for the area between the streets: Podmiejska, 3 Maja and Armii Krajowej in Sieradz, Resolution XXXIX/306/2014 of the City Council in Sieradz of 29th May 2014 - I authored the first version of the plan project.

Other planning elaborations

While employed in the Municipal Planning Office in Lodz in 2006, I was responsible for the preparatory works of the *Study of the Conditions and Directions of the Spatial Development of Lodz*. During this time, I supervised works on the assessment of the actuality of study conditions and directions of spatial development and local plans of urban development, along with the analysis of changes in the spatial development of Lodz in the period 2002-2006.

Moreover, using the experience gathered during the employment in the Municipal Planning Office, I authored the elaboration '*e-Lodz, a system for management of the Office of Architecture and Spatial Planning*' - an interior document of the Municipality of Lodz, 2006.

Expert opinions and consultations

Besides reviews and expert evaluations of a scientific character, in the period after obtaining the title of Doctor of Philosophy, I also engaged in advisory and consultancy activities in the field of urban planning. Among the more significant elaborations of this type, in 2007 I authored an opinion for the Provincial Court in Lodz, II Civil Department.

Moreover, among more significant works in this group, in 2011 I was involved in the expert consultation and co-authoring of a report on the project: *Our Księży Młyn: Social Strategy of Revitalization of Księży Młyn in Lodz*. I wrote two chapters: *Księży Młyn - urban planning and social conditions – diagnosis*; and, *Księży Młyn - strategic directions and the introduction*. The professional report was commissioned by the Society of Heritage Protection, Lodz Division, as part of the project *Our Księży Młyn (Nasz Księży Młyn)*, Lodz 2011. The project was financed by the Stefan Batory Foundation.

In the same period, I offered professional consultation and collaborated in the project Ochota Model of Citizens' Dialogue (Ochocki Model Dialogu Obywatelskiego), carried out for the Polish Sociological Society, and financed by the Stefan Batory Foundation, 2010/2011.

In 2016, I was an expert in the project '*Warsaw local plans of urban development - in a quest for the participative model*', implemented in collaboration with the Society for the Improvements of the Urban Environment "Odblokuj", Office of Architecture and Spatial Planning of Municipality of Warsaw, Centre of Social Communication of Municipality of Warsaw and Municipal Spatial Planning and Strategy of Development Office of Warsaw. The outcome was a chapter in the final project's report:

Hanzl, M., 2016. Czy partycypacja sprawia, że plany miejscowe są lepsze? [in] M. Komorowska & T. Żylski, eds. *Plan na plan. Partycypacja w planowaniu miejscowym*. Warszawa: Stowarzyszenie Odblokuj, MDruk Warszawa, pp. 71–73.

In addition, in 2016, I was a member of the jury for the competition of the Society of Architects of Poland (SARP), Lodz Division, '*A single stage urban design competition with a participation component for the concept of architecture and development of public space for the pilot area in a section of the centre of Lodz*'.

III.2.2. Prior to obtaining the title of Doctor of Philosophy

In the period during my studies and directly after their conclusion, I was initially employed as an assistant designer, and later as a designer in several design offices. At first, these were mostly architectural agencies, with time, the profile of the design commitments evolved into a more urban one. Along with my employment in the Institute of Architecture and Town Planning of the Technical University of Lodz, I gradually engaged less in design activities, however, continuing previous collaborations or performing commissioned tasks, such as contracts. In 2006, at the time when I was defending my doctoral dissertation, I was employed in the Department of Urban Planning and Architecture, and, later, in the Municipal Planning Office of Lodz, without terminating my work in the Institute, TUL.

Design and planning practice - urban planning

I gained design experience in urban planning thanks to employment in Lodz design firm Gorgul i Wiśniewski Urbanistyka i Architektura S-ka. z o.o., which lasted, with varied working hours, from 1995 to 2002. My work was supervised by Dr Mirosław Wiśniewski, who was also the chief designer. In 2005, I was admitted to the Warsaw Provincial Urban Planning Chamber, now disbanded, as member WA-360.

The most substantial planning elaboration in which I was involved during this period was: Study of Conditions and Directions of Spatial Development of Lodz - Resolution No LXXVII/1793/02 of the City Council of Lodz of 3rd April 2002. In the framework of this task, I coordinated a team preparing maps and drawings of volumes 1-10 of the study (circa 1000 maps and drawings), using GIS technology. I also performed a number of other activities - a detailed record is included in the *Account of the Habilitation Accomplishments*.

Along with this elaboration, the realisation of which lasted several years and thanks to which I acquired valuable experience and skills, I contributed to six projects of local plans of urban development and three spatial and program concepts and other elaborations referring to spatial planning. A detailed list of all the planning documents, along with the extent of my participation in their realisation is included in the *Account of the Habilitation Accomplishments*, point **II.B**.

Design practice - architecture

As early as my studies, I collaborated with a number of design agencies, including one located in the south of France, gathering practical experience in the field of architectural design. Moreover, taking part in voluntary stages, during the annual holiday, in *L'Association pour la Participation et l'Action Régionale (A.P.A.RE.)* enabled me to gain experience related to the rehabilitation of heritage objects. In addition to my regular commitments, I was also involved in documenting renovated buildings, for instance, the Medieval tower in Rougiers. I also took part in archaeological excavations directed by Prof. Leszek Kajzer of the University of Lodz in Rudy Raciborskie, as a draftsman.

Having finished my studies at Lodz University of Technology, while still being employed full time in the previously-mentioned firm Gorgul i Wiśniewski Urbanistyka i Architektura S-ka z o.o., I was involved in several architectural projects. The list below contains the more substantial architectural projects to which I contributed, along with the name of the head designer:

PZU building in Zamenhofa Street in Lodz, chief designer Z.Lipski

Apartment buildings in Janow Estate in Lodz, chief designer J.Ferdzyn

Church in Goplanska Street in Lodz, chief designer J. Gorgul

Housing estate Kurak III in Zgierz, chief designer M. Wisniewski

Apartment buildings in Żeromskiego Street in Lodz, chief designer J. Gorgul

Grand Hotel in Lodz – conception of redevelopment, chief designer J. Gorgul

Office building in Legionów Street in Lodz, chief designer J. Gorgul

Modernisation of the motel in Polichno, design of redevelopment and interiors, chief designer J. Gorgul

Housing estate in Tymienieckiego Street in Lodz, chief designer M. Wisniewski

Modernisation of former Artists' Muzeum in Tylna Street in Lodz – chief designer J. Rochala

Family house in Kazimierz near Lodz, chief designer, with the collaboration of J. Rochala

Besides the above-listed projects, I also realised several interior projects, including in renovated buildings. In 1998, I was employed part-time as a construction engineer in the firm Chemobudowa Łódź, Industrial Constructions, which, at the time, was constructing some of the above projects.

Professional awards

An award in the competition organised by SARP (Society of Architects of Poland) for the building of the church in Goplanska Street in Lodz, Poland (co-author, together with J. Gorgul - chief designer and A. Woźnicka), detailed design, 1995-1997

III.3. Organisational, educational and other accomplishments

The activities described below do not cover all the activities in which I was involved. I have chosen those which I found the most significant and which I remember best. The activities of this type refer primarily to the period after I acquired the title of Doctor of Philosophy.

Activities in professional organisations and associations

Beginning from 2009, I have been an active member of the International Society of City and Regional Planners (ISOCARP) - a global organisation which gathers city and regional planners from all over the world. During the period from 2013 to 2017, I served as part of the scientific committee of this organisation (one and half of the terms), from which I had resigned when I was elected to become the Vice President for Publications. Moreover, since 2011 I have been a member of the Polish National Delegation.

Besides this, I am actively involved, as far as possible, in several other organisations and associations of a scientific profile. They are, along with the dates of accession:

- ISUF, International Society of Urban Form, since 2012. I am also an active member of the Polish Network of Urban Morphology (PNUM), which started under the aegis of the Section of Urban Morphology of the Polish Academy of Science,
- eCAADe - Education and Research in Computer Aided Architectural Design in Europe, since 2002 with breaks,
- Polskie Towarzystwo Informatyki Przestrzennej (Polish Society of Spatial Information) - member since 2003,
- Towarzystwo Urbanistów Polskich - member since 2006, with breaks,
- Polskie Stowarzyszenie Stypendystów Fulbrighta - member since 2014,
- Network of exchange of good practices in the field of public participation in urban planning CommunityPlanning.net - since 2009.

Participation in conferences' organisations

I have worked in scientific committees, reviewing both abstracts and full texts of submitted papers which has already been described above in the chapter referring to scientific achievements, and also listed in detail in the *Account of the Habilitation Accomplishments*, point III.C. I was also involved in a range of organisational activities. Primarily, I have engaged in the organisation of ISOCARP Congresses. Besides reviews, in 2015, during the Rotterdam Congress, I was responsible for reporting the keynote speech of Prof. Maarten Hajer. For the 52nd ISOCARP Congress '*Cities We Have versus Cities We Need*', in Durban, South Africa I was a member of the organisation committee. Together with Ahmed Sangaré from Côte d'Ivoire and Peter Robinson from South Africa, we managed the panel I: *Transforming Human Settlements*. We peer-reviewed circa 95 abstracts submitted to this panel, settled on the lists of speakers, authored the introductory information and final report of the panel. In addition, starting from 2016, I have participated in the program '*Mentor a paper*' during annual Congresses, which means verification and help offered to authors of papers in their writing.

In 2014, together with colleagues from the Faculty of Architecture, Gdańsk University of Technology, Faculty of Architecture Warsaw University of Technology and Division of Urban Planning of Institute of Architecture and Town Planning of Lodz University of Technology, we organised the Lodz Regional Workshop of International Society of City and Regional Planners ISOCARP: '*Limits of formal planning in managing the urban development*'. The event attracted

colleagues from both neighbouring countries: Russia, Ukraine and Bialorus, and from Italy and Brazil.

Educational accomplishments

Among the educational and popularisation achievements I am listing only chosen activities - the smaller events organised as part of regular classes are omitted.

Courses syllabuses

During my employment at the Lodz University of Technology, while also lecturing in the Institute of Spatial Planning, Faculty of Socio-Economics, University of Lodz (then the Faculty of Geography) and in the Faculty of Architecture, Warsaw University of Technology, I elaborated or co-authored syllabuses for a range of courses. In the account of habilitation accomplishments, point III.I, number 17, I have listed those programs which I am currently tutoring, and for which I have created (and am regularly updating) the educational materials.

Among these there are classes taught for the students of Bachelor's degrees in Architecture - specialisation Architecture Engineering – (the course done in Lodz University of Technology in collaboration with the Faculty of Civil Engineering, Architecture and Environment Engineering and International Faculty of Engineering, in English):

- Introduction to Urban Composition, Architecture Engineering - 2 sem. Bachelor's degree (lectures and project), IAiU/ IFE Lodz University of Technology;
- Urban Design Studio I, Architecture Engineering - 3 sem. Bachelor's degree (lectures and project), IAiU/ IFE Lodz University of Technology;
- Sustainable City, Architecture Engineering - 8 sem. Bachelor's degree (lectures), IAiU/ IFE Lodz University of Technology.

In addition, I also participate in the project Urban Design Studio II, and also give the lecture, City and Society - sem 8.

The second group of teaching commitments includes lectures for the Spatial Planning course:

- Social Participation in Spatial Planning, Spatial Planning, sem. 6 Bachelor's degree (lectures), College of Spatial Planning, Lodz University of Technology
- Introduction to INSPIRE, Spatial Planning, sem. 4 Bachelor's degree (lectures), College of Spatial Planning, Lodz University of Technology.

Besides which I co-tutor the lecture Architecture of the City for the 4th semester of Bachelor's studies in Architecture, where I introduce issues of urban morphology. I also co-supervise the lectures as part of the block Propedeutics of Rehabilitation for the first semester of the Master's course in Architecture, where I introduce public participation issues. Exercises accompany the lectures.

The list also includes the monographic lecture: Theory of communicative planning - influence on the design practice in urban planning, for students of doctoral studies - sem. 5, IAiU PŁ.

Besides those mentioned above, I have developed and given courses for the speciality, Architecture for Society of Knowledge in the Faculty of Architecture, Warsaw University of Technology:

- GIS - Parametric Description of Urban Space, Architecture for Society of Knowledge - sem. 1 - Master's course in Architecture (lecture and seminar), Faculty of Architecture, Warsaw University of Technology,
- Information Processes in Urban Planning, Architecture for Society of Knowledge - sem. 2 - Master's course in Architecture (lecture and project), Faculty of Architecture, Warsaw University of Technology.

Scientific supervision of PhD students

Beginning from 2016, I have consulted on the work of doctoral student Lia Maria Bezerra before its formal opening. Supervisor Prof. Jan Słyk, Faculty of Architecture, Warsaw University of Technology. The doctorate dissertation topic is related to issues of density of urban structures and people and GIS.

Supervision of degree works

I supervise final projects of the following courses: Architecture (2 Master's projects, 1 Bachelor's degree project), Architecture Engineering (2 Bachelor's projects) and Spatial Planning (1 Bachelor's project and 3 Master's projects so far). At present I supervise further eight degree projects of Polish students and one final project in the Erasmus framework. I also review degree works for all the listed specialities and courses.

The Master's dissertation of the student Elżbieta Chroboczek obtained a special mention in the competition by the Polish Society of Town Planners in 2013. The theme: *Following the paths of the Lodz Getto. The project of rehabilitation of the area between the streets: Zgierska, Podrzeczna, Franciszkańska and Zawiszy Czarnego in Lodz*. I serve also as a reviewer of degree projects for all the above-listed courses and specialities.

Organisation of workshops and educational events

During my employment in the Institute of Architecture and Town Planning of the Lodz University of Technology, I was involved in the organisation of several workshops and lectures. In 2013, I was engaged in the organisation of the international students' workshop, Gate to the City, by the students of the Scientific Circle '9th Floor'. In this workshop, there were students from the Technical Universities in Bologna, Warsaw, Gdańsk and Wrocław. My role was to collaborate in workshop tutoring and organisation.

A year earlier, together with professors from Bordeaux, Bologna and Wrocław, we organised the international workshop in the University of Bologna (2012) related to the area in the proximity of the new railway station there.

I also helped in the organisation of students' participation in workshops in Bologna in 2013 - the studio was directly supervised by Dr. Katarzyna Bernatek.

Also, in 2012, I organised the visit of Professor Henry Sanoff from North Carolina State University to Lodz University of Technology and the Faculty of Architecture, Warsaw University of Technology. The professor gave two talks in each of the Faculties, and also led a workshop at the Lodz Institute on participatory design.

In the framework of the project Our Księży Młyn, in 2011, I organised a photographic workshop for students of the second year of Architecture Engineering IFE.

In the years 2008, 2009 and 2010, I organised the Urbanism Workshops for Children as part of the Festival of Science, Technology and Arts in Lodz. Following on from this, I helped in the organisation of similar workshops in the framework of Children Academia, in Lodz University of Technology.

In the years 2004, 2005 and 2006 I was involved in the organisation of GIS Day in Lodz University of Technology, in collaboration with the Faculty of Geography and Faculty of Economy and Social Science of Lodz University of Technology. In the framework of this festival, a range of events took place, amongst these, in 2004, an exhibition of Atlas of Lodz and Study of Conditions and Directions of Spatial Development of Lodz (2002). Recently, I have also organised exhibitions of students' works, for example at the Centre of Dialogue of Marek Edelman in Lodz (February 2018).

International collaboration

In the period 2011-2012, I accepted the role of coordinator of the Erasmus program for a course in architecture engineering. At that time, I started several bilateral agreements, which are still ongoing. In later periods, the initial number of collaborators has been enriched with further contracts, among the partner universities there are: École Special in Paris, Hafencity University in Hamburg, the

University of Basilicata in Italy. Thanks to these forms of collaboration, we hosted in the Institute of Architecture and Town Planning researchers from the University of Basilicata, from Stockholm, and from Avans University in the Netherlands. Both my Colleagues and I took part in the defences of Bachelor's degree projects in the École Special in Paris.

Awards

The Awards of the Rector of the Lodz University of Technology for organisational activity in the years 2001, 2002 and 2004 are owing to the events popularising Geographic Information Systems, and also earlier activities, such as organisation of students' competitions, projects with the participation of external subjects, popularisation of students' works externally, etc. Due to the timing of these activities being before the acquisition of my doctoral degree, I have omitted some in this account.

Achievements related to the popularisation of science and arts

Lectures of an popularist character

The research and publication activities resulted in invitations to give talks of an outreach nature, and also to take part in debates on topics directly related to issues of spatial planning in Lodz. Below, I list some of them. After having published my habilitation dissertation, I organised, on 19th February 2018, the its promotion entitled: *About the citygenic role of Jewish culture*, in the Centre of Dialogue of Marek Edelman in Lodz, together with a talk and discussion on the subject.

Prior to this, I engaged in debates about the organisation of the transportation network in the central part of Lodz, especially in the proximity of the newly-built railway station, Lodz Fabryczna. One of the events on this occasion was a talk given in Municipal Centre of Culture Prexer: *Detroit and Lodz - what happens with a city when the number of cars is growing* - on 3rd June 2011, as part of the meeting: *Detroit - Lodz - recipes for postindustrial towns*.

Moreover, within the framework of, *City Sewing Workshop* in Lodz, organised by the Polish Society of Town Planners, Lodz Division I gave two talks:

As part of the introductory lectures: *Contemporary trends in urban design*, on 21st October 2011 in Municipal Centre of Culture Prexer,

and the lecture: *Revitalisation of chosen districts in Bilbao*, during a workshop on 5th November 2011.

Publications of an outreach character

Besides strictly scientific pieces, I also authored a significant number of articles of a more outreach character. To this group, I include articles written for online magazines: *Kultura Enter*, *Republika Nova*, *Obywatel* and *Miej Miejsce*, and also pieces which address topic related to local problems of spatial development published in local newspapers *Gazeta Wyborcza Łódź*, *Dziennik Łódzki*: Hanzl Małgorzata, 2011, W poszukiwaniu śladów dawnej „dzielnicy żydowskiej” w Łodzi. *Przestrzeń*, *Kultura Enter*, 40(11).

Hanzl Małgorzata, 2011, W poszukiwaniu śladów dawnej dzielnicy żydowskiej w Łodzi. *Historia*, *Kultura Enter*, 38(9).

Hanzl, M., 2011. O potrzebie stanowienia prawa w dziedzinie planowania przestrzennego. *Republika Nova*.

Hanzl Małgorzata, 2011. *Miasto Przemysłów Kreatywnych*. *Republika Nova*.

Hanzl Małgorzata, 2010. Grupa Pewnych Osób czyli o rozwoju postaw obywatelskich i ich wpływie na ewolucję procesu planowania przestrzeni. *Kultura Enter - Miesięcznik Wymiany Idei*, 18/19.

Hanzl Małgorzata, 2010. Miejskość versus budowle kultury. *Kultura Enter - Miesięcznik Wymiany Idei*, 22/23.

Hanzl Małgorzata, 2010. *Przestrzeń w rękach obywateli*. *Obywatel*, 3, pp.38–43.

Websites and others

During the period 2008-2015 I maintained a blog, MojeMiasto.bblog.pl, as part of the platform money.pl. At present, the blog continued less regularly than before at:

malgorzatahanzl.wordpress.org. In the entries, I addressed current topics related to legal issues in spatial planning, wrote about the newest trends and fashions in urban design, and also addressed current issues in Lodz. With time, the blog has gained considerable popularity, which led to the inclusion of articles in other publication which originated there.

An outcome of the research for my doctoral dissertation was the internet site MojeMiasto.org.pl, which I maintained in the period from 2005 to 2010. Originally, the site contained materials from the doctoral project as well as serving to conduct surveys covering the various forms of presentation of planning documents as part of the research. With time, its content enriched with new sections, it became a regular outreach activity within the blog: MojeMiasto.bblog.pl.

Several interest groups which I started in parallel to the above activity on the social network Facebook also achieved significant popularity:

Urbanism - since 2010, a group numbering over 7300 members from all over the world, which serves the exchange of the latest information on the issues of contemporary urban planning,

MojeMiasto.org.pl - since 2010, addressing the problems of local planning and urban management. Besides this, together with colleagues from other academic centres, mostly Italian, I co-administer several interest groups, first of all addressing the themes of geo-information, as well as sites in the Facebook domain.

Social activity

Outreach activity through the use of the Internet, and also my interest in public participation in urban planning led me to involvement in advisory activities in the field of spatial planning and urbanism for citizens' movements. I provided advice, for instance, in the regioportal.pl, and also actively engaged in activities of the Lodz Citizens Movement 'Respect for Lodz'. Among other activities, as a representative of this movement, I took part in the works of the Polish Congress of Citizens Movements in the initial phase of its functioning.

Summary

In the Summary of Professional Accomplishments presented above, I have referred to all the points required in the Specification of habilitation accomplishments in technical science. The research achievements cover both the habilitation dissertation and other themes, first of all from the field of contemporary urbanism. Earlier design activities, as well as educational and outreach pursuits, complete the account of accomplishments submitted for evaluation.

